

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Факультет педагогічної освіти
Кафедра початкової освіти

**Тетяна Мієр, Геннадій Бондаренко,
Наталія Вишнівська**

**ЦІННОСТІ, ЩАСТЯ,
БЛАГОПОЛУЧЧЯ
В ДОСЛІДНИЦЬКО-
ПРОЄКТУВАЛЬНІЙ
ДІЯЛЬНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ**

навчально-методичний посібник

Київ – 2026

УДК 378.011.3-051:373.3]:001.89(072)

Рекомендовано до друку
Вченою радою Факультету педагогічної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
(протокол №3 від 16.04.2026р.)

Рецензенти:

Онопрієнко Оксана Володимирівна, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу початкової освіти імені О.Я. Савченко Інституту педагогіки НАПН України;

Біляковська Ольга Орестівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Факультету педагогічної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка;

Федій Ольга Андріївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка.

Мієр Тетяна, Бондаренко Геннадій, Вишнівська Наталія

Цінності, щастя, благополуччя в дослідницько-проектувальній діяльності майбутніх учителів початкових класів: навчально-методичний посібник. Київ, ЦП «Компринт», 2026. 192 с.

ISBN 978-617-8830-96-0

У посібнику цінності, щастя та суб'єктне благополуччя піднесено у ранг об'єктів та предметів досліджень, які пропонуються реалізувати зі студентами-бакалаврами та студентами-магістрантами. Окрім того, складники дослідницько-проектувальної діяльності покладено в основу структурування навчального контенту видання за розділами: матеріал I розділу стосується цінностей, II розділу – щастя, III розділу – суб'єктного благополуччя. Організація контенту трьох розділів відповідає такій структурі: 1) опрацювання методології дослідження, зокрема: об'єкта, предмета, мети, завдань, гіпотези, теоретичних методів дослідження (порівняння, аналіз, синтез, конкретизація, класифікація, абстрагування на основі ототожнення й ізолювання) та емпіричних; 2) організація практики реалізації наукового пошуку з використанням: а) авторських схем різних видів аналізу, а саме: прогностичного, описового, діагностичного, інференційного, кластерного та контент-аналізу; б) завдань на співвіднесення сформульованих авторами посібника завдань дослідження цінностей, щастя, суб'єктного благополуччя з відповідними науковими напрацюваннями вітчизняних та зарубіжних вчених, зміст яких процитовано у цьому виданні; 3) проектування здобувачами освіти власного дослідження з використанням матеріалів шести довідників для реалізації спроектованого під час проходження ротаційної моделі виробничої практики студентами-бакалаврами та виробничої практики студентами-магістрантами. Контент посібника слугує: подоланню реактивної тривожності в умовах невизначеності; організації системної роботи з розвитку дослідницьких умінь; вправлянню здобувачів освіти у здійсненні дослідницько-проектувальної діяльності.

Посібник розроблено з дотриманням положень Закону України «Про академічну доброчесність» (2026р.). Процитовано напрацювання вчених, які використано у виданні. Біля схем, рисунків, таблиць, діаграм вказано авторство з використанням таких скорочень: розр. нами (розроблено нами, тобто авторами посібника); розр. нами з викор. джерела [№] (розроблено нами з використанням джерела [] (у квадратних дужках зазначено номер джерела)); процит. ім'я та прізвище автора; процит. джерело [№] (процитовано джерело [№]).

Для викладачів закладів вищої педагогічної освіти, студентів, які здобувають перший (бакалаврський) та другий (магістерський) рівні вищої освіти, та всіх бажаючих пізнавати цінності, щастя, суб'єктне благополуччя.

УДК 378.011.3-051:373.3]:001.89(072)

ISBN 978-617-8830-96-0

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ: МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ НАУКОВОГО ПОШУКУ, ПРОЄКТУВАННЯ ВЛАСНИХ ДІЙ З ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ	7
ПЕРШИЙ (БАКАЛАВРСЬКИЙ) РІВЕНЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ	7
1.1. Опрацювання об'єкта, предмета, мети, завдань та гіпотези дослідження ЦІННОСТЕЙ.....	8
1.2. Опрацювання теоретичних методів дослідження ЦІННОСТЕЙ: порівняння, аналіз, синтез.....	10
1.3. Проєктування власних дій з дослідження ЦІННОСТЕЙ учнів 1 (2,3,4) класу / вчителів початкових класів під час проходження ротаційної моделі виробничої практики.....	14
ДОДАТОК 1.1	16
ДРУГИЙ (МАГІСТЕРСЬКИЙ) РІВЕНЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ	20
1.1. Опрацювання об'єкта, предмета, мети, завдань та гіпотези дослідження ЦІННОСТЕЙ.....	21
1.2. Опрацювання теоретичних методів дослідження ЦІННОСТЕЙ: порівняння, аналіз, синтез.....	23
1.3. Опрацювання моделі прогностного аналізу для виконання завдань з дослідження ЦІННОСТЕЙ.....	26
1.4. Опрацювання моделі описового аналізу для виконання завдань з дослідження ЦІННОСТЕЙ.....	29
1.5. Опрацювання моделі діагностичного аналізу для виконання завдань з дослідження ЦІННОСТЕЙ.....	31
1.6. Опрацювання моделі контент-аналізу для виконання завдань з дослідження ЦІННОСТЕЙ.....	33
1.7. Практикум із застосування прогностного, описового, діагностичного аналізів та контент-аналізу для встановлення відповідності між змістом наукових напрацювань учених та змістом завдань з дослідження ЦІННОСТЕЙ.....	35
1.8. Опрацювання моделі причинно-наслідкового аналізу для виконання завдань з дослідження ЦІННОСТЕЙ.....	55
1.9. Практикум із застосування різних видів аналізу для встановлення відповідності між змістом наукових напрацювань учених та змістом завдань з дослідження ЦІННОСТЕЙ.....	57
1.10. Опрацювання моделі інференційного аналізу для виконання завдань з дослідження ЦІННОСТЕЙ.....	61

1.11. Практикум із застосування різних видів аналізу для встановлення відповідності між змістом наукових напрацювань учених та змістом завдань з дослідження ЦІННОСТЕЙ.....	64
1.12. Опрацювання моделі кластерного аналізу для виконання завдань з дослідження ЦІННОСТЕЙ.....	69
1.13. Практикум із застосування кластерного аналізу для встановлення відповідності між змістом наукових напрацювань учених та змістом завдань з дослідження ЦІННОСТЕЙ.....	71
1.14. Проєктування власних дій з дослідження ЦІННОСТЕЙ для подальшої реалізації під час проходження виробничої практики.....	72
ДОДАТОК 1.2.....	74
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ЩАСТЯ: МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ НАУКОВОГО ПОШУКУ, ПРОЄКТУВАННЯ ВЛАСНИХ ДІЙ З ДОСЛІДЖЕННЯ ЩАСТЯ.....	77
ПЕРШИЙ (БАКАЛАВРСЬКИЙ) РІВЕНЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ЩАСТЯ.....	77
2.1. Опрацювання об'єкта, предмета, мети, завдань та гіпотези дослідження ЩАСТЯ.....	78
2.2. Опрацювання теоретичних методів дослідження ЩАСТЯ: абстрагування на основі ототожнення та ізолювання.....	80
2.3. Проєктування власних дій з дослідження ЩАСТЯ учнів 1 (2,3,4) класу / вчителів початкових класів під час проходження ротаційної моделі виробничої практики.....	82
ДОДАТОК 2.1.....	84
ДРУГИЙ (МАГІСТЕРСЬКИЙ) РІВЕНЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ЩАСТЯ.....	88
2.1. Опрацювання об'єкта, предмета, мети, завдань та гіпотези дослідження ЩАСТЯ.....	89
2.2. Опрацювання теоретичних методів дослідження ЩАСТЯ: абстрагування на основі ототожнення та ізолювання.....	91
2.3. Опрацювання моделі прогностичного аналізу для виконання завдань з дослідження ЩАСТЯ.....	93
2.4. Опрацювання моделі описового аналізу для виконання завдань з дослідження ЩАСТЯ.....	95
2.5. Опрацювання моделі діагностичного аналізу для виконання завдань з дослідження ЩАСТЯ.....	96
2.6. Опрацювання моделі контент-аналізу для виконання завдань з дослідження ЩАСТЯ.....	99

2.7. Практикум із застосування прогностного, описового, діагностичного аналізів та контент-аналізу для встановлення відповідності між змістом наукових напрацювань учених та змістом завдань з дослідження ЩАСТЯ.....	101
2.8. Опрацювання моделі причинно-наслідкового аналізу для виконання завдань з дослідження ЩАСТЯ.....	111
2.9. Практикум із застосування різних видів аналізу для встановлення відповідності між змістом наукових напрацювань учених та змістом завдань з дослідження ЩАСТЯ.....	113
2.10. Опрацювання моделі інференційного аналізу для виконання завдань з дослідження ЩАСТЯ.....	120
2.11. Практикум із застосування різних видів аналізу для встановлення відповідності між змістом наукових напрацювань учених та змістом завдань з дослідження ЩАСТЯ.....	122
2.12. Опрацювання моделі кластерного аналізу для виконання завдань з дослідження ЩАСТЯ.....	124
2.13. Практикум із застосування різних видів аналізу для встановлення відповідності між змістом наукових напрацювань учених та змістом завдань з дослідження ЩАСТЯ.....	127
2.14. Проєктування власних дій з дослідження ЩАСТЯ для подальшої реалізації під час виробничої практики.....	130
ДОДАТОК 2.2.....	131
Загальна форма написання програми моніторингу.....	135
РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДЖЕННЯ СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ: МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ НАУКОВОГО ПОШУКУ, ПРОЄКТУВАННЯ ВЛАСНИХ ДІЙ З ДОСЛІДЖЕННЯ БЛАГОПОЛУЧЧЯ.....	139
ПЕРШИЙ (БАКАЛАВРСЬКИЙ) РІВЕНЬ ДОСЛІДЖЕННЯ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТА СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ.....	139
3.1. Опрацювання об'єкта, предмета, мети, завдань та гіпотези дослідження БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТА СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ.....	140
3.2. Опрацювання теоретичних методів дослідження БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТА СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ: класифікація.....	142
3.3. Проєктування власних дій з дослідження БЛАГОПОЛУЧЧЯ учнів 1 (2, 3, 4) класу / вчителів початкових класів під час проходження ротаційної моделі виробничої практики.....	143
ДОДАТОК 3.1.....	145
ДРУГИЙ (МАГІСТЕРСЬКИЙ) РІВЕНЬ ДОСЛІДЖЕННЯ БЛАГОПОЛУЧЧЯ.....	148

3.1. Опрацювання об'єкта, предмета, мети, завдань та гіпотези дослідження БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТА СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ.....	149
3.2. Опрацювання теоретичних методів дослідження СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ: конкретизація, класифікація.....	151
3.3. Опрацювання моделі прогнозного аналізу для виконання завдань з дослідження СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ	153
3.4. Опрацювання моделі описового аналізу для виконання завдань з дослідження СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ	156
3.5. Опрацювання моделі діагностичного аналізу для виконання завдань з дослідження СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ	157
3.6. Опрацювання моделі контент-аналізу для виконання завдань з дослідження СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ.....	159
3.7. Практикум із застосування прогнозного, описового, діагностичного аналізів та контент-аналізу для встановлення відповідності між змістом наукових напрацювань учених та змістом завдань з дослідження СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ.....	161
3.8. Опрацювання моделі причинно-наслідкового аналізу для виконання завдань з дослідження СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ	167
3.9. Практикум із застосування різних видів аналізу для встановлення відповідності між змістом наукових напрацювань учених та змістом завдань з дослідження СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ	170
3.10. Опрацювання моделі інференційного аналізу для виконання завдань з дослідження СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ.....	175
3.11. Практикум із застосування різних видів аналізу для встановлення відповідності між змістом наукових напрацювань учених та змістом завдань з дослідження СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ	177
3.12. Опрацювання моделі кластерного аналізу для виконання завдань з дослідження СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ	181
3.13. Практикум із застосування різних видів аналізу для встановлення відповідності між змістом наукових напрацювань учених та змістом завдань з дослідження СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ.....	183
3.14. Проектування власних дій з дослідження СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ для подальшої реалізації під час виробничої практики.....	185
ДОДАТОК 3.2.....	187

ЦІННОСТІ, ЩАСТЯ, БЛАГОПОЛУЧЧЯ

ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ

**РОЗДІЛ 1. ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ:
МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ НАУКОВОГО
ПОШУКУ, ПРОЄКТУВАННЯ ВЛАСНИХ ДІЙ
З ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ**

**ПЕРШИЙ (БАКАЛАВРСЬКИЙ) РІВЕНЬ
ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ**

1.1. ОПРАЦЮВАННЯ ОБ'ЄКТА, ПРЕДМЕТА, МЕТИ, ЗАВДАНЬ ТА ГІПОТЕЗИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ (розр. нами з викор. джерела [1])

<p>Об'єкт дослідження (відповідає на запитання що саме розглядається?)</p>	<p>Це вся об'єктна сфера, яка цікавить дослідника. Об'єктом виступає те, що досліджується (С. Гончаренко¹).</p> <p>Це явище, процес, перебіг яких не залежить від дослідника. До явища, процесу привернуто лише його (дослідника) увагу.</p> <p>ЦІННОСТІ В ЦІЛОМУ – ЦЕ ОБ'ЄКТНА СФЕРА, яка цікавить майбутніх учителів початкових класів як дослідників</p>
<p>Предмет дослідження (відповідає на запитання що саме підлягає детальному вивченню?)</p>	<p>Це те, відносно чого дослідник збирається одержати нове педагогічне знання, це аспект розгляду. Це те, що в об'єкті дослідження науково пояснюється. Предмет дослідження дає уявлення про спосіб розгляду об'єкта дослідження (С. Гончаренко²).</p> <p>Цінності учнів початкової школи та цінності вчителів початкових класів постають тим, відносно чого майбутні вчителі початкових класів як дослідники планують отримати НОВЕ ПЕДАГОГІЧНЕ ЗНАННЯ ПРО ЦІННОСТІ</p>
<p>Мета дослідження (відповідає на запитання Для чого проводиться це дослідження? Який його кінцевий результат?)</p>	<p>Це очікуваний результат конкретного наукового пошуку. Мета визначає загальну спрямованість дослідження та впливає на логіку дослідницьких дій.</p> <p>Ставлячи перед собою мету, майбутні вчителі початкових класів як дослідники мають УЯВИТИ ОЧІКУВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ</p>
<p>Завдання дослідження</p>	<p>Обсяг роботи, який визначається перед виконанням дослідницьких дій.</p> <p>Завдання формулюються з огляду на мету дослідження та характеризуються спрямуванням дослідницьких дій на її</p>

¹ Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.

² Там само.

(йдеться про мету) досягнення.

Перелік завдань дає уявлення про те, **ЩО САМЕ ПОТРІБНО ЗРОБИТИ, ЩОБ МЕТУ ДОСЛІДЖЕННЯ (ОЧІКУВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ) БУЛО ДОСЯГНУТО.**

Формулювання завдань дослідження починаються з дієслів. Наприклад, *визначити..., проаналізувати..., розкрити..., охарактеризувати..., здійснити..., з'ясувати..., створити..., виявити..., дослідити..., виокремити..., обґрунтувати..., розробити..., сформулювати, експериментально перевірити..., практично реалізувати...* тощо.

Наприклад, **ВИЗНАЧИТИ СТАВЛЕННЯ УЧНІВ 1 (2, 3, 4) КЛАСУ ДО ЗНАНЬ ЯК ЦІННОСТІ**

**Гіпотеза
дослідження**

Гіпотеза дослідження – це певне припущення, яке використовується для пояснення (обґрунтування) певного педагогічного явища, процесу, проте **ІСТИННІСТЬ СФОРМУЛЬОВАНОГО ПРИПУЩЕННЯ ЩОДО ЦІННОСТЕЙ ПОТРІБНО ДОВЕСТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО.**

**Теоретичні методи
дослідження**

способи теоретичного пізнання і вивчення явищ педагогічної дійсності. *Теоретичні методи дослідження:* аналіз, синтез, узагальнення, абстрагування, конкретизація, індукція, дедукція, аналогія, моделювання тощо.

**Емпіричні методи
дослідження**

способи емпіричного пізнання і вивчення явищ педагогічної дійсності. *Емпіричні методи дослідження:* педагогічне спостереження, бесіда, опитування, тестування, вивчення продуктів діяльності, педагогічний експеримент тощо.

1.2. ОПРАЦЮВАННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ: ПОРІВНЯННЯ, АНАЛІЗ, СИНТЕЗ

Завдання 1.1. Прочитати текст «Порівняння як теоретичний метод дослідження» та здійснити табличне порівняння двох компонентів методології дослідження цінностей, а саме:

- порівняти об'єкт дослідження з предметом дослідження (таблиця 1.1);
- порівняти мету дослідження із завданнями дослідження (таблиця 1.2).

Порівняння як теоретичний метод дослідження

Порівняння – це мисленнєвий спосіб опрацювання інформації. Основою цього способу передбачено дослідження певних об'єктів з метою встановлення подібності і відмінності між ними з огляду на виокремленні ознаки.

Порівняння як теоретичний метод дослідження використовується для порівняння об'єктів за істотними ознаками. Порівняння здійснюється в такій послідовності:

1. Визначити мету порівняння.
2. Обрати об'єкти для порівняння.
3. Виділити ознаку, за якою будуть порівнюватися ці об'єкти.
4. Визначити ознаки, які є спільними для досліджуваних об'єктів.
5. Визначити ознаки, за якими досліджувані об'єкти різняться.
6. Сформулювати висновок за результатами порівняння.

Таблиця 1.1

*Табличне порівняння об'єкта дослідження та предмета дослідження як двох компонентів методології дослідження цінностей
(розроблено нами. – далі розр. нами)*

Об'єкти порівняння	Змістове наповнення об'єктів	Спільне	Відмінне
Об'єкт дослідження	Формування в людини цінностей		

Предмет дослідження	Проектування процесу формування в учнів початкової школи цінностей		
Висновок:			

Таблиця 1.2

Табличне порівняння мети дослідження із завданнями дослідження як двох компонентів методології дослідження цінностей (розр. нами)

Об'єкти порівняння	Змістове наповнення об'єктів	Спільне	Відмінне
Мета дослідження	Визначити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити авторські напрацювання з формування в учнів початкової школи цінностей		
Завдання дослідження	<ol style="list-style-type: none"> 1. Проаналізувати наукові джерела, розкрити сутність поняття «цінність», виокремити класифікації цінностей та з'ясувати характеристики цінностей. 2. З'ясувати наукові погляди на процес цілеспрямованого формування цінностей. 3. Узагальнити дані про сучасну практику формування в учнів початкової школи цінностей. 4. Визначити та експериментально перевірити ефективність 		

	авторського проектування процесу формування в учнів початкової школи цінностей		
Висновок:			

Завдання 1.2. Прочитати текст «Аналіз та синтез як теоретичні методи дослідження» та заповніть таблицю 1.3.

Аналіз та синтез як теоретичні методи

Аналіз (від грец. – розчленування, розкладання) – теоретичний спосіб дослідження, яким передбачено, що предмет дослідження уявно та/або практично розділяється дослідником на частини. Кожна з виокремлених частин досліджується окремо.

Аналіз як теоретичний метод дослідження здійснюється в такій послідовності:

1. Визначити об'єкт, який потрібно проаналізувати.
2. Уявно розчленувати об'єкт аналізу на частини.
3. Знайти у виділених частинах певні особливості.
4. Обрати та дослідити ті з частин об'єкта аналізу, від яких залежить досягнення поставленої мети дослідження та виконання певного завдання.
5. Визначити зв'язки (взаємовідношення) між частинами об'єкта аналізу.
6. Сформулювати висновок.

Синтез – теоретичний спосіб дослідження, яким передбачено здійснення об'єднання в єдине ціле складників (наприклад, окремих частин; властивостей чи якостей досліджуваного об'єкта, які було виділено під час аналізу).

7. Дослідити вплив властивостей (якостей) частин предмета дослідження на наявність зв'язків для його функціонування як цілості.
8. Узагальнити отримані дані.

Табличне представлення результатів здійснення аналізу і синтезу мети та завдань дослідження як двох компонентів методології дослідження цінностей (розр. нами)

Об'єкти порівняння	Змістове наповнення об'єктів	Аналіз	Синтез
Мета дослідження	Визначити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити авторські напрацювання з формування в учнів початкової школи цінностей		
Завдання дослідження	1. Проаналізувати наукові джерела, розкрити сутність поняття «цінність», виокремити класифікації цінностей та з'ясувати характеристики цінностей		
	2. З'ясувати наукові погляди на процес цілеспрямованого формування цінностей		
	3. Узагальнити дані про сучасну практику формування в учнів початкової школи цінностей		

	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проектування процесу формування в учнів початкової школи цінностей		
Висновок:			

1.3. ПРОЄКТУВАННЯ ВЛАСНИХ ДІЙ З ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ УЧНІВ 1 (2, 3, 4) КЛАСУ / ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ РОТАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ (розр. нами)

Об'єкт дослідження	Процес дослідження цінностей... <i>(обрати продовження із запропонованих варіантів або самостійно сформулювати продовження).</i> Запропоновані варіанти для продовження формулювання об'єкта дослідження: - в учнів початкової школи; - у вчителів початкових класів
Предмет дослідження	Особливості сприймання учнями ... класу знань як цінності. Особливості сприймання вчителями початкових класів знань як цінності. <i>(уточнити учнів, якого класу (1,2,3 чи 4) задіяні в дослідженні або самостійно сформулювати зміст предмета дослідження (можна використати інформацію ДОДАТКА 1.1))</i>
Мета дослідження	Узагальнити експериментальні дані про особливості сприймання учнями ... класу знань як цінності. Узагальнити експериментальні дані про особливості сприймання вчителями початкових класів знань як цінності. Ваш варіант формулювання мети дослідження, якщо ви самостійно визначили об'єкт та предмет дослідження.
Завдання	1. Розробити процес проведення педагогічного дослідження. 2. Дібрати діагностичний інструментарій (запитання для

дослідження	опитування, методики дослідження цінностей, план спостереження тощо). 3. Підготувати фото звіт про виконання завдань дослідження, у разі отримання від учителя та батьків учнів дозволу на фотографування. 4. Узагальнити інформацію, отриману в процесі реалізації діагностичного інструментарію (йдеться про постановку респондентам запитань, реалізацію методики дослідження цінностей, виконання плану спостереження тощо). 5. Сформулювати висновки за результатами проведення дослідження.
Методи дослідження	<i>Теоретичні методи дослідження:</i> порівняння, аналіз, синтез, узагальнення. <i>Емпіричні методи наукового дослідження:</i> експериментальне дослідження під час проходження ротаційної моделі виробничої практики.
Опис процесу проведення дослідження	1. Самостійно розробити форму представлення опису процесу проведення дослідження. 2. Розробити форму представлення опису процесу проведення дослідження, використавши матеріал навчально-методичного посібника «Дослідницький практикум майбутнього вчителя початкових класів» ³
Фотозвіт	1. Визначити форму фотозвіту. 2. Підготувати фотозвіт (у разі отримання від учителя та батьків дозволу на фотографування).
Узагальнена інформація за результатами проведення дослідження	1. Самостійно обрати спосіб узагальнення експериментальних даних: - індуктивний – здійснюється рух думки від одиничного (окремого) до загального, від спостереження чи встановлення окремих фактів до формулювання загальних висновків, виведення загальних правил тощо; - дедуктивний – здійснюється рух думки від загального до одиничного (окремого), від загальних положень до виведення нового істинного положення.
Висновки	1. Розробити форму для фіксування висновків. 2. Сформулювати висновки та занотувати у розробленій формі.

³ Мієр Тетяна, Вишнівська Наталія. Дослідницький практикум майбутнього вчителя початкових класів: навчально-методичний посібник. Київ, 2024. 120 с.

ФОРМУЛЮВАННЯ КЛЮЧОВИХ ТЕРМІНІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Цінності

Цінності – це міждисциплінарна наукова категорія, що позначає об'єкти, властивості або ідеї, які мають значущість для людини, втілюють у собі ідеали та є для особистості еталоном потрібного, надають сенсу життю⁴.

Приклад цінностей: істина, добро, краса, гідність, свобода, честь, справедливість, правда, щастя, дружба, мир, знання, відповідальність тощо.

Ціннісні орієнтації

Ціннісні орієнтації – це відносно стійка система спрямованості інтересів і потреб особистості на певну ієрархію життєвих цінностей, схильність у наданні переваги певним цінностям у різних життєвих ситуаціях, спосіб розрізнення особистісних явищ і об'єктів за рівнем їхньої значущості для людини⁵.

Ціннісні орієнтації відображають як позитивну, так і негативну значущість предметів і явищ соціальної дійсності для особистості. Вчені розробили такі підходи до визначення властивостей ціннісних орієнтацій:

- основні сфери життєдіяльності людини (матеріальні й духовні цінності людини та ціннісні орієнтації);
- форми свідомості й тип культури (суспільно-політична, моральна, естетична, екологічна та ін.);
- сфери самоствердження особистості (ціннісні орієнтації пов'язані з сім'єю, трудовою діяльністю, освітою тощо);
- вікові особливості (ціннісні орієнтації певної категорії учнів тощо);
- приналежність до певної соціальної групи (ціннісні орієнтації певної соціальної групи)⁶.

⁴ Приходько, Ю. О., Юрченко, В. І. Психологічний словник-довідник: навчальний посібник. Київ: Каравела. 2012. 328 с. С. 201.

⁵ Киричок В. Ціннісні орієнтації / Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с. С. 991.

⁶ Там само.

МЕТОДИКА КОМПЛЕКСНОГО ВИВЧЕННЯ САМООЦІНКИ ТА ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ (описано нами з викор. джерела [7])

Мета реалізації методики: дослідити самооцінку та ціннісні орієнтації учнів⁷.

Обладнання: картка зі схематичним зображенням постатей дітей (розумного, сильного, здорового); картки з надрукованими на них ціннісними характеристиками.

Інструкція: Картку із зображенням постатей дітей кладуть перед учнем чи ученицею.

Перше запитання учню:

- Ось три дуже схожі хлопчики. Цей хлопчик розумний, цей – сильний, а цей – здоровий. В усьому іншому вони нічим не відрізняються. Ким із цих хлопчиків ти хотів би бути?

Перше запитання учениці:

- Ось три дуже схожі дівчинки. Ця дівчинка розумна, ця – може постояти за себе, а ця – має міцне здоров'я. В усьому іншому вони нічим не відрізняються. Якою дівчинкою ти хотіла б бути?

Відповіді дитини кодуються в таблиці-протоколі, навпроти вибраної якості під оцінкою «2 бали» ставиться хрестик.

Друге запитання учню:

- З тих хлопчиків, що залишилися, ким би ти хотів бути найбільше?

Друге запитання учениці:

- З тих дівчаток, що залишилися, ким би ти хотіла бути найбільше?

Відповіді дитини кодуються в таблиці-протоколі, навпроти вибраної якості під оцінкою «1 бал» ставиться хрестик. Якість, що залишилася не оцінюється.

Третє запитання учню:

- Уяви, що один із цих трьох хлопчиків справді ти. Хто це може бути?

- Який із них насправді схожий на тебе?

⁷ Алексєєва Ю. А., Артемчук О.Г., Шишова О. М. Психодіагностика дітей та підлітків (для психодіагностичної практики студентів: навчально-методичний посібник. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. С. 74-75.

Третє запитання учениці:

- Уяви, що одна із цих трьох дівчаток справді ти. Хто це може бути?
- Яка з них насправді схожа на тебе?

Відповіді дитини заносяться у праву частину таблиці-протоколу з надписом «Самооцінка» й оцінюються так само як і попередні. Якість, яку названо першою, позначають умовною позначкою «хрестик» у колонці «2 бали». Другу якість – хрестиком у колонці «1 бал». Якість, що залишилася, не оцінюється.

Описану процедуру повторюють з усіма сімома групами карток. Відповіді на перші два запитання заносять у колонки таблиці із загальною назвою «Ціннісні орієнтації», а відповіді на два інших запитання – у колонки таблиці із загальною назвою «Самооцінка». Потім підраховують відносну вагу кожної характеристики у правій та лівій частині таблиці-протоколу. У разі збігу значення двох або більше характеристик проводять додаткове їх зіставлення між собою з використанням запитань, які зазначено вище, для того, щоб визначити переважання.

Обробка результатів:

Оцінювання диференційованості системи цінностей.

Чим вищий ступінь диференціації, тобто чим більша різниця між «вагою» найбільш значущих цінностей та «вагою» найменш значущих цінностей, тим краща адаптованість та соціалізованість дитини, а саме:

- 5 і більше балів – високий ступінь;
- 4 бали – середній ступінь;
- 3 і менше балів – низький ступінь.

Оцінювання ступеня невідповідності самооцінки ціннісним орієнтаціям.

Зіставлення рейтингових місць самооцінки та ціннісних орієнтацій.

Співпадіння або близьке розміщення (допустима різниця – 1 або 2 одиниці) свідчать про емоційний комфорт, який суб'єктивно відчуває дитина і навпаки відповідність найбільш значущих для дитини цінностей низькій самооцінці за цими характеристиками свідчить про емоційний дискомфорт.

ГРУПИ ЦІННІСНИХ ХАРАКТЕРИСТИК (процит. джерело [7])

РОЗУМНИЙ	СИЛЬНИЙ	ЗДОРОВИЙ
СИЛЬНИЙ	ВЕСЕЛИЙ	ДОБРЕ ВЧИТЬСЯ
АКУРАТНИЙ	ЗДОРОВИЙ	ВЕСЕЛИЙ
ДОБРЕ ВЧИТЬСЯ	РОЗУМНИЙ	АКУРАТНИЙ
КРАСИВИЙ	АКУРАТНИЙ	СИЛЬНИЙ
ЗДОРОВИЙ	ДОБРЕ ВЧИТЬСЯ	КРАСИВИЙ
ВЕСЕЛИЙ	КРАСИВИЙ	РОЗУМНИЙ

ТАБЛИЦЯ-ПРОТОКОЛ (процит. джерело [7])

Ціннісна характеристика	Ціннісні орієнтації				Самооцінка				При-мітка
	2 бали	1 бал	сума	місце	2 бали	1 бал	сума	місце	
Акуратний									
Веселий									
Здоровий									
Красивий									
Сильний									
Розумний									
Добре вчиться									

ЦІННОСТІ, ЩАСТЯ, БЛАГОПОЛУЧЧЯ

ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ

**РОЗДІЛ 1. ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ:
МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ НАУКОВОГО
ПОШУКУ, ПРОЄКТУВАННЯ ВЛАСНИХ ДІЙ
З ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ**

**ДРУГИЙ (МАГІСТЕРСЬКИЙ) РІВЕНЬ
ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ**

1.1. ОПРАЦЮВАННЯ ОБ'ЄКТА, ПРЕДМЕТА, МЕТИ, ЗАВДАНЬ ТА ГІПОТЕЗИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ (розр. нами з викор. джерела [8])

Об'єкт дослідження
(відповідає на запитання що саме розглядається?)

Предмет дослідження
(відповідає на запитання що саме підлягає детальному вивченню?)

Це вся об'єктна сфера, яка цікавить дослідника. Об'єктом виступає те, що досліджується (С. Гончаренко⁸).
Це явище, процес, перебіг яких не залежить від дослідника. До явища, процесу привернуто лише його (дослідника) увагу.

ЦІННОСТІ В ЦІЛОМУ – ЦЕ ОБ'ЄКТНА СФЕРА, яка цікавить майбутніх учителів початкових класів як дослідників

Це те, відносно чого дослідник збирається одержати нове педагогічне знання, це аспект розгляду. Це те, що в об'єкті дослідження науково пояснюється. Предмет дослідження дає уявлення про спосіб розгляду об'єкта дослідження (С. Гончаренко⁹).

Цінності учнів початкової школи та цінності вчителів початкових класів постають тим, відносно чого майбутні вчителі початкових класів як дослідники планують отримати НОВЕ ПЕДАГОГІЧНЕ ЗНАННЯ ПРО ЦІННОСТІ

Мета дослідження
(відповідає на запитання Для чого проводиться це дослідження?
Який його кінцевий результат?)

Завдання дослідження

Це очікуваний результат конкретного наукового пошуку. Мета визначає загальну спрямованість дослідження та впливає на логіку дослідницьких дій.

Ставлячи перед собою мету, майбутні вчителі початкових класів як дослідники мають **УЯВИТИ ОЧІКУВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ**

Обсяг роботи, який визначається перед виконанням дослідницьких дій.
Завдання формулюються з огляду на мету дослідження та

⁸ Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.

⁹ Там само.

характеризуються спрямуванням дослідницьких дій на її (йдеться про мету) досягнення.

Перелік завдань дає уявлення про те, **ЩО САМЕ ПОТРІБНО ЗРОБИТИ, ЩОБ МЕТУ ДОСЛІДЖЕННЯ (ОЧІКУВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ) БУЛО ДОСЯГНУТО.**

Формулювання завдань дослідження починаються з дієслів. Наприклад, *визначити..., проаналізувати..., розкрити..., охарактеризувати..., здійснити..., з'ясувати..., створити..., виявити..., дослідити..., виокремити..., обґрунтувати..., розробити..., сформувати, експериментально перевірити..., практично реалізувати...* тощо.

Наприклад, **ВИЗНАЧИТИ СТАВЛЕННЯ УЧНІВ 1 (2, 3, 4) КЛАСУ ДО ЗНАНЬ ЯК ЦІННОСТІ**

Гіпотеза дослідження

Гіпотеза дослідження – це певне припущення, яке використовується для пояснення (обґрунтування) певного педагогічного явища, процесу, проте **ІСТИННІСТЬ СФОРМУЛЬОВАНОГО ПРИПУЩЕННЯ ЩОДО ЦІННОСТЕЙ ПОТРІБНО ДОВЕСТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО.**

Теоретичні методи дослідження

способи теоретичного пізнання і вивчення явищ педагогічної дійсності. *Теоретичні методи дослідження:* аналіз, синтез, узагальнення, абстрагування, конкретизація, індукція, дедукція, аналогія, моделювання тощо.

Емпіричні методи дослідження

способи емпіричного пізнання і вивчення явищ педагогічної дійсності. *Емпіричні методи дослідження:* педагогічне спостереження, бесіда, опитування, тестування, вивчення продуктів діяльності, педагогічний експеримент тощо.

1.2. ОПРАЦЮВАННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ: ПОРІВНЯННЯ, АНАЛІЗ, СИНТЕЗ

Завдання 1.1. Прочитати текст «Порівняння як теоретичний метод дослідження» та здійснити табличне порівняння двох компонентів методології дослідження цінностей, а саме:

- порівняти об'єкт дослідження з предметом дослідження (таблиця 1.1);
- порівняти мету дослідження із завданнями дослідження (таблиця 1.2).

Порівняння як теоретичний метод дослідження

Порівняння – це мисленнєвий спосіб опрацювання інформації. Основою цього способу передбачено дослідження певних об'єктів з метою встановлення подібності і відмінності між ними з огляду на виокремленні ознаки.

Порівняння як теоретичний метод дослідження використовується для порівняння об'єктів за істотними ознаками. Порівняння здійснюється в такій послідовності:

1. Визначити мету порівняння.
2. Обрати об'єкти для порівняння.
3. Виділити ознаку, за якою будуть порівнюватися ці об'єкти.
4. Визначити ознаки, які є спільними для досліджуваних об'єктів.
5. Визначити ознаки, за якими досліджувані об'єкти різняться.
6. Сформулювати висновок за результатами порівняння.

Таблиця 1.1

Табличне порівняння об'єкта дослідження та предмета дослідження як двох компонентів методології дослідження цінностей (розр. нами)

Об'єкти порівняння	Змістове наповнення об'єктів	Спільне	Відмінне
Об'єкт дослідження	Формування в людини цінностей		

Предмет дослідження	Проектування процесу формування в учнів початкової школи цінностей		
Висновок:			

Таблиця 1.2

Табличне порівняння мети дослідження із завданнями дослідження як двох компонентів методології дослідження цінностей (розр. нами)

Об'єкти порівняння	Змістове наповнення об'єктів	Спільне	Відмінне
Мета дослідження	Визначити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити авторські напрацювання з формування в учнів початкової школи цінностей		
Завдання дослідження	<ol style="list-style-type: none"> 1. Проаналізувати наукові джерела, розкрити сутність поняття «цінність», виокремити класифікації цінностей та з'ясувати характеристики цінностей. 2. З'ясувати наукові погляди на процес цілеспрямованого формування цінностей. 3. Узагальнити дані про сучасну практику формування в учнів початкової школи цінностей. 4. Визначити та експериментально перевірити ефективність 		

	авторського проектування процесу формування в учнів початкової школи цінностей		
Висновок:			

Завдання 1.2. Прочитати текст «Аналіз та синтез як теоретичні методи дослідження» та заповніть таблицю 1.3.

Аналіз та синтез як теоретичні методи

Аналіз (від грец. – розчленування, розкладання) – теоретичний спосіб дослідження, яким передбачено, що предмет дослідження уявно та/або практично розділяється дослідником на частини. Кожна з виокремлених частин досліджується окремо.

Аналіз як теоретичний метод дослідження здійснюється в такій послідовності:

1. Визначте об'єкт, який потрібно проаналізувати.
2. Уявно розчленувати об'єкт аналізу на частини.
3. Знайти у виділених частинах певні особливості.
4. Обрати та дослідити ті з частин об'єкта аналізу, від яких залежить досягнення поставленої мети дослідження та виконання певного завдання.
5. Визначити зв'язки (взаємовідношення) між частинами об'єкта аналізу.
6. Сформулювати висновок.

Синтез – теоретичний спосіб дослідження, яким передбачено здійснення об'єднання в єдине ціле складників (наприклад, окремих частин; властивостей чи якостей досліджуваного об'єкта, які було виділено під час аналізу).

7. Дослідити вплив властивостей (якостей) частин предмета дослідження на наявність зв'язків для його функціонування як цілісності.
8. Узагальнити отримані дані.

Табличне представлення результатів здійснення аналізу та синтезу мети та завдань дослідження як двох компонентів методології дослідження цінностей (розр. нами)

Об'єкти порівняння	Змістове наповнення об'єктів	Аналіз	Синтез
Мета дослідження	Визначити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити авторські напрацювання з формування в учнів початкової школи цінностей		
Завдання дослідження	1. Проаналізувати наукові джерела, розкрити сутність поняття «цінність», виокремити класифікації цінностей та з'ясувати характеристики цінностей		
	2. З'ясувати наукові погляди на процес цілеспрямованого формування цінностей		
	3. Узагальнити дані про сучасну практику формування в учнів початкової школи цінностей		
	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проєктування процесу формування в учнів початкової школи цінностей		
Висновок:			

1.3. ОПРАЦЮВАННЯ МОДЕЛІ ПРОГНОЗНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ З ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ

Завдання 1.3. Попрацювати зі змістом рисунка 1.1 «Схема прогностичного аналізу» та заповнити таблицю 1.4.

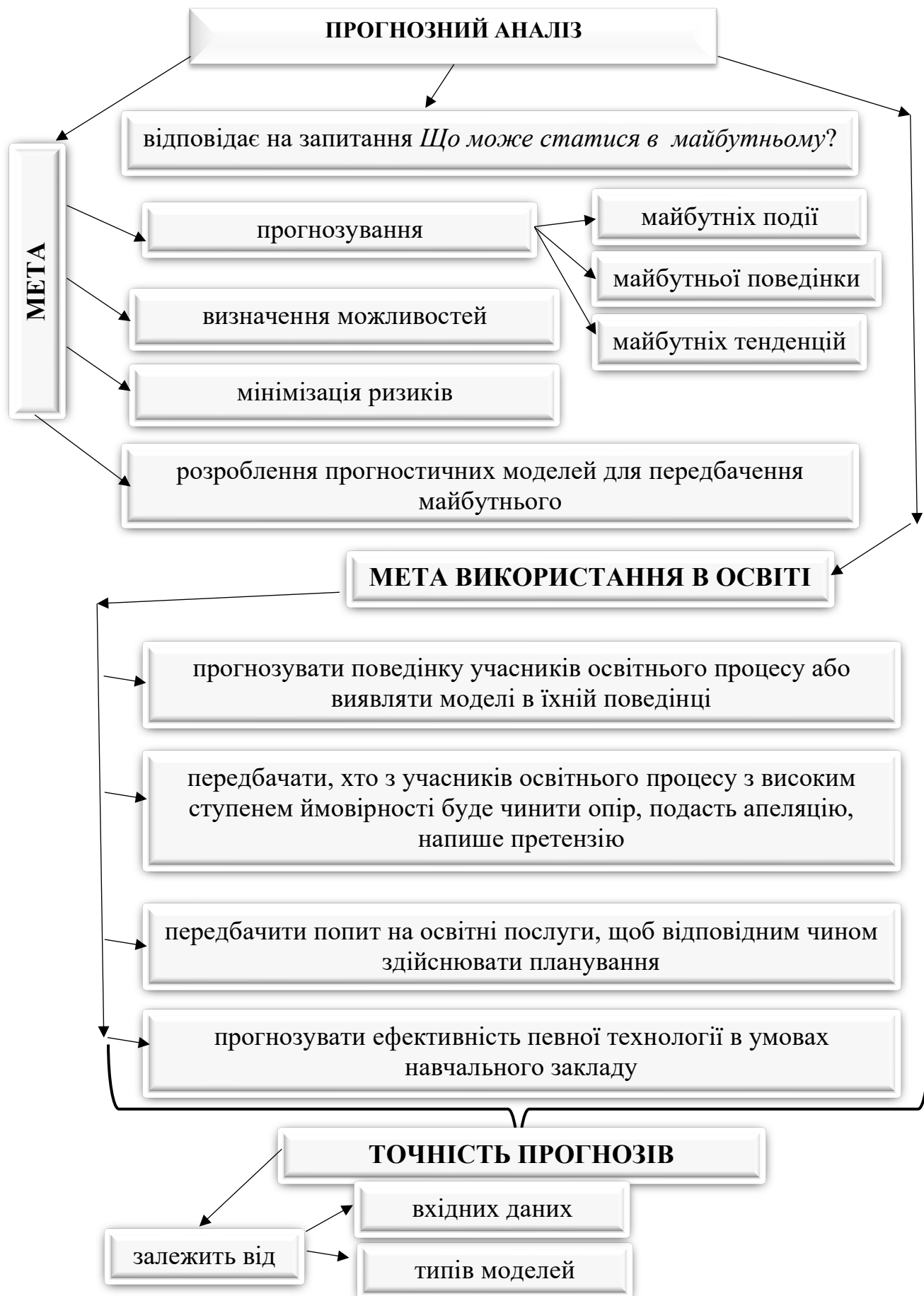

Рис. 1.1. Схема прогнозного аналізу (процит. напрацювання Т. Мієр, які розміщено в електронному навчальному курсі «Аналітика інноваційної педагогічної діяльності»)

Табличне проектування реалізації прогностного аналізу стосовно завдань дослідження цінностей (розр. нами)

Зміст дослідження завдання	Прогнозування майбутніх(ьої)		
	подій	дослідницької поведінки	дослідницьких тенденцій
1. Проаналізувати наукові джерела, розкрити сутність поняття «цінність», виокремити класифікації цінностей та з'ясувати характеристики цінностей			
2. З'ясувати наукові погляди на процес цілеспрямованого формування цінностей в особистості			
3. Узагальнити дані про сучасну практику формування в учнів початкової школи цінностей			
4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проектування процесу формування в учнів початкової школи цінностей			

1.4. ОПРАЦЮВАННЯ МОДЕЛІ ОПИСОВОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ З ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ

Завдання 1.4. Попрацювати зі змістом рисунка 1.2 «Схема описового аналізу» та заповнити таблицю 1.5.

Рис. 1.2. Схема описового аналізу (процит. напрацювання Т. Мієр, які розміщено в електронному навчальному курсі «Аналітика інноваційної педагогічної діяльності»)

Таблиця 1.5

Табличне проєктування реалізації описового аналізу стосовно завдань дослідження цінностей (розраб. нами)

Об'єкт дослідження	Зміст завдання	Мета здійснення описового аналізу	Призначення здійснення описового аналізу
Завдання дослідження	1. Проаналізувати наукові джерела, розкрити сутність поняття «цінність», виокремити класифікації		

	цінностей та з'ясувати характеристики цінностей		
	2. З'ясувати наукові погляди на процес цілеспрямованого формування цінностей		
	3. Узагальнити дані про сучасну практику формування в учнів початкової школи цінностей		
	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проектування процесу формування в учнів початкової школи цінностей		

1.5. ОПРАЦЮВАННЯ МОДЕЛІ ДІАГНОСТИЧНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ З ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ

Завдання 1.5. Попрацювати зі змістом рисунка 1.3 «Схема діагностичного аналізу» заповнити таблицю 1.6.

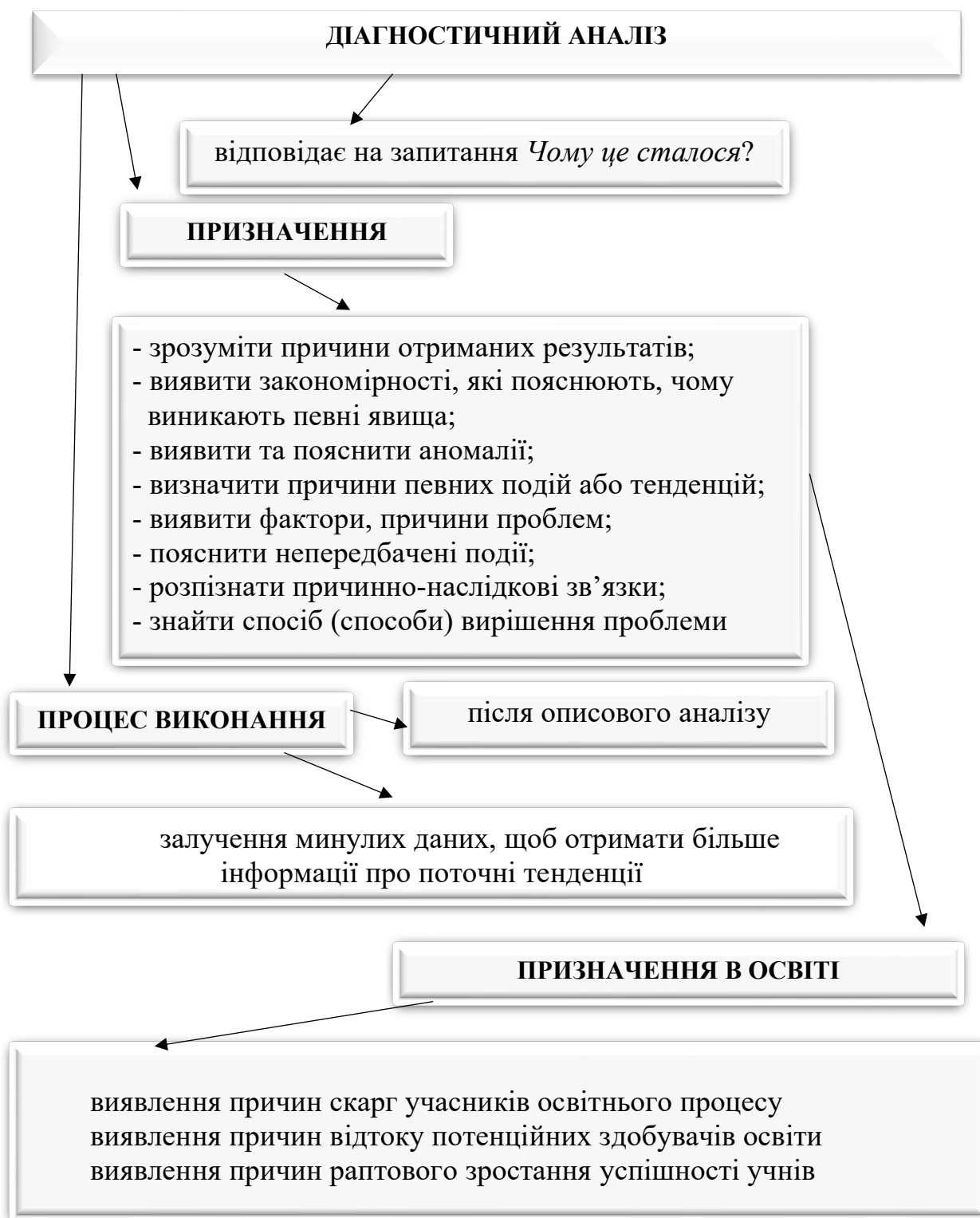

Рис. 1.3. Схема діагностичного аналізу (процит. напрацювання Т. Мієр, які розміщено в електронному навчальному курсі «Аналітика інноваційної педагогічної діяльності»)

Табличне проектування реалізації діагностичного аналізу
стосовно завдань дослідження цінностей (розр. нами)

Об'єкт дослідження	Зміст завдання	Здійснення діагностичного аналізу	
		мета	призначення
Завдання дослідження	1. Проаналізувати наукові джерела, розкрити сутність поняття «цінність», виокремити класифікації цінностей та з'ясувати характеристики цінностей		
	2. З'ясувати наукові погляди на процес цілеспрямованого формування цінностей		
	3. Узагальнити дані про сучасну практику формування в учнів початкової школи цінностей		
	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проектування процесу формування в учнів початкової школи цінностей		

1.6. ОПРАЦЮВАННЯ МОДЕЛІ КОНТЕНТ-АНАЛІЗУ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ З ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ

Завдання 1.6. Попрацювати зі змістом рисунка 1.4 «Схема контент-аналізу» заповнити таблицю 1.7.

Рис. 1.4. Схема контент-аналізу (процит. напрацювання Т. Мієр, які розміщено в електронному навчальному курсі «Аналітика інноваційної педагогічної діяльності»)

*Табличне проєктування реалізації контент-аналізу
стосовно завдань дослідження цінностей (розр. нами)*

Об'єкт дослідження	Зміст завдання	Здійснення виду контент-аналізу	
		якісний	кількісний
Завдання дослідження	1. Визначити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити авторські напрацювання з формування в учнів початкової школи цінностей		
	2. З'ясувати наукові погляди на процес цілеспрямованого формування цінностей		
	3. Узагальнити дані про сучасну практику формування в учнів початкової школи цінностей		
	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проєктування процесу формування в учнів початкової школи цінностей		

1.7. ПРАКТИКУМ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОГНОЗНОГО, ОПИСОВОГО, ДІАГНОСТИЧНОГО АНАЛІЗІВ ТА КОНТЕНТ-АНАЛІЗУ ДЛЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ВІДПОВІДНОСТІ МІЖ ЗМІСТОМ НАУКОВИХ НАПРАЦЮВАНЬ УЧЕНИХ ТА ЗМІСТОМ ЗАВДАНЬ З ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ

Практикум спрямовано на опрацювання фрагментів напрацювань учених, у яких йдеться про результати дослідження цінностей. Зазначені фрагменти розміщено без дотримання послідовності, яку задано завданнями дослідження цінностей. Такий підхід спричинений необхідністю відпрацювання здобувачами освіти вмінь:

- розподіляти фрагменти наукових праць відповідно до завдань дослідження після аналізу їхнього змісту (напр., фрагменти напрацювань учених Ц1, Ц3, Ц5... доцільно використати під час виконання першого завдання (таблиця 1.8));

Таблиця 1.8

Табличне віднесення шифрів фрагментів напрацювань учених до відповідних завдань дослідження цінностей (розр. нами)

№ з/п	Зміст завдань дослідження цінностей	Шифри
1	Проаналізувати наукові джерела, розкрити сутність поняття «цінність», виокремити класифікації цінностей та з'ясувати характеристики цінностей	Ц.1, Ц.3, Ц.5...
2	З'ясувати наукові погляди на процес цілеспрямованого формування цінностей в особистості	Ц.2...
3	Узагальнити дані про сучасну практику формування в учнів початкової школи цінностей	
4	Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проектування процесу формування в учнів початкової школи цінностей	

- упорядковувати фрагменти наукових праць, які було віднесено до певного завдання дослідження цінностей, в логічну послідовність. Фрагменти напрацювань учених Ц1, Ц3, Ц5 доцільно впорядкувати так: Ц5, Ц3, Ц1 (таблиця 1.9)).

Таблиця 1.9

Логічна послідовність розташування шифрів фрагментів напрацювань учених відповідно до завдань дослідження цінностей (розр. нами)

№ з/п завдань дослідження	Логічна послідовність розташування шифрів відповідно до змісту напрацювань вчених
Перше завдання	Ц.1, Ц.3, Ц.5...
Друге завдання	Ц.2...
Третє завдання	
Четверте завдання	

Завдання 1.7. Прочитати фрагмент напрацювань учених та заповнити таблицю 1.10, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Ц.1, до певного завдання дослідження.

ШИФР Ц1. Є. Роговська¹⁰ серед морально-світоглядних цінностей українського етносу виокремлює такі цінності:

- *Гармонія* (гармонія життя внутрішнього світу людини, міжособистісних стосунків, відносин з природою);

- *Добро* (Добро як істина, вище благо, глибока віра в перемогу добра над злом, добротворчість, милосердя, гуманізм);

- *Свобода* (внутрішня слобода, волелюбство, визнання неповторності людської індивідуальності, нетерпимість до рабства, свобода волевиявлення);

- *Справедливість* (щирість, правдивість, прагнення до істини, до соціальної справедливості, віра у Вищу справедливість);

- *Сім'я* (першооснова розвитку й формування особистості, духовного, культурного, економічного розвитку, суспільства);

- *Народ* (повага до трудового народу, вміння осмислювати історію, культуру, традиції, моральні цінності свого народу, віра в його духовні сили, прагнення до того, щоб український народ зайняв гідне місце у цивілізаційному світі);

- *Україна* (патріотичні почуття, прагнення до зміцнення державності, економіки, культури, готовності віддати всі зусилля на благо Вітчизни).

За О. Музикою¹¹, система особистісних цінностей кожної конкретної людини є індивідуальною. У ній сконцентровані результати її персонального досвіду, які лише умовно можна поділити на:

- цінності стилю життя;

- етичні цінності;

- політичні цінності;

- естетичні цінності;

¹⁰ Цит. за Вознюк О. В. Розвиток особистості педагога в умовах цивілізаційних змін: теорія і практика: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 604 с. С. 432-433.

¹¹ Музика О. О. Ціннісно-мотиваційні чинники професіоналізації студентів. *Нова стратегія професійної підготовки педагога в умовах євроінтеграції*: монографія / за наук. ред. канд. пед. наук С. П. Паламар. Київ: Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка, 2023. Розд. 1.3, С. 73.

- інші особистісні цінності».

Таблиця 1.10

Табличне проектування реалізації аналізу стосовно завдань дослідження цінностей
(розр. нами)

Шифри фрагментів текстів	Завдання дослідження			
	1. Проаналізувати наукові джерела, розкрити сутність поняття «цінність», виокремити класифікації цінностей та з'ясувати характеристики цінностей	2. З'ясувати наукові погляди на процес цілеспрямованого формування цінностей	3. Узагальнити дані про сучасну практику формування в учнів початкової школи цінностей	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проектування процесу формування в учнів початкової школи цінностей
Ц.1				

Висновок: наукові напрацювання під шифром Ц.1 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...

Примітка: щоб написати висновок потрібно, осмисливши зміст процитованого, співвіднести його із змістом завдання. Після цього зі змісту завдання обрати слова для продовження висновку. Наприклад, наукові напрацювання під шифром Ц.1 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про класифікації цінностей та їх характеристики. По завершенню формулювання висновку поставити умовну позначку «+» під першим завданням дослідження.

Завдання 1.8. Прочитати фрагмент напрацювань вченого та заповнити таблицю 1.11, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Ц.2, до певного завдання дослідження.

ШИФР Ц.2. Відповідно до напрацювань С. Косянчук¹², цінності та ціннісно-сміслові орієнтації учнів детермінуються, з одного боку, сформованими вміннями мислити, спілкуватися й діяти, а, з іншого –, соціальними викликами та розгортанням певного навчально-виховного тла, оскільки формування в учнів цінностей не можливе поза об'єктивною реальністю, тобто без створення цілісного образу світу (образу школи, образу класу, образу вчителів, образу суспільства, образу виробничих відносин, образу сім'ї тощо).

¹² Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2012 рік: наукове видання. Київ: Інститут педагогіки, 2013. С. 16.

Табличне проектування реалізації аналізу стосовно завдань дослідження цінностей
(розр. нами)

Шифри фрагментів текстів	Завдання дослідження			
		1. Проаналізувати наукові джерела, розкрити сутність поняття «цінність», виокремити класифікації цінностей та з'ясувати характеристики цінностей	2. З'ясувати наукові погляди на процес цілеспрямованого формування цінностей	3. Узагальнити дані про сучасну практику формування в учнів початкової школи цінностей
Ц.2				
Висновок: наукові напрацювання під шифром Ц.2 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...				

Завдання 1.9. Прочитати фрагмент напрацювань учених та заповнити таблицю 1.12, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Ц.3, до певного завдання дослідження.

ШИФР Ц.3. У словникових джерелах сутність поняття «цінність» пояснюється такими контекстами:

- прийняте у філософії, етиці, естетиці, соціології поняття, за допомогою якого характеризується соціально-історичне значення певних явищ дійсності як для суспільства, так і для індивідів як особистісного сенсу¹³;

- опосередкований культурою еталон належного у задоволенні потреб, який має трансцендентний характер, що виходить за межі індивідуальної свідомості¹⁴;

- фундаментальне поняття, що визначає важливість, значущість та корисність матеріальних чи ідеальних явищ для людини та суспільства¹⁵;

¹³ Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с. С. 992.

¹⁴ Там само.

¹⁵ Філософський енциклопедичний словник / редкол.: В. І. Шинкарук (гол. ред.), Є. К. Бистрицький, М. О. Булатов та ін. Київ: Абрис, 2002. 742 с.

- міждисциплінарна наукова категорія, що позначає об'єкти, властивості або ідеї, які мають значущість для людини, втілюють у собі ідеали та є для особистості еталоном потрібного, надають сенсу життю¹⁶.

У авторських визначеннях сутність поняття «цінність» визначається по-іншому.

Цінності – це:

- опосередковані культурою еталони бажаного й належного ставлення особистості до об'єктів матеріальної та духовної діяльності людей, до природи, суспільства¹⁷;

- будь-який матеріальний або ідеальний предмет, ідея діяльності чи її предмет або якийсь уявний об'єкт, стосовно якого особа або група(и) осіб займають позицію оцінювання, приписуючи йому важливу роль у своєму житті, виявляючи прагнення до володіння ним та відчуваючи необхідність задовольнити це прагнення¹⁸.

У монографії В. Огнев'юка, С. Сисоєвої, Л. Хоружої, І. Соколової, О. Кузьменко, О. Мороза цінності постають як певні загальні норми та принципи, які визначають цілеспрямованість людського життя, надають йому сенсу, визначають напрями діяльності та мотивують людські вчинки¹⁹.

М. Васьківський зазначає, що людина постійно знаходиться у ситуації вибору, критерієм якого є цінність, що, у свою чергу, підтверджує наукові погляди В. Франкла на функціональне призначення цінностей виконувати роль смислів людського життя²⁰.

У соціології²¹ цінності розглядаються як особливі продукти духовної діяльності людини, у ході якої певним чином перетворюються й демонструються соціальні

¹⁶ Приходько, Ю. О., Юрченко, В. І. Психологічний словник-довідник: навчальний посібник. Київ: Каравела. 2012. 328 с. С. 201.

¹⁷ Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: Київ: Грамота, 2012. 504 с.

¹⁸ Лебідь І. Методологічні засади побудови моделі виховного процесу на основі національних цінностей. Рідна шкiла. 2006. № 7. С. 29.

¹⁹ Освітiологія: витоки наукового напрямку: монографія / За ред. В. О. Огнев'юка; авт. кол.: В. О. Огнев'юк, С. О. Сисоєва, Л. Л. Хоружа, І. В. Соколова, О. М. Кузьменко, О. О. Мороз. Київ: ВП «Едельвейс», 2012. С. 43.

²⁰ Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2012 рік: наукове видання. Київ: Інститут педагогіки, 2013. С. 128.

²¹ Кирмач Г. А. Сучасний стан вихованості в старшокласників цінності іншої людини. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський: Вид. Зволейко Д. Г., 2011. Вип. 15(1). С. 214–221.

властивості речей, існування яких пов'язане з ціннісним сприйняттям дійсності, тобто з таким їх баченням, яке опосередковується соціальними почуттями й розвинутими формами соціальної творчості.

За Г. Горак²², цінності оживлюються і функціонують в суспільстві. Однак це не означає, що кожен індивід в суспільстві діє з дотриманням цінностей. Нав'язана цінність перестає бути цінністю.

Таблиця 1.12

Табличне проєктування реалізації аналізу стосовно завдань дослідження цінностей (розр. нами)

Шифри фрагментів текстів	Завдання дослідження			
	1. Проаналізувати наукові джерела, розкрити сутність поняття «цінність», виокремити класифікації цінностей та з'ясувати характеристики цінностей	2. З'ясувати наукові погляди на процес цілеспрямованого формування цінностей	3. Узагальнити дані про сучасну практику формування в учнів початкової школи цінностей	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проєктування процесу формування в учнів початкової школи цінностей
Ц.3				
Висновок: наукові напрацювання під шифром Ц.3 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...				

Завдання 1.10. Прочитати фрагмент напрацювань учених та заповнити таблицю 1.13, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Ц.4, до певного завдання дослідження.

ШИФР Ц.4. У монографічному виданні Л. Хоружа, В. Желанова, І. Леонтєва зазначають, що освітні та педагогічні цінності зумовлюють «новий підхід до трактування освіти, з одного боку, як цінності суспільства, а з іншого —, як площини формування ціннісної сфери особистості»²³.

²² Горак Г. І. Філософія: курс лекцій. Київ: Вілбор, 1997. 272 с.

²³ Інноваційність розвитку вищої педагогічної освіти: від теорії до практики: колективна монографія / За заг. ред. Л. Л. Хоружої. Київ: Видавництво Ліра-К, 2024. С. 40.

Цінності гуманізму, особистісного розвитку, варіативності й відкритості школи розглядаються як спрямовуючі вектори як шкільної освіти, так і педагогічної. До базових цінностей освіти віднесено:

- цінність прав дітей і молоді;
- цінність гуманізації освіти;
- цінність культури та її освоєння;
- цінність працелюбності та відповідальності;
- цінність навчання впродовж життя;
- цінність мовної культури;
- цінність екологічного світогляду;
- цінність толерантності як прояву безконфліктного життя в родині, колективі, суспільстві;
- цінність поваги до прав і свобод кожного індивідуума;
- цінність здоров'я²⁴.

На думку О. Кульчицького, метою українозначного навчання має бути не стільки передача учневі суми знань про українську культуру, скільки формування у дітей певного світогляду за допомогою цінностей, вироблених українським народом упродовж століть²⁵.

На переконання Е. Жарського, національні цінності одночасно виступають чинниками виховання характеру, тривкою основою формування особистості.

Цінності пробуджують у дитини:

- національну гордість;
- вірність українським ідеалам;
- почуття нерозривного зв'язку між поколіннями²⁶.

За узагальненнями Н. Матяша, філософи вважають, що немає науки вільної від цінностей і, відповідно, немає знання вільного від ціннісних суджень. Тож цінності як категорія мають важливе значення для формування в учнів нових знань, основою яких є ціннісні судження²⁷.

²⁴ Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: Київ: Грамота, 2012. 504 с.

²⁵ Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2012 рік: наукове видання. Київ: Інститут педагогіки, 2013. С. 87.

²⁶ Там само.

Табличне проектування реалізації аналізу стосовно завдань дослідження цінностей
(розр. нами)

Шифри фрагментів текстів	Завдання дослідження			
		1. Проаналізувати наукові джерела, розкрити сутність поняття «цінність», виокремити класифікації цінностей та з'ясувати характеристики цінностей	2. З'ясувати наукові погляди на процес цілеспрямованого формування цінностей	3. Узагальнити дані про сучасну практику формування в учнів початкової школи цінностей
Ц.4				
Висновок: наукові напрацювання під шифром Ц.4 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...				

Завдання 1.11. Прочитати фрагмент напрацювань учених та заповнити таблицю 1.14, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Ц.5, до певного завдання дослідження.

ШИФР Ц.5. Цінності є предметом детального вивчення аксіології. Теорія цінностей як наука почала інтенсивно розроблятися на початку ХХ століття, хоча використання терміна «цінності» в мовленні започатковано Аристотелем, а в обіг філософської науки введено В. Віндельбандом та Г. Ріккертом у 60-х роках ХІХ століття. У сучасному науковому просторі цінності розглядаються на різних рівнях абстракції.

За В. Киричком²⁸, цінності є невід'ємною частиною відносин людини зі світом, тому цінності сприймаються як властивості буття, які створює людина або до яких вона має певне відношення.

У сучасному контексті цінності постають:

²⁷ Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2012 рік: наукове видання. Київ: Інститут педагогіки, 2013. С. 87.

²⁸ Киричок В. А. Цінності / Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с. С. 992.

- значущістю певних реалій дійсності з точки зору задоволення матеріальних і духовних потреб, інтересів людини;

- тим, що може цінувати особистість, що є для неї значущим і важливим.

Цінності мають здатність:

- наповнювати сенсом існування людини і суспільства;

- духовно відтворювати значною мірою саму людину.

За узагальненнями В. Киричка²⁹, поняття «цінність» використовується у філософських працях на позначення:

- здатності задовольняти потреби й інтереси особистості;

- того, що вказує на особливу значущість речей, процесів, явищ, ідей для життєдіяльності того чи іншого суб'єкта, задоволення його потреб та/чи інтересів;

- форм прояву людиною різноманітного ставлення до предметів, подій, явищ;

- особливої індивідуальної реальності, котра має особливу значущість для суб'єкта, який її переживає;

- те, що має вирішальне значення для людини в процесі її життєдіяльності.

Таблиця 1.14

Табличне проектування реалізації аналізу стосовно завдань дослідження цінностей (розр. нами)

Шифр фрагментів текстів	Завдання дослідження			
		1. Проаналізувати наукові джерела, розкрити сутність поняття «цінність», виокремити класифікації цінностей та з'ясувати характеристики цінностей	2. З'ясувати наукові погляди на процес цілеспрямованого формування цінностей	3. Узагальнити дані про сучасну практику формування в учнів початкової школи цінностей
Ц.5				
Висновок: наукові напрацювання під шифром Ц.5 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...				

²⁹ Киричок В. А. Цінності / Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с. С. 992.

Завдання 1.12. Прочитати фрагмент напрацювань учених та заповнити таблицю 1.15, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Ц.6, до певного завдання дослідження.

ШИФР Ц.6. Учені розробили різні класифікації цінностей, зокрема такі:

- позитивні та негативні цінності – залежно від їхньої відповідності потребам та інтересам людини;

- матеріальні та духовні цінності;

- цінності життя (суспільний ідеал, який містить абстрактні уявлення про атрибути належного; вічні загальнолюдські цінності (Істина, Добро, Краса, Справедливість));

- цінності культури (це твори матеріальної і духовної культури, які є конкретним втіленням ідеалу);

- загальнолюдські (так звані суспільні, національні, універсальні, колективні цінності) – це цінності, які є певними загальними нормами та принципами, які утверджено для суспільної життєдіяльності;

- особистісні (індивідуальні) цінності (ціннісні уявлення, які входять до психологічної структури особистості; позначають певні ідеї, конкретних суб'єктів, об'єктів, явищ, процесів, які постають значущими для людини, втілюючи в собі ідеали, еталони належного, затребуваного чи того, що визначає сенс життя людини);

- предметні цінності (ці цінності породжують позитивне ставлення до себе, оскільки задовольняють потреби особистості та відповідають її інтересам);

- нормативні цінності (ціннісні уявлення, які виражають ставлення до себе в суб'єктній, ідеальній формі, тобто переведені на мову почуттів / думок, понять / образів / уявлень / суджень);

- цінності, що задовольняють насущні потреби людини, обслуговують самоствердження людської особистості;

- цінності, що творять і відроджують особистість у принципово новій якості;

- вітальні та соціальні (людина визначається як вища цінність буття);

- духовні цінності (ціннісні уявлення, що тяжіють до духовної сфери суспільного життя);

- моральні цінності:

правда,
справедливість,
щастя,
сенс життя,
дружба;

- цінності-норми, цінності-ідеали, цінності-цілі;
- цінності-цілі (термінальні) та цінності-засоби (інструментальні)³⁰.

Таблиця 1.15

Табличне проектування реалізації аналізу стосовно завдань дослідження цінностей (розр. нами)

Шифри фрагментів текстів	Завдання дослідження			
	1. Проаналізувати наукові джерела, розкрити сутність поняття «цінність», виокремити класифікації цінностей та з'ясувати характеристики цінностей	2. З'ясувати наукові погляди на процес цілеспрямованого формування цінностей	3. Узагальнити дані про сучасну практику формування в учнів початкової школи цінностей	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проектування процесу формування в учнів початкової школи цінностей
Ц.6				
Висновок: наукові напрацювання під шифром Ц.6 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...				

***Завдання 1.13.** Прочитати фрагмент напрацювань учених та заповнити таблицю 1.16, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Ц.7, до певного завдання дослідження.*

ШИФР Ц.7. Структура цінностей людини – характер і ранговий порядок її вірувань, виборів, прагнень – відображає конституцію самої натури (природи) людини, якість «людського матеріалу», тобто того, якою людина є, а не того, якою

³⁰ Киричок В. А. Цінності / Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с. С. 992.

вона себе уявляє або бажає бачити³¹.

Під час дослідження структури цінностей людини потрібно враховувати три форми існування цінностей:

1) суспільні ідеали – узагальнені уявлення, які вироблені суспільною свідомістю про досконалість у різних сферах суспільного життя та присутні в суспільній свідомості;

2) предметне втілення у діяннях чи творах конкретних людей суспільних ідеалів;

3) «моделі належного» – мотиваційні структури особистості, які спонукають її до предметного втілення суспільних ціннісних ідеалів у своїй поведінці та діяльності. Ці три форми існування цінностей переходять одна в одну³².

Таблиця 1.16

Табличне проектування реалізації аналізу стосовно завдань дослідження цінностей (розр. нами)

Шифри фрагментів текстів	Завдання дослідження			
	1. Проаналізувати наукові джерела, розкрити сутність поняття «цінність», виокремити класифікації цінностей та з'ясувати характеристики цінностей	2. З'ясувати наукові погляди на процес цілеспрямованого формування цінностей	3. Узагальнити дані про сучасну практику формування в учнів початкової школи цінностей	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проектування процесу формування в учнів початкової школи цінностей
Ц.7				
Висновок: наукові напрацювання під шифром Ц.7 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...				

³¹ Кирмач Г. А. Технологія виховання у старшокласників цінності іншої людини у позаурочній діяльності. Духовність особистості: методологія, теорія і практика: зб. наук. праць / гол. ред.: Г. П. Шевченко. Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2010. Вип. 6 (41). С. 67–77.

³² Кирмач Г. А. Людина як цінність: ретроспективний аналіз та сучасний стан проблеми. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць. Київ: Ін-т проблем виховання НАПН України, 2008. Вип. 12(1). С. 37–43.

Завдання 1.14. Прочитати фрагмент напрацювань учених та заповнити таблицю 1.17, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Ц.8, до певного завдання дослідження.

ШИФР Ц.8. За Г. Кирмач³³, моральна цінність вчинку виявляється з допомогою порівнювання з визнаним усім суспільством ідеалом добра, який фіксується у свідомості суспільства у вигляді певного комплексу моральних норм, правил належної та рекомендованої поведінки. Однак можна спостерігати, що різні люди поводять себе неоднаково в одній і тій самій ситуації. Різниця у їхніх діях, перш за все, визначається тими цінностями, якими вони керувалися, здійснюючи їх.

Учені досліджують питання обігу цінностей. А. Toffler³⁴ вважає, що слід активно розглядати питання обігу загальнолюдських цінностей, тобто зміну однієї цінності або системи цінностей іншою цінністю або системою. Обіг цінностей у глобалізованому світі відбувається швидше, ніж будь-коли в історії існування людства. Також А. Toffler наголошує на тому, що у найближчому майбутньому передбачається ще більш швидка зміна цінностей.

На думку В. Киричка, людина орієнтується на цінності, які в даний час нею затребувані, відповідають її інтересам та майбутнім цілям, узгоджуються із досвідом людини.

Зміну цінностей можуть спричинювати різні фактори, зокрема:

- формування у конкретної людини іншого ставлення до соціального та природного оточення або до результатів діяльності;
- нові умови праці, життєдіяльності, пов'язані із трансформацією (модернізацією, реформуванням, удосконаленням тощо) організації суспільства (соціально-економічної, політичної тощо);
- зміна моральних норм поведінки як наслідок зміни соціальних умов;
- умови макро- та мікрооточення людини;
- міжособистісний вплив на людину;
- вікові та індивідуально-психологічні особливості;

³³ Кирмач Г. А. Виховання цінності іншої людини в контексті педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського (на прикладі діяльності шкіл Луганської області). Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. Спецвипуск, Ч. І. Черкаси, 2010. С. 39–43.

³⁴ Toffler A. Future Shock. Bloomberg News. Нью-Йорк: 2016. С. 330.

- ступінь задоволеності результатами реалізації «Я»-концепції особистості;
- мотиви вибору професійної діяльності чи її зміна;
- невідповідність ціннісних засобів ціннісним цілям³⁵.

Таблиця 1.17

Табличне проектування реалізації аналізу стосовно завдань дослідження цінностей
(розр. нами)

Шифр фрагментів текстів	Завдання дослідження			
		1. Проаналізувати наукові джерела, розкрити сутність поняття «цінність», виокремити класифікації цінностей та з'ясувати характеристики цінностей	2. З'ясувати наукові погляди на процес цілеспрямованого формування цінностей	3. Узагальнити дані про сучасну практику формування в учнів початкової школи цінностей
Ц.8				
Висновок: наукові напрацювання під шифром Ц.8 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...				

Завдання 1.15. Прочитати фрагмент напрацювань учених та заповнити таблицю 1.18, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Ц.9, до певного завдання дослідження.

ШИФР Ц.9. Цінності відіграють важливу роль у формуванні особистості. Надбання цінності є надбанням особистістю самої себе, також це створення еталону, образу майбутнього й оцінка діяльності людини з її морального, сенсового боку³⁶.

Цінності відображаються в свідомості людини у вигляді оцінних суджень. Сформованість певних цінностей у вигляді оцінних суджень свідчить про завершення певного етапу становлення людини як особистості.

³⁵ Киричок В. А. Цінності / Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с. С. 992.

³⁶ Кирмач Г. А. Виховання цінності іншої людини в контексті педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського (на прикладі діяльності шкіл Луганської області). Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. Спецвипуск, Ч. І. Черкаси, 2010. С. 39–43.

У науковій літературі використовуються різні словосполучення, зокрема:

- освоєння цінностей (В. Огнев'юк³⁷);
- виховання цінностей (Г. Кирмач³⁸, І. Білецька³⁹);
- формування цінностей (Г. Жирська⁴⁰, І. Бех⁴¹);
- розвиток цінностей (А. Toffler⁴²).

А. Toffler⁴³ вважає, що цінності знаходяться в самій людині, їх не можна їй дати, а можна лише створити умови для їх розвитку в людині.

На глибоке переконання В. Огнев'юка⁴⁴, освоєння людиною цінностей є одночасно і багатогранним, і складним процесом, який здійснюється впродовж всього життя людини. В освіті цей процес має організувати з дотриманням шести етапів:

I етап – пред'явлення цінності в умовах освітнього процесу;

II етап – первинне оцінювання цінності на тлі забезпечення емоційно-позитивного ставлення до неї;

III етап – виявлення сенсу цінності та усвідомлення її значення для здобувача освіти особисто;

IV етап – схвалення здобувачем освіти усвідомленої цінності;

V етап – включення здобувачем освіти прийнятого ціннісного відношення до соціальних умов, власних дій та спілкування з іншими;

VI етап – практикування у закріпленні ціннісного відношення у житті.

³⁷ Освітологія: витоки наукового напрямку: монографія / За ред. В. О. Огнев'юка; авт. кол.: В. О. Огнев'юк, С. О. Сисоєва, Л. Л. Хоружа, І. В. Соколова, О. М. Кузьменко, О. О. Мороз. Київ: ВП «Едельвейс», 2012. С. 43.

³⁸ Кирмач Г. А. Технологія виховання у старшокласників цінності іншої людини у позаурочній діяльності. Духовність особистості: методологія, теорія і практика: зб. наук. праць / гол. ред.: Г. П. Шевченко. Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2010. Вип. 6 (41). С. 67–77.

³⁹ Білецька І. О. Виховання цінності іншої людини в молодших підлітків у процесі розв'язування моральних задач: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. Київ, 2004. 223 с.

⁴⁰ Жирська Г. Я. Формування гуманістичних цінностей у старшокласників у позаурочній діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. Київ, 1993. 23 с.

⁴¹ Бех І. Д. Формувати у дитини почуття цінності іншої людини. Педагогіка толерантності. 2001. №2 (16). С. 16–23.

⁴² Toffler A. Future Shock. Bloomberg News. Нью-Йорк: 2016. С. 332.

⁴³ Там само.

⁴⁴ Освітологія: витоки наукового напрямку: монографія / За ред. В. О. Огнев'юка; авт. кол.: В. О. Огнев'юк, С. О. Сисоєва, Л. Л. Хоружа, І. В. Соколова, О. М. Кузьменко, О. О. Мороз. Київ: ВП «Едельвейс», 2012.

За узагальненнями Г. Кирмач⁴⁵ вихованню цінностей сприяє:

- створення гуманного виховного простору в школі з метою заглиблення учнів у систему цінностей;
- ефективне функціонування різних моделей виховного простору, яке забезпечується:
 - наявністю мети, яка усвідомлюється та приймається всіма учасниками процесу;
 - виробленням єдиної педагогічної концепції, основу якої складає гуманізація виховання;
 - розроблення та забезпечення функціонування «м'якої» структури простору;
 - діалоговий режим функціонування простору;
 - розгалужена система взаємодії між суб'єктами простору.

Відповідно до позиції І. Беха, використання виховних технологій формування цінностей свідчить не про позбавлення педагогіки елементів мистецтва та інтуїції, не про засилля шаблонів, а навпаки, про ширше, більш вільне педагогічне варіювання на основі внутрішніх педагогічних законів розвитку особистості⁴⁶.

На переконання Г. Кирмач⁴⁷, цінності не можна закласти автоматично у свідомість учня. До педагогічних чинників, які впливають на процес формування цінностей, вчена відносить:

- зовнішні чинники – це підготовленість вчителя, наявність суспільно-значимих ідеалів та спільних справ, сформованість колективу, позитивний психологічний клімат, наявність спільної мети життєдіяльності учнів;
- внутрішні чинники – наявність в учнів відповідних установок; ціннісних орієнтацій як відносно стійкої системи спрямованості їхніх інтересів і потреб на певну ієрархію життєвих цінностей, що супроводжується виявом схильності до

⁴⁵ Кирмач Г. А. Технологія виховання у старшокласників цінності іншої людини у позаурочній діяльності. Духовність особистості: методологія, теорія і практика: зб. наук. праць / гол. ред.: Г. П. Шевченко. Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2010. Вип. 6 (41). С. 67–77.

⁴⁶ Бех І. Д. Виховання особистості: навч.-метод. посібник: у 2 кн. Київ: Либідь, 2003. Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. 2003. 344 с. С. 175.

⁴⁷ Кирмач Г. А. Технологія виховання у старшокласників цінності іншої людини у позаурочній діяльності. Духовність особистості: методологія, теорія і практика: зб. наук. праць / гол. ред.: Г. П. Шевченко. Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2010. Вип. 6 (41). С. 67–77.

надання переваги певним цінностям у різних життєвих ситуаціях; прийняття та дотримання учнями суспільних моральних норм вибудовування стосунків в освітньому процесі.

Формування цінностей у здобувачів освіти має реалізовуватися з дотриманням трьох аспектів:

- оволодіння знаннями про цінність;
- формування вміння реалізації ціннісного ставлення «тут і зараз»;
- пояснення здобувачеві освіти особистісного сенсу цінності для нього особисто.

Цінності формуються у результаті здійснення послідовних дій. За таких умов знання та уявлення про цінність підсилюються мотивами, які, у свою чергу, породжуються переживаннями відповідних почуттів. За багаторазового повторення дій, знання доповнюються сформованими вміннями та навичками, котрі в комплексі формуються звички, які й визначають основу вчинків та дій людини.

Таблиця 1.18

Табличне проєктування реалізації аналізів стосовно завдань дослідження цінностей (розр. нами)

Шифри фрагментів текстів	Завдання дослідження			
		1. Проаналізувати наукові джерела, розкрити сутність поняття «цінність», виокремити класифікації цінностей та з'ясувати характеристики цінностей	2. З'ясувати наукові погляди на процес цілеспрямованого формування цінностей	3. Узагальнити дані про сучасну практику формування в учнів початкової школи цінностей
Ц.9				
Висновок: наукові напрацювання під шифром Ц.9 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...				

Завдання 1.16. Прочитати фрагмент напрацювань вченого та заповнити таблицю 1.19, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Ц.10, до певного завдання дослідження.

ШИФР Ц.10. За узагальненнями Г. Кирмач⁴⁸, вчені розглядають структуру цінностей по-різному.

За реалізації системного підходу структура цінностей містить три підсистеми:

- когнітивну – це ціннісні уявлення людини про суб’єктів, предмети, явища, власне життя, соціум тощо;
- емоційну – це відносно усталені почуття, які переживає людини стосовно суб’єктів, об’єктів, явищ, власного життя, соціуму; ці відносно усталені почуття виражаються в емоційній оцінці, яка являє собою емоційно-ціннісне ставлення до світу, своїх зв’язків, почуттів;
- діяльнісну – це відображення ставлення людини до того чи іншого типу соціальної поведінки; загальна спрямованість діяльності людини щодо суб’єктів, об’єктів та явищ соціальної значущості, способи / дії реалізації / досягнення життєвих планів.

За реалізації векторного підходу структура цінностей включає:

- раціональні елементи;
- емоційні елементи;
- практичні дії, тобто реальне втілення бажаного.

Таблиця 1.19

Табличне проектування реалізації аналізу стосовно завдань дослідження цінностей (розроб. нами)

Шифри фрагментів текстів	Завдання дослідження			
	Ц.10	1. Проаналізувати наукові джерела, розкрити сутність поняття «цінність», виокремити класифікації цінностей та з’ясувати характеристики цінностей	2. З’ясувати наукові погляди на процес цілеспрямованого формування цінностей	3. Узагальнити дані про сучасну практику формування в учнів початкової школи цінностей
Висновок: наукові напрацювання під шифром Ц.10 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...				

⁴⁸ Кирмач Г. А. Технологія виховання у старшокласників цінності іншої людини у позаурочній діяльності. Духовність особистості: методологія, теорія і практика: зб. наук. праць / гол. ред.: Г. П. Шевченко. Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2010. Вип. 6 (41). С. 67–77.

Завдання 1.17. Прочитати фрагмент напрацювань вченого та заповнити таблицю 1.20, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Ц.11, до певного завдання дослідження.

ШИФР Ц.11. Цінність людини конституційно визнано стратегічним пріоритетом української держави. Статтею 3 Конституції України урегульовано наступне: «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю»⁴⁹ (скріншот 1.1).

Розділ I ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ

Стаття 1. Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава.

{Офіційне тлумачення положення статті 1 див. в Рішенні Конституційного Суду [№ 3-рп/2012 від 25.01.2012](#)}

Стаття 2. Суверенітет України поширюється на всю її територію.

Україна є унітарною державою.

Територія України в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканою.

Стаття 3. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Скріншот 1.1. Стаття 3, Розділу I «Загальні засади» Конституції України [49]

Конституційне визнання людини соціальною цінністю означає, що людина є:

- цінністю для самої себе;
- цінністю для суспільства;
- цінністю для соціуму.

Причому, оскільки «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні» є найвищою соціальною цінністю, то всі інші соціальні цінності підпорядковуються, субординуються відповідно до цінності людини⁵⁰.

⁴⁹ Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, №30, ст.141. (Дата звернення 02.04.2026).

⁵⁰ Конституція України: науково-практичний коментар / В. Б. Авер'янь, О. В. Батанов, Ю. В. Баулінтаін та ін.; ред. кол. В. Я. Тацій та ін. Харків: Вид-во «Право»; Київ: концерн «Видавничий Дім „Ін Юре”», 2003. 808 с.

Табличне проектування реалізації аналізу стосовно завдань дослідження цінностей
(розр. нами)

Шифри фрагментів текстів	Завдання дослідження			
	1. Проаналізувати наукові джерела, розкрити сутність поняття «цінність», виокремити класифікації цінностей та з'ясувати характеристики цінностей	2. З'ясувати наукові погляди на процес цілеспрямованого формування цінностей	3. Узагальнити дані про сучасну практику формування в учнів початкової школи цінностей	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проектування процесу формування в учнів початкової школи цінностей
Ц.11				
Висновок: наукові напрацювання під шифром Ц.11 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...				

Завдання 1.18. Прочитати фрагмент напрацювань учених та заповнити таблицю 1.21, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Ц.12, до певного завдання дослідження.

ШИФР Ц.12. З метою:

- освоєння цінностей (В. Огнев'юк⁵¹);
- виховання цінностей (Г. Кирмач⁵², І. Білецька⁵³);
- формування цінностей (Г. Жирська⁵⁴, І. Бех⁵⁵);
- розвитку цінностей (А. Тoffler⁵⁶)

можна використовувати рольові ігри, моделюючи реальні проблемні ситуації (життєві, професійно орієнтовані) з урахуванням:

⁵¹ Освітологія: витоки наукового напрямку: монографія / За ред. В. О. Огнев'юка; авт. кол.: В. О. Огнев'юк, С. О. Сисоева, Л. Л. Хоружа, І. В. Соколова, О. М. Кузьменко, О. О. Мороз. Київ: ВП «Едельвейс», 2012. С. 43.

⁵² Кирмач Г. А. Технологія виховання у старшокласників цінності іншої людини у позаурочній діяльності. Духовність особистості: методологія, теорія і практика: зб. наук. праць / гол. ред.: Г. П. Шевченко. Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2010. Вип. 6 (41). С. 67–77.

⁵³ Білецька І. О. Виховання цінності іншої людини в молодших підлітків у процесі розв'язування моральних задач: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. Київ, 2004. 223 с.

⁵⁴ Жирська Г. Я. Формування гуманістичних цінностей у старшокласників у позаурочній діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. Київ, 1993. 23 с.

⁵⁵ Бех І. Д. Формувати у дитини почуття цінності іншої людини. Педагогіка толерантності. 2001. №2 (16). С. 16–23.

⁵⁶ Toffler A. Future Shock. Bloomberg News. Нью-Йорк: 2016. С. 332.

- різних інтересів та потреб учасників, які самостійно обирають роль у грі;
- усвідомленої актуалізації цінностей для вирішення реальної проблемної ситуації (життєвої, професійно орієнтованої);
- практичних дій, які сприяють оперуванню конкретними цінностями в процесі вирішення реальної проблемної ситуації (життєвої, професійно орієнтованої);
- різних рефлексивних розмірковувань щодо власних переживань, які супроводжують вирішення реальної проблемної ситуації.

У процесі вирішення проблемних ситуацій взаємодія учасників гри з різними ціннісними установками відпрацьовується на поведінковому рівні з огляду на:

- а) відповідність / невідповідність спрямованості ціннісних орієнтацій;
- б) наявність / відсутність сформованості ціннісного ставлення до предмета гри / суб'єктів гри (наприклад, вияв симпатії / антипатій тощо);
- в) усвідомленість / неусвідомленість значущих цінностей для вирішення змодельованих реальних проблемних ситуацій (життєвих, професійно орієнтованих);
- г) наявність / відсутність попереднього ігрового досвіду.

Таблиця 1.21

Табличне проектування реалізації аналізу стосовно завдань дослідження цінностей (розр. нами)

Шифри фрагментів текстів	Завдання дослідження			
	1. Проаналізувати наукові джерела, розкрити сутність поняття «цінність», виокремити класифікації цінностей та з'ясувати характеристики цінностей	2. З'ясувати наукові погляди на процес цілеспрямованого формування цінностей	3. Узагальнити дані про сучасну практику формування в учнів початкової школи цінностей	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проектування процесу формування в учнів початкової школи цінностей
Ц.12				
Висновок: наукові напрацювання під шифром Ц.12 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...				

1.8. ОПРАЦЮВАННЯ МОДЕЛІ ПРИЧИННО-НАСЛІДКОВОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ З ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ

Завдання 1.19. Попрацювати зі змістом рисунка 1.5 «Схема причинно-наслідкового аналізу» заповнити таблицю 1.22.

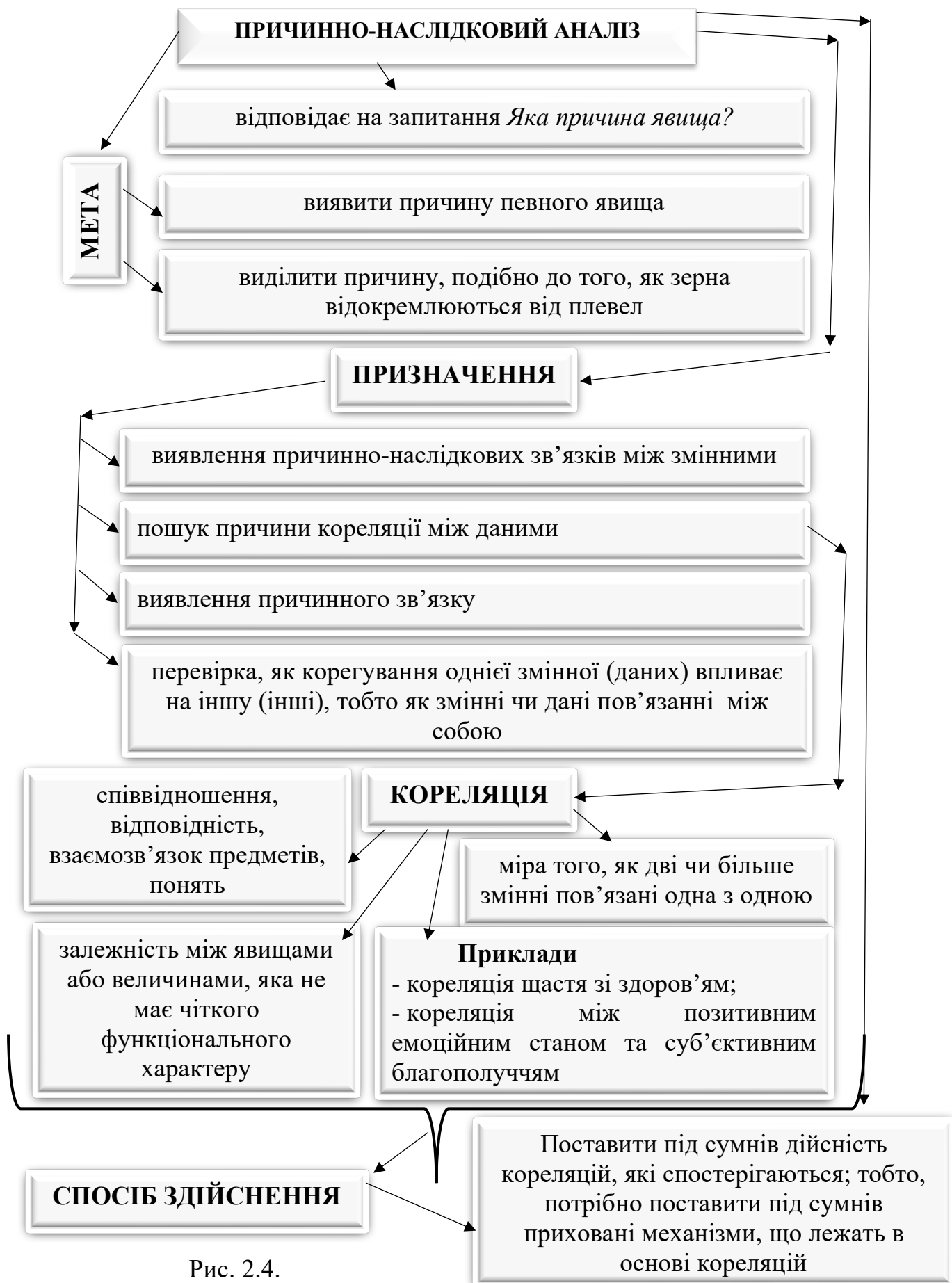

Рис. 2.4.

Схема причинно-наслідкового аналізу (процит. напрацювання Т. Мієр, які розміщено в електронному навчальному курсі «Аналітика інноваційної педагогічної діяльності»)

Табличне проектування реалізації причинно-наслідкового аналізу
стосовно завдань дослідження цінностей (розр. нами)

Зміст завдання	Здійснення причинно-наслідкового аналізу		
	мета	призначення	кореляція
1. Проаналізувати наукові джерела, розкрити сутність поняття «цінність», виокремити класифікації цінностей та з'ясувати характеристики цінностей			
2. З'ясувати наукові погляди на процес цілеспрямованого формування цінностей			
3. Узагальнити дані про сучасну практику формування в учнів початкової школи цінностей			
4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проектування процесу формування в учнів початкової школи цінностей			

1.9. ПРАКТИКУМ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯ РІЗНИХ ВИДІВ АНАЛІЗУ ДЛЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ВІДПОВІДНОСТІ МІЖ ЗМІСТОМ НАУКОВИХ НАПРАЦЮВАНЬ УЧЕНИХ ТА ЗМІСТОМ ЗАВДАНЬ З ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ

Завдання 1.20. Прочитати фрагмент напрацювань учених та заповнити таблицю 1.22, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Ц.13, до певного завдання дослідження.

ШИФР Ц.13. За результатами дослідження Т. Miyer, L. Holodiuk, S. Omelchuk,

V. Savosh, H. Bondarenko H., L. Romanenko, K. Romanenko⁵⁷, встановлено:

1. Цінність корелює з пізнанням нового на трьох вікових відтинках (діаграма 1.1.): від 4 до 8 років; від 19 до 35 років; від 60 років.

Діаграма 1.1. Переживання людиною потреби пізнавати щось нове впродовж всього життя як цінності (процит. джерело [57])

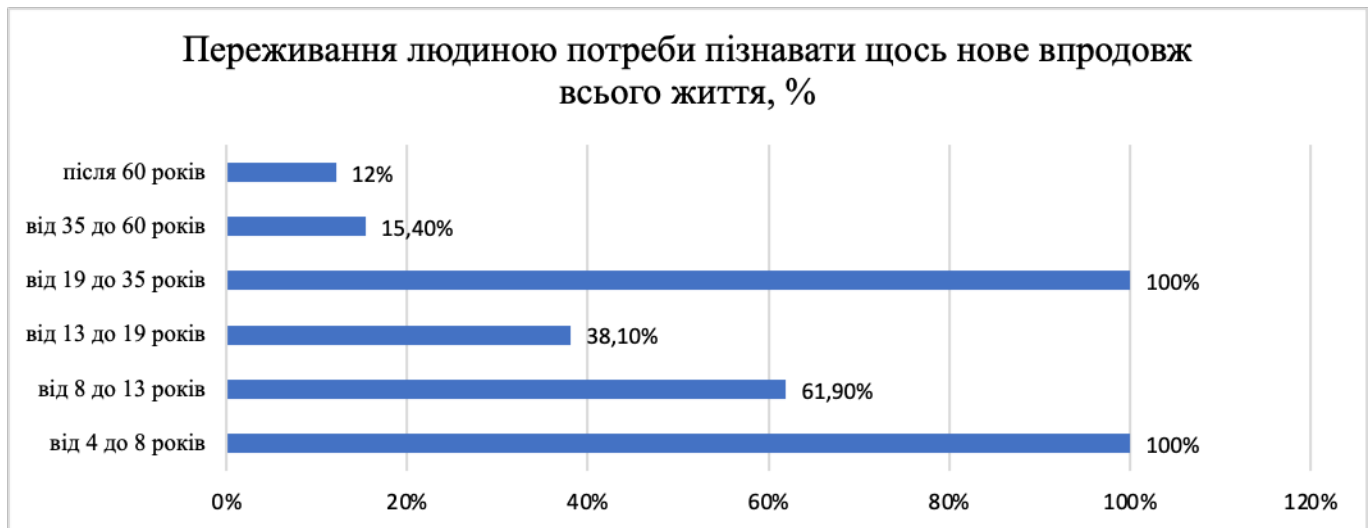
2. Людина впродовж всього свого життя для задоволення потреби пізнавати щось нове, надає перевагу не процесу читання, а процесу спілкування з іншими (діаграма 1.2), тобто вчені встановили таку кореляцію:

1. Цінність корелює з процесом читання на двох вікових відтинках (діаграма 1.2.) від 4 до 8 років та від 19 до 35 років.

2. Цінність корелює з процесом спілкування:

- у період від 4 до 8 років – спочатку з вихователем, а потім з учителем;
- у періоди від 8 до 13 років та від 13 до 19 років – з однокласниками-друзями;
- у періоди з 19 до 35 років та з 35 до 60 років – з колегами;
- після 60 років – з новими знайомими.

⁵⁷ Miyer T., Holodiuk L., Omelchuk S., Savosh V., Bondarenko H., Romanenko L., Romanenko K. An overview of the continuous education system components in dimensions "Umwelt", "Mitwelt" and "Eigenwelt". AD ALTA. Journal of Interdisciplinary Research. 2021. Vol.11. Issue 1. Special XVII. Pp. 52–56.

Діаграма 1.2. Задоволення потреби пізнавати щось нове на основі задоволення потреби у читанні як цінності (процит. джерело [58])

T. Miyer, L. Holodiuk, I. Tkachenko, V. Savosh, H. Bondarenko, O. Vashchenko, I. Sukhopara⁵⁸, зафіксовано зміну індивідуальних цінностей в учні початкової школи впродовж всіх 4 років навчання та встановлено кореляцію:

- між психофізіологічним розвитком учнів початкової школи та потребою у дружбі як індивідуальною цінністю, яка залишається незміною впродовж всього періоду навчання в початковій школі, у тому разі, якщо цей період не характеризується за критерієм «високий рівень невизначеності» (скріншот 1.1).

Відповідно до результатів експериментального дослідження, які було отримано станом на 2018 рік, до індивідуальних (особистісних) цінностей віднесли:

- учні першого класу: любов батьків, віру у власні мрії, іграшки, батьків (тобто, їх наявність), добро, дружбу, творчість;
- учні другого класу: дружбу, любов батьків, досягнення, те, що подарували;
- учні третього класу: спілкування, дружбу, творчість;
- учні четвертого класу: дружбу, досягнення, стосунки з близькими, батьків (тобто, їх наявність), навчання

Скріншот 1.1. Дружба як цінність, яка незміно превалює у свідомості учнів початкової школи в умовах відносної стабільності (процит. джерело [58])

⁵⁸ Miyer T., Holodiuk L., Tkachenko I., Savosh V., Bondarenko H., Vashchenko O., Sukhopara I. A change of human values during the life as an indicator of the formation of a spiritual being. AD ALTA. Journal of Interdisciplinary Research. 2020. Vol. 11(1). Special XV. Pp. 30–34.

У періоди з високим рівнем невизначеності, спричиненого глобальним поширенням COVID-19 впродовж 2019-2020 років, вчені зафіксували зміну цінностей в учнів початкової школи: дружба як цінність замінено на здоров'я як цінність⁵⁹ (скріншот 1.2).

Результати експериментального дослідження, які було отримано станом на 2019-2020 роки, до індивідуальних (особистісних) цінностей віднесли:

- учні першого класу: здоров'я, любов батьків, батьків (тобто, їх наявність), добро, дружбу;
- учні другого класу: здоров'я, безпеку, дружбу, любов батьків;
- учні третього класу: здоров'я, безпеку, батьків, спілкування;
- учні четвертого класу: здоров'я, безпеку, стосунки з рідними, дружбу, спілкування, досягнення.

Скріншот 1.2. Дружба як цінність, яка незміно превалювала у свідомості учнів початкової школи в умовах відносної стабільності, було замінено на здоров'я як цінність у період глобального поширення COVID-19 (2019-2020 р.) (процит. джерело [59])

У період російської військової агресії вчені також зафіксували зміну цінностей в учнів початкової школи, встановлено наскрізне превалювання цінностей Мир, Сім'я (скріншот 1.3).

Результати експериментального дослідження, які було отримано станом на 2022-2023 роки, до індивідуальних (особистісних) цінностей віднесли:

- учні першого класу: мир, сім'ю, здійснення мрій, добро, дружбу, здоров'я;
- учні другого класу: мир, сім'ю, безпеку, здоров'я, любов батьків, дружбу;
- учні третього класу: мир, безпеку, батьків, сім'ю, здоров'я, виконання бажань (щоб вся сім'я була разом; щоб завтра війна закінчилася; щоб тато повернувся з війни живим);
- учні четвертого класу: мир, безпеку, сім'ю, досягнення цілей, здоров'я, добро, радість.

Скріншот 1.3. Здоров'я як цінність, яка незміно превалювала у свідомості учнів початкової школи в умовах глобального поширення COVID-19, було замінено на цінності Мир, Сім'я у період російської військової агресії (процит. джерело [59])

⁵⁹ Miyer T., Holodiuk L., Tkachenko I., Savosh V., Bondarenko H., Vashchenko O., Sukhopara I. A change of human values during the life as an indicator of the formation of a spiritual being. AD ALTA. Journal of Interdisciplinary Research. 2020. Vol. 11(1). Special XV. Pp. 30–34..

Т. Міуер⁶⁰, пояснюючи розуміння учнями початкової школи суті цінностей як чогось важливого, значущого, найдорожчого, найголовнішого, вказує на те, що зазначена категорія учнів може переосмислювати важливе, значуще, найдорожче, найголовніше для них та відтворювати в нових цінностях. Переосмислення цінностей актуалізується з різних причин, серед яких першості набувають різні кризові періоди в їхньому житті, які безпосередньо стосуються їх самих, сім'ї, родини, суспільства. Привласнені в такий спосіб цінності слугують для учнів початкової школи регуляторами їхніх дій.

Таблиця 1.23

Табличне проєктування реалізації причинно-наслідкового аналізу стосовно завдань дослідження цінностей (розр. нами)

Шифри фрагментів текстів	Завдання дослідження			
	1. Проаналізувати наукові джерела, розкрити сутність поняття «цінність», виокремити класифікації цінностей та з'ясувати характеристики цінностей	2. З'ясувати наукові погляди на процес цілеспрямованого формування цінностей в особистості	3. Узагальнити дані про сучасну практику формування в учнів початкової школи цінностей	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проєктування процесу формування в учнів початкової школи цінностей
Ц.13				
Висновок: наукові напрацювання під шифром Ц.13 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...				

1.10. ОПРАЦЮВАННЯ МОДЕЛІ ІНФЕРЕНЦІЙНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ З ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ

Завдання 1.21. Попрацювати зі змістом рисунка 1.6 «Схема інференційного аналізу» заповнити таблицю 1.24.

⁶⁰ Міуер Т. Про ціннісний вимір та перехід загальнолюдських цінностей в особистісні на прикладі початкової школи. Контексти творчості Олександри Яківни Савченко. Цілі і цінності початкової освіти: реалізація в умовах сьогодення: збірник матеріалів III Всеукраїнських педагогічних читань пам'яті О.Я. Савченко, Київ, 9 листопада 2023 р. / за заг. ред. Олега Топузова, Оксани Онопрієнко: Ін-т педагогіки НАПН України. Київ: Педагогічна думка, 2023. С. 118-122.

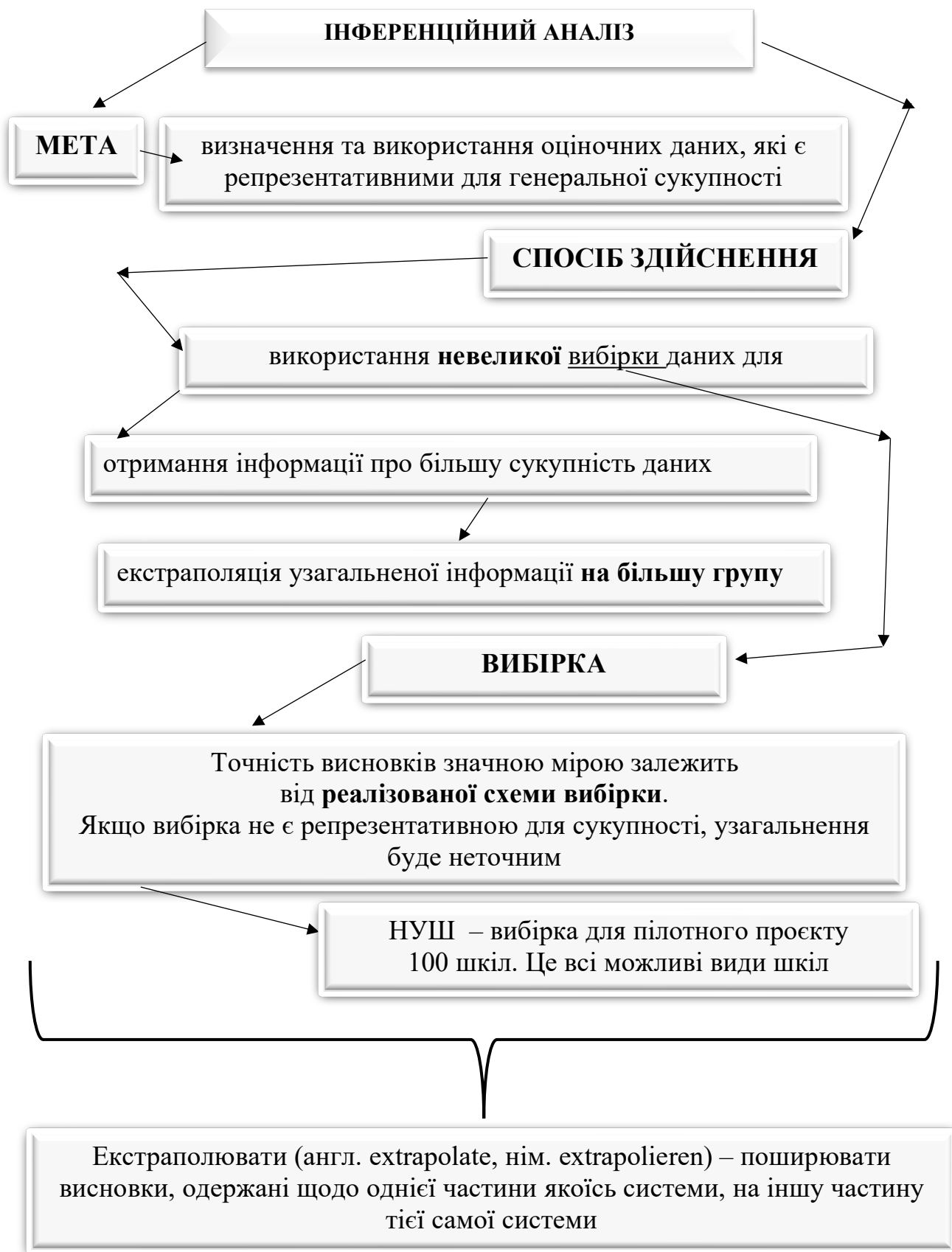

Рис. 1.6. Схема інференційного аналізу (процит. напрацювання Т. Мієр, які розміщено в електронному навчальному курсі «Аналітика інноваційної педагогічної діяльності»)

Табличне проєктування реалізації інференційного аналізу
стосовно завдань дослідження цінностей (розр. нами)

Об'єкт дослідження	Зміст завдання	Здійснення інференційного аналізу	
		мета	спосіб здійснення
Завдання дослідження	1. Проаналізувати наукові джерела, розкрити сутність поняття «цінність», виокремити класифікації цінностей та з'ясувати характеристики цінностей		
	2. З'ясувати наукові погляди на процес цілеспрямованого формування цінностей		
	3. Узагальнити дані про сучасну практику формування в учнів початкової школи цінностей		
	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проєктування процесу формування в учнів початкової школи цінностей		

1.11. ПРАКТИКУМ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯ РІЗНИХ ВИДІВ АНАЛІЗУ ДЛЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ВІДПОВІДНОСТІ МІЖ ЗМІСТОМ НАУКОВИХ НАПРАЦЮВАНЬ УЧЕНИХ ТА ЗМІСТОМ ЗАВДАНЬ З ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ

Завдання 1.22. Прочитати фрагмент напрацювань учених та заповнити таблицю 1.27, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Ц.14, до певного завдання дослідження.

ШИФР Ц.14. За результатами експериментального дослідження з вибіркою 192 особи, Н. Никончук⁶¹ зробила такі узагальнення:

- учні початкової школи значно більше називають якості, якими прийнято позначати моральнісні цінності (чемний, добрий, хороший, лагідний), ніж якості, що відносяться до категорії діяльнісних цінності (кмітливий, самостійний, допитливий, наполегливий). Зазначена вченою⁶² тенденція зберігається протягом усього періоду навчання в початковій школі (таблиця 1.25).

Таблиця 1.25

Моральнісні та діяльнісні цінності учнів 1-4 класів (загальна кількість респондентів – 192 особи) (процент. напрацювання Н. Никончук [62])

Клас	Цінності	
	моральнісні	діяльнісні
1 клас	88,52%	11,48%
2 клас	78,34%	21,66%
3 клас	83,51%	16,49%
4 клас	74,23%	25,77%

Розвиток в учнів початкової школи ціннісності слугує основою для здійснення ними розподілу особистісних якостей на позитивні та негативні. Себе учні характеризують, використовуючи слова: добрий, старанний, вихований, сміливий тощо. Н. Никончук⁶³ зазначає, що це не власні ціннісні уявлення, що сформувалися в учнів початкової школи у процесі спільної діяльності та взаємодії з оточуючими, це, перш за все, відображення в ціннісній свідомості соціальних очікувань.

⁶¹ Никончук Н. Рефлексивно-ціннісна регуляція розвитку учбових здібностей у молодшому шкільному віці: дис. ... канд. псих. наук: 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія. Київ: 2009. 282 с.

⁶² Там само.

⁶³ Там само.

Сформульований висновок вчена обґрунтовує таким чином: учні початкової школи часто не можуть правильно:

- пояснити значення слів або запропоновані ними визначення не узгоджується зі словниковими тлумаченнями: *сумний* – це слово учні пояснюють, використовуючи слово «сердитий»; *серйозний* – на їхню думку, це той, хто може штовхнути, дати здачі, постояти за себе;

- диференціювати близькі, але нетотожні якості, пояснюючи одну через іншу: «*Старанна* – це означає працююча, дуже гарно щось робиш, а *працююча* – це коли ти дуже гарно працюєш, стараєшся і дуже уважна»⁶⁴.

Г. Кирмач⁶⁵ провела експериментальне дослідження, до якого долучила 305 учнів 9-11 класів. Зокрема, учням було поставлено запитання:

- *Які людські якості підвищують цінність іншої людини для вас особисто?*

Відповіді учнів вчена⁶⁶ систематизувала в таблиці 1.26.

Таблиця 1.26

Людські якості у ранзі характеристики цінності іншої людини відповідно до міркувань респондентів (процит. напрацювання Г. Кирмач [66])

№ з/п	Якість оцінки	Кількість виборів
1.	Чуйність	14,7 %
2.	Ввічливість, делікатність	14,6 %
3.	Чесність	12,6 %
4.	Повага до іншої людини	12 %
5.	Зовнішній вигляд	11,3 %
6.	Інтелект	11 %
7.	Щирість	10,9 %
8.	Поведінка	8,2 %
9.	Доброзичливість	6,6%
10.	Відповідальність	4,3%

⁶⁴ Никончук Н. Рефлексивно-ціннісна регуляція розвитку учбових здібностей у молодшому шкільному віці: дис. ... канд. псих. наук: 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія. Київ: 2009. 282 с.

⁶⁵ Кирмач Г. Виховання у старшокласників цінності іншої людини в позаурочній діяльності. Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 – теорія і методика виховання. Київ. 2013. С. 78.

⁶⁶ Там само.

*Табличне проектування реалізації інференційного аналізу
стосовно завдань дослідження цінностей (розр. нами)*

Шифри фрагментів текстів	Завдання дослідження			
		1. Проаналізувати наукові джерела, розкрити сутність поняття «цінність», виокремити класифікації цінностей та з'ясувати характеристики цінностей	2. З'ясувати наукові погляди на процес цілеспрямованого формування цінностей	3. Узагальнити дані про сучасну практику формування в учнів початкової школи цінностей
Ц.14				
Висновок: наукові напрацювання під шифром Ц.14 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...				

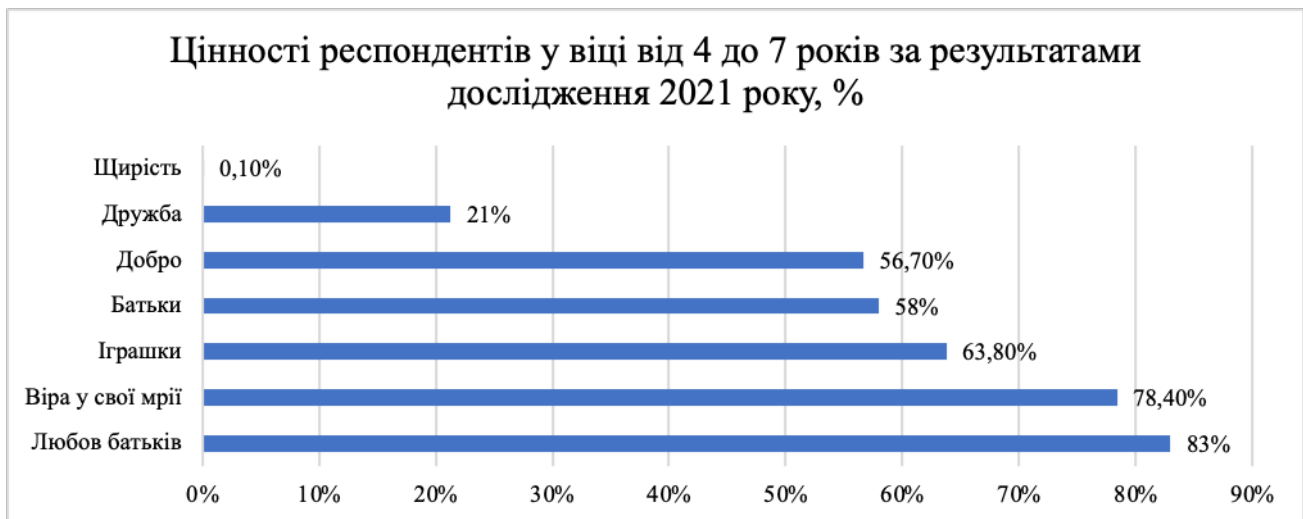
Завдання 1.23. Прочитати фрагмент напрацювань учених та заповнити таблицю 1.28, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Ц.15, до певного завдання дослідження.

ШИФР Ц.15. Відповідно до напрацювань Т. Мiyer, Л. Holodiuk, І. Tkachenko, V. Savosh, Н. Bondarenko, О. Vashchenko, І. Sukhopara⁶⁷, респонденти від 4 до 7 років під поняттям «цінності» розуміють:

- «значуще й важливе»;
- «найдорожче для мене»;
- «те, чим я вимірюю все, що відбувається в житті»;
- «найголовніше»;
- «вирішальне для мене».

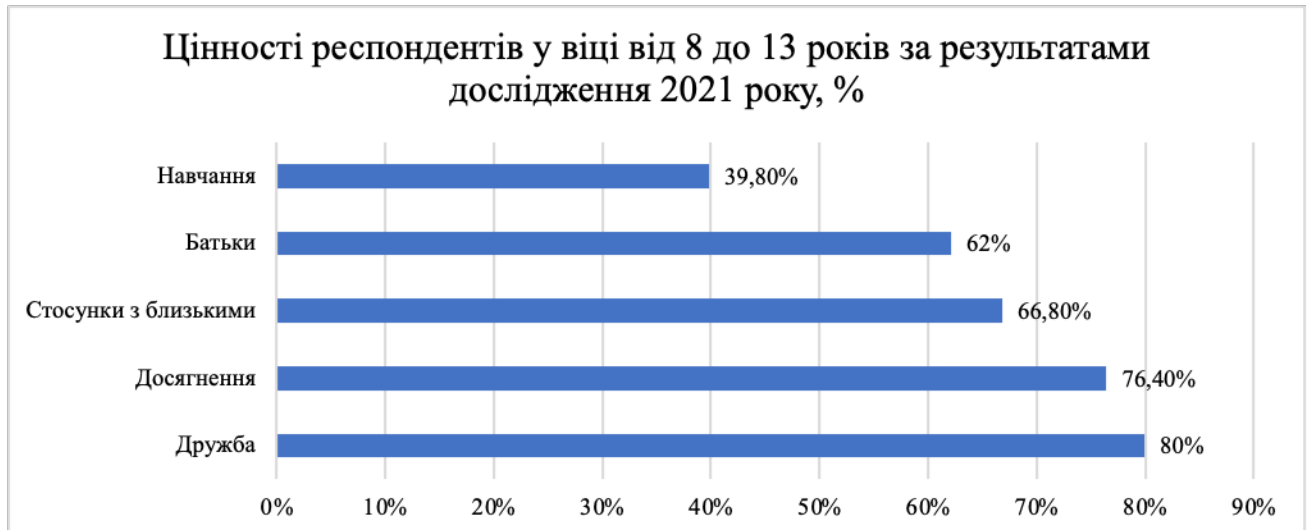
За визначенням респондентів, любов батьків, віра у власні мрії, іграшки, батьки (тобто їх наявність), добро, дружба, щирість є цінностями у відтинку від 4 до 7 років (діаграма 1.3). Саме ці цінності впливають на спосіб обрання дій у цей віковий відтинок психо-соціальних криз та спосіб дій.

⁶⁷ Moyer T., Holodiuk L., Tkachenko I., Savosh V., Bondarenko H., Vashchenko O., Sukhopara I. A change of human values during the life as an indicator of the formation of a spiritual being AD ALTA. Journal of Interdisciplinary Research. 2021. Vol. 11. Issue 1. Special XV. Pp. 30–34.

Діаграма 1.3. Ранжування цінностей респондентів у віці від 4 до 7 років (процит. джерело [68])

Вчені⁶⁸ також встановили, що дружба домінує поміж таких цінностей, як досягнення, стосунки з близькими, батьки, навчання (діаграма 1.4). Дружба як цінність впливає на обрання способів розв’язання психо-соціальних криз у віковому відтинку від 8 до 13 років та способів дій.

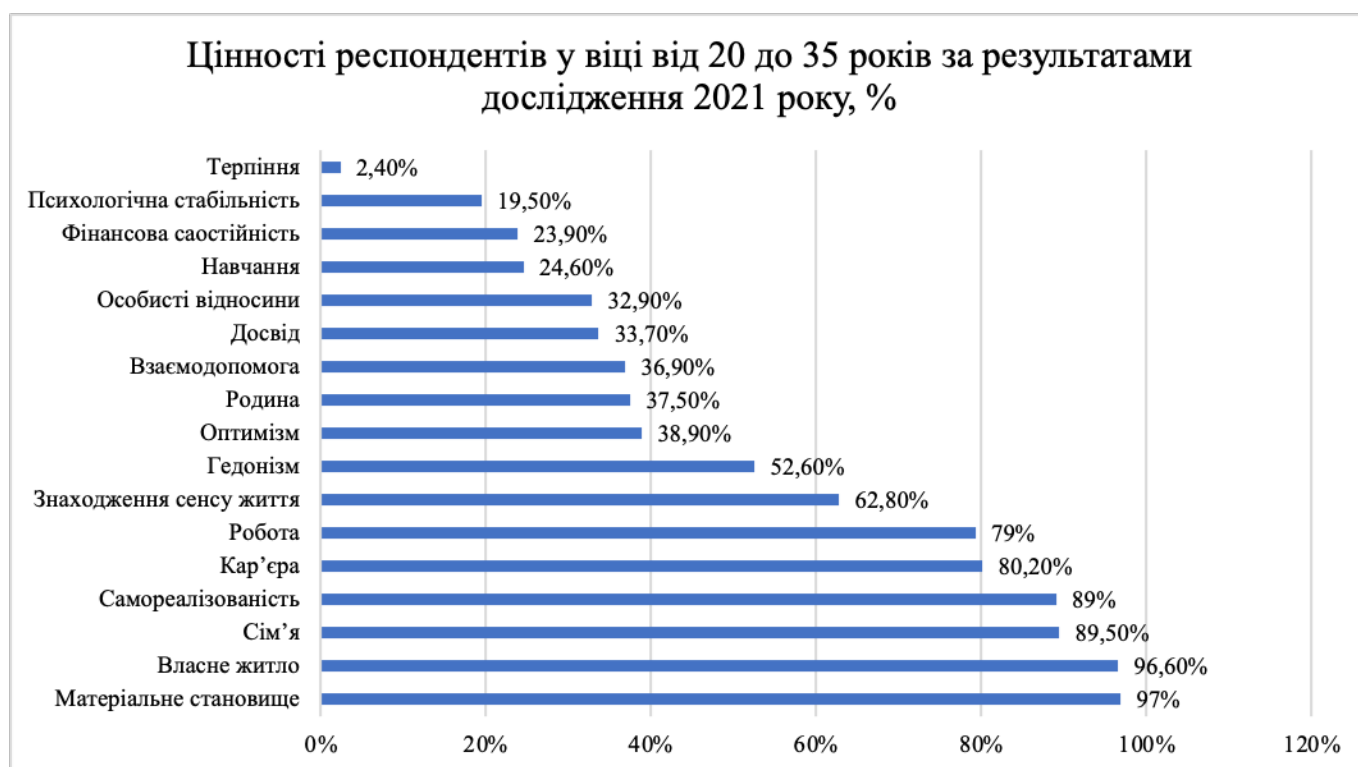
Діаграма 1.4. Ранжування цінностей респондентів у віці від 8 до 13 років (процит. джерело [68])

Відповідно до напрацювань Т. Miyer, L. Holodiuk, I. Tkachenko, V. Savosh, Н. Bondarenko, О. Vashchenko, I. Sukhopara, у віковому відтинку від 14 до 19 років

⁶⁸ Miyer T., Holodiuk L., Tkachenko I., Savosh V., Bondarenko H., Vashchenko O., Sukhopara I. A change of human values during the life as an indicator of the formation of a spiritual being AD ALTA. Journal of Interdisciplinary Research. 2021. Vol. 11. Issue 1. Special XV. Pp. 30–34.

респонденти визначили інші цінності, зокрема такі: любов, самостійність, спілкування, краса, творчість, свобода, саморозвиток, чесність, визнання іншими тебе як особистості. Любов, самостійність, спілкування віднесено до домінуючих цінностей під час обрання способів розв'язання психо-соціальних криз та способів дій⁶⁹.

Вчені⁷⁰ зазначили, що відповідно до анкетних даних, матеріальне становище, власне житло, сім'я, самореалізованість, кар'єра, робота, знаходження сенсу життя та свого місця в ньому, гедонізм, оптимізм, родина, взаємодопомога, досвід, особисті відносини, навчання, фінансова самостійність, психологічна стабільність, терпіння (діаграма 1.5) було віднесено до цінностей, які обрано респондентами у віці від 20 до 35 років. Серед зазначеного переліку домінують такі цінності, як: матеріальне становище, власне житло, сім'я. У переважній більшості випадків саме ці цінності впливають на спосіб дій респондентів від 20 до 35 років.

Діаграма 1.5. Ранжування цінностей респондентів у віці від 20 до 35 років (процит. джерело [69])

⁶⁹ Miyer T., Holodiuk L., Tkachenko I., Savosh V., Bondarenko H., Vashchenko O., Sukhopara I. A change of human values during the life as an indicator of the formation of a spiritual being AD ALTA. Journal of Interdisciplinary Research. 2021. Vol. 11. Issue 1. Special XV. Pp. 30–34.

⁷⁰ Там само.

На віковому відтинку від 35 до 60 років респондентами було обрано такі цінності, як повага, кар'єра, робота, розуміння, родина, здоров'я, подяка, толерантність, милосердя. Повага, кар'єра, робота віднесено до цінностей, які впливають на обрання у віці від 35 до 60 років способів розв'язання психо-соціальних криз та опосередковано впливають на дії респондентів.

Перелік цінностей, значущих на віковому відтинку від 60 років і до завершення життя, включає такі складники: сім'я, здоров'я, прощення, істина, мудрість. У переважній більшості випадків здоров'я і сім'я піднесені респондентами в ранг цінностей, які впливають на обрання ними способів дій.

Таблиця 1.28

Табличне проектування реалізації описового аналізу стосовно завдань дослідження цінностей (розр. нами)

Шифри фрагментів текстів	Завдання дослідження			
	1. Проаналізувати наукові джерела, розкрити сутність поняття «цінність», виокремити класифікації цінностей та з'ясувати характеристики цінностей	2. З'ясувати наукові погляди на процес цілеспрямованого формування цінностей	3. Узагальнити дані про сучасну практику формування в учнів початкової школи цінностей	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проектування процесу формування в учнів початкової школи цінностей
Ц.16				
Висновок: наукові напрацювання під шифром Ц.16 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...				

1.12. ОПРАЦЮВАННЯ МОДЕЛІ КЛАСТЕРНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ З ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ

Завдання 1.24. Попрацювати зі змістом рисунка 1.7 «Схема кластерного аналізу», щоб виконати завдання практикуму.

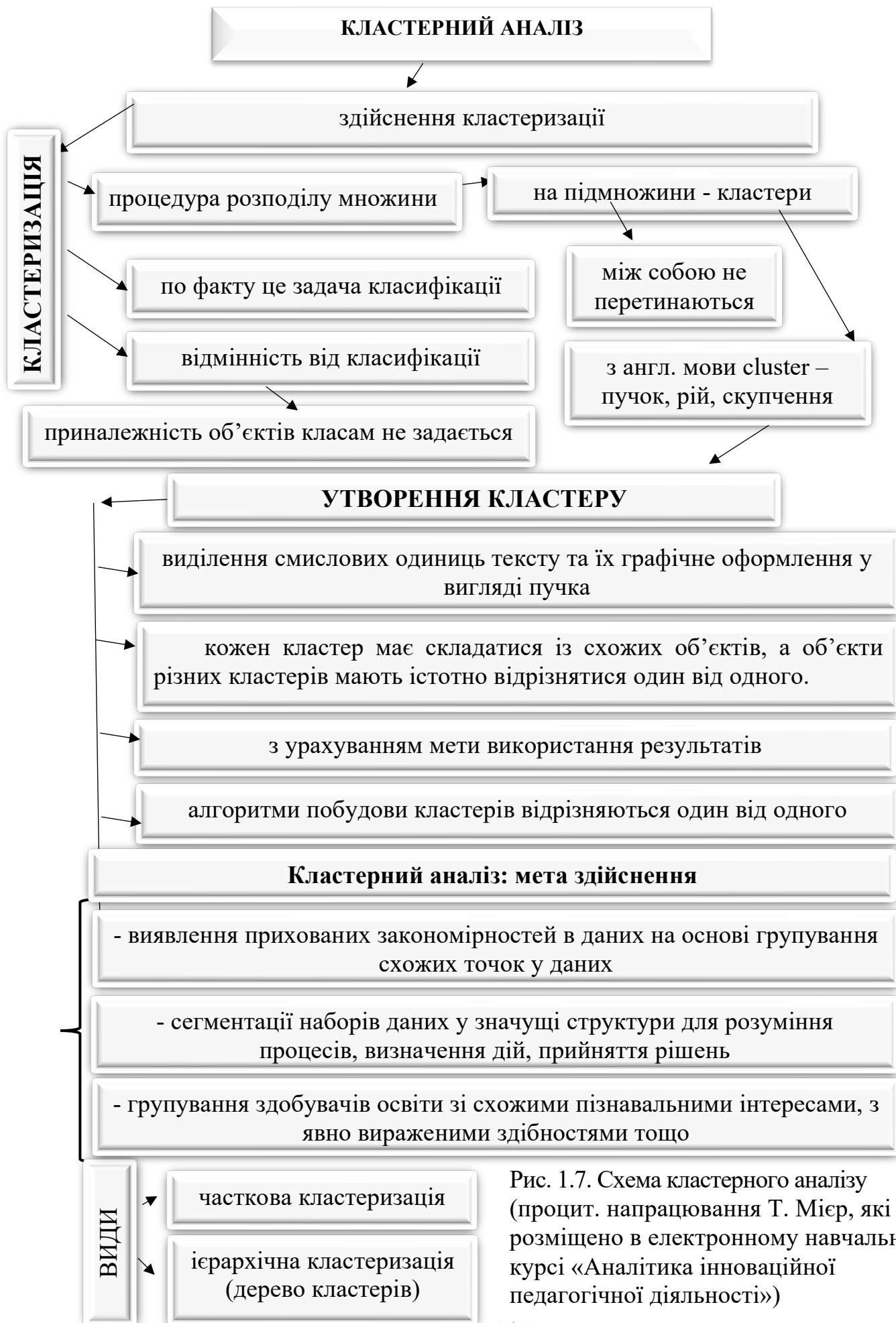

Рис. 1.7. Схема кластерного аналізу (процит. напрацювання Т. Мієр, які розміщено в електронному навчальному курсі «Аналітика інноваційної педагогічної діяльності»)

1.13. ПРАКТИКУМ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯ КЛАСТЕРНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ВІДПОВІДНОСТІ МІЖ ЗМІСТОМ НАУКОВИХ НАПРАЦЮВАНЬ УЧЕНИХ ТА ЗМІСТОМ ЗАВДАНЬ З ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ

Завдання 1.25. Прочитати фрагмент напрацювань ученого та заповнити таблицю 1.29, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Ц.16, до певного завдання дослідження.

ШИФР Ц.16. На думку З. Карпенко⁷¹, саме у молодшому шкільному віці формуються особистісні новоутворення ціннісного змісту, які можна співвіднести зі словами:

- «мушу» – нормовідповідна поведінка як результат прийняття особистістю мотивів, цілей і способів конкретної діяльності;
- «потрібно» – соціальні установки та ціннісні орієнтації як морально-сміслові переживання;
- «буду» – часові й смислові цілі загальної життєдіяльності.

За результатами дослідження вчена констатує:

- такі засоби впливу на учнів як заборона, примус, обмеження, регламентування, мало сприяють формуванню оцінного еталона «що є добре», оскільки учні початкової школи добре розуміють те, що є погано стосовно них, і чітко ідентифікують ці дії в однокласників;
- оцінка неуспіху в навчальній діяльності поширюються на інші сфери активності учнів початкової школи, створюючи несприятливі умови для ціннісного самовизначення.

Таблиця 1.29

*Табличне проектування реалізації кластерного аналізу
стосовно завдань дослідження цінностей (розрах. нами)*

Шифри фрагмен тів	Завдання дослідження			
	1. Проаналізувати наукові джерела, розкрити сутність	2. З'ясувати наукові погляди на	3. Узагальнити дані про сучасну практику	4. Визначити та експериментально перевірити

⁷¹ Карпенко З.С. Аксиологічна психологія особистості: монографія. 2-е вид., перероб., доповн. Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2018. 720 с.

	поняття «цінність», виокремити класифікації цінностей та з'ясувати характеристики цінностей	процес цілеспрямо-ваного формування цінностей	формування в учнів початкової школи цінностей	ефективність авторського проектування процесу формування в учнів початкової школи цінностей
Ц.16				
Висновок: наукові напрацювання під шифром Ц.15 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...				

1.14. ПРОЄКТУВАННЯ ВЛАСНИХ ДІЙ З ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ ДЛЯ ПОДАЛЬШОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ (розр. нами)

Об'єкт дослідження	<p>Процес дослідження цінностей в(у)... <i>(обрати продовження із запропонованих варіантів або самостійно сформулювати продовження).</i></p> <p>Запропоновані варіанти для продовження формулювання об'єкта дослідження:</p> <ul style="list-style-type: none"> - учнів початкової школи; - вчителів початкових класів
Предмет дослідження	<p>Складові суб'єктних цінностей учнів... класу.</p> <p>Складові суб'єктних цінностей вчителів початкових класів.</p> <p><i>(уточнити учні, якого класу (1,2,3 чи 4) задіяні в дослідженні або самостійно сформулювати зміст предмета дослідження (можна використати інформацію ДОДАТКА 1.2))</i></p>
Мета дослідження	<p>Узагальнити експериментальні дані про складові суб'єктних цінностей учнів... класу.</p> <p>Узагальнити експериментальні дані про складові суб'єктних цінностей вчителів початкових класів.</p> <p>Ваш варіант формулювання мети дослідження, якщо, ви самостійно визначили об'єкт та предмет дослідження.</p>
Завдання	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розробити процес проведення педагогічного дослідження. 2. Дібрати діагностичний інструментарій

дослідження	(запитання для опитування, методики дослідження цінностей, план спостереження тощо). 3. Підготувати фото звіт про виконання завдань дослідження, у разі отримання від учителя та батьків учнів дозволу на фотографування. 4. Узагальнити інформацію, отриману в процесі реалізації діагностичного інструментарію, тобто під час постановки респондентам запитань опитування, реалізації методики дослідження цінностей, виконання плану спостереження тощо. 5. Сформулювати висновки за результатами проведення дослідження.
Методи дослідження	<i>Теоретичні методи дослідження:</i> порівняння, аналіз, синтез, узагальнення. <i>Емпіричні методи наукового дослідження:</i> експериментальне дослідження під час проходження виробничої практики.
Опис процесу проведення дослідження	1. Самостійно розробити форму представлення опису процесу проведення дослідження. 2. Розробити форму представлення опису процесу проведення дослідження, використавши матеріал навчально-методичного посібника «Дослідницький практикум майбутнього вчителя початкових класів» ⁷²
Фотозвіт	1. Визначити форму фотозвіту. 2. Підготувати фотозвіт (у разі отримання від учителя та батьків дозволу на фотографування).
Узагальнена інформація за результатами проведення дослідження	1. Самостійно обрати спосіб узагальнення експериментальних даних: - індуктивний – здійснюється рух думки від одиничного (окремого) до загального, від спостереження чи встановлення окремих фактів до формулювання загальних висновків, виведення загальних правил тощо; - дедуктивний – здійснюється рух думки від загального до одиничного (окремого), від загальних положень до виведення нового істинного положення.
Висновки	1. Розробити форму для фіксування висновків. 2. Сформулювати висновки та занотувати у розробленій формі.

⁷² Мієр Тетяна, Вишнівська Наталія. Дослідницький практикум майбутнього вчителя початкових класів: навчально-методичний посібник. Київ, 2024. 120 с.

ДОДАТОК 1.2

Додаток А

Формулювання ключових термінів дослідження

Цінності

Цінності – це:

- опосередковані культурою еталони бажаного й належного ставлення особистості до об'єктів матеріальної та духовної діяльності людей, до природи, суспільства⁷³;

- будь-який матеріальний або ідеальний предмет, ідея діяльності чи її предмет або якийсь уявний об'єкт, стосовно якого особа або група(и) осіб займають позицію оцінювання, приписуючи йому важливу роль у своєму житті, виявляючи прагнення до володіння ним та відчуваючи необхідність задовольнити це прагнення⁷⁴;

- певні загальні норми та принципи, які визначають цілеспрямованість людського життя, надають йому сенсу, визначають напрями діяльності та мотивують людські вчинки⁷⁵.

Суб'єктні цінності

За В. Моляко та О. Музикою⁷⁶, суб'єктні цінності – це утворення ціннісної свідомості особистості, яке відображає:

- її індивідуально своєрідний спосіб існування в суспільстві;
- спосіб та засоби досягнення визнання;
- спосіб та засоби забезпечення самоповаги.

О. Музика, аналізуючи суб'єктні цінності, вказує на їхню відмінність від інших ціннісних утворень. Зазначена відмінність стосується способу утворення, структури, характеру регуляції, характеру співвідношення зовнішнього (соціального) та внутрішнього (особистісного), стійкості та мінливості. Відповідно до поглядів

⁷³ Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: Київ: Грамота, 2012. 504 с.

⁷⁴ Лебідь І. Методологічні засади побудови моделі виховного процесу на основі національних цінностей. Рідна школа. 2006. № 7. С. 29.

⁷⁵ Освітологія: витоки наукового напрямку: монографія / За ред. В. О. Огнев'юка; авт. кол.: В. О. Огнев'юк, С. О. Сисоєва, Л. Л. Хоружа, І. В. Соколова, О. М. Кузьменко, О. О. Мороз. Київ: ВП «Едельвейс», 2012. С. 43.

⁷⁶ Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / за ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики. Житомир: Вид-во Рута, 2006. 320 с.

вченого суб'єктні цінності є результатом життєвого досвіду, набутого в процесі узгодження потреби у визнанні з вимогами до процесу здійснення діяльності (навчальної чи професійної), які висуває суспільство.

Суб'єктні цінності – це:

- 1) внутрішні, стійкі, але одночасно і гнучкі ціннісні утворення, які постають як взаємопідтримуюче поєднання діяльнісних та моральнісних цінностей;
- 2) глобальні внутрішні регулюючі утворення, які визначають:
 - поведінку людини у значимих для неї ситуаціях;
 - напрямок та характер її розвитку⁷⁷.

Додаток Б

Методика «Кольоровий тест ціннісного ставлення»

(адаптований варіант) (описано нами з викор. джерела [78])

Методика «Кольоровий тест ціннісного ставлення»⁷⁸ використовується для діагностики суб'єктивного ціннісного ставлення індивіда до різних об'єктів, явищ, ситуацій тощо. Методика базується на використанні трьох груп термінів.

Перша група включає в себе терміни: я; близькі люди. Використання термінів цього блоку дозволяє виявити неусвідомлюване ставлення респондентів до найближчого оточення, їхні установки щодо рідних та щодо себе.

Друга група термінів: однокласники, вчителі, друг, подруга. Терміни цього блоку слугуватимуть з'ясуванню неусвідомлюваного ставлення респондентів до інших.

Реалізація методики здійснюється в три етапи:

I етап – респонденту пропонується позначити кожний термін самостійно обраним кольором із такого набору кольорів: червоний, жовтий, зелений, синій, фіолетовий, коричневий, сірий, чорний. Колір добирається до терміна таким чином, щоб він відображав його основний сутнісний зміст.

II етап – респондент залучається до обговорення цікавої для нього теми.

⁷⁷ Музика О.Л. Ціннісна підтримка особистісного росту. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія №12. Психологічні науки: зб. наукових праць. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2005. №6 (30). Ч.ІІ. С. 232–240.

⁷⁸ Корольчук М. С., Крайнюк В. М. Марченко В. М. Психологія: схеми, опорні конспекти, методики: навчальний посібник. Київ: Ніка-Центр. 2004. С. 245-246.

III етап – респонденту пропонується пограти в кольори та скласти «сходи кольорів»: на найвищій сходинці (на першому місці) розмістити найприємніший колір, трохи нижче – менш приємний і т.д.

Обробка результатів:

Терміну ставиться оцінний бал того кольору, яким цей термін було позначено учнем.

Місце розташування кольору на сходах 1 2 3 4 5 6 7 8

Оцінний бал кольору 8 7 6 5 4 3 2 1

Бали 8 і 7 свідчать про очевидне домінуюче позитивне ціннісне ставлення;

Бали 6 і 5 вказують на позитивне ставлення;

Бали 4 і 3 свідчать про тенденцію до неприйняття;

Бали 2 і 1 – вказують на очевидне неприйняття.

ЦІННОСТІ, ЩАСТЯ, БЛАГОПОЛУЧЧЯ

ДОСЛІДЖЕННЯ ЩАСТЯ

**РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ЩАСТЯ: МЕТОДОЛОГІЯ,
ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ НАУКОВОГО ПОШУКУ,
ПРОЄКТУВАННЯ ВЛАСНИХ ДІЙ З ДОСЛІДЖЕННЯ
ЩАСТЯ**

**ПЕРШИЙ (БАКАЛАВРСЬКИЙ) РІВЕНЬ
ДОСЛІДЖЕННЯ ЩАСТЯ**

2.1. ОПРАЦЮВАННЯ ОБ'ЄКТА, ПРЕДМЕТА, МЕТИ, ЗАВДАНЬ ТА ГІПОТЕЗИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЩАСТЯ (розр. нами з викор. джерела [82])

Об'єкт дослідження
(відповідає на запитання

...

Це вся об'єктна сфера, яка цікавить дослідника. Об'єктом виступає те, що досліджується (С. Гончаренко⁷⁹).
Це явище, процес, перебіг яких не залежить від дослідника.
До явища, процесу привернуто лише його (дослідника) увагу.

ЩАСТЯ В ЦІЛОМУ – ЦЕ ОБ'ЄКТНА СФЕРА, яка цікавить майбутніх учителів початкових класів як дослідників

Предмет дослідження
(відповідає на запитання

...

Це те, відносно чого дослідник збирається одержати нове педагогічне знання, це аспект розгляду. Це те, що в об'єкті дослідження науково пояснюється. Предмет дослідження дає уявлення про спосіб розгляду об'єкта дослідження (С. Гончаренко⁸⁰).

Щастя учнів початкової школи та щастя вчителів початкових класів постають тим, відносно чого майбутні вчителі початкових класів як дослідники планують отримати НОВЕ ПЕДАГОГІЧНЕ ЗНАННЯ ПРО ЩАСТЯ

Мета дослідження
(відповідає на запитання

...

Це очікуваний результат конкретного наукового пошуку.
Мета визначає загальну спрямованість дослідження та впливає на логіку дослідницьких дій.

Ставлячи перед собою мету, майбутні вчителі початкових класів як дослідники мають ***УЯВИТИ ОЧІКУВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЩАСТЯ***

Завдання дослідження

Обсяг роботи, який визначається перед виконанням дослідницьких дій.

Завдання формулюються з огляду на мету дослідження та характеризуються спрямуванням дослідницьких дій на її

⁷⁹ Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.

⁸⁰ Там само.

(йдеться про мету) досягнення.

Перелік завдань дає уявлення про те, **ЩО САМЕ ПОТРІБНО ЗРОБИТИ, ЩОБ МЕТУ ДОСЛІДЖЕННЯ (ОЧІКУВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЩАСТЯ) БУЛО ДОСЯГНУТО.**

Формулювання завдань дослідження починаються з дієслів. Наприклад, *визначити..., проаналізувати..., розкрити..., охарактеризувати..., здійснити..., з'ясувати..., створити..., виявити..., дослідити..., виокремити..., обґрунтувати..., розробити..., сформувати, експериментально перевірити..., практично реалізувати...* тощо.

Наприклад, **ВИЗНАЧИТИ, КОЛИ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ УЧНІ 1 (2, 3, 4) КЛАСУ ПЕРЕЖИВАЮТЬ ВІДЧУТТЯ ЩАСТЯ**

**Гіпотеза
дослідження**

**методи
дослідження**

Гіпотеза дослідження – це певне припущення, яке використовується для пояснення (обґрунтування) певного педагогічного явища, процесу, проте **ІСТИННІСТЬ СФОРМУЛЬОВАНОГО ПРИПУЩЕННЯ ЩОДО ЩАСТЯ ПОТРІБНО ДОВЕСТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО.**

способи теоретичного пізнання і вивчення явищ педагогічної дійсності. *Теоретичні методи дослідження:* аналіз, синтез, узагальнення, абстрагування, конкретизація, індукція, дедукція, аналогія, моделювання тощо.

**методи
дослідження**

способи емпіричного пізнання і вивчення явищ педагогічної дійсності. *Емпіричні методи дослідження:* педагогічне спостереження, бесіда, опитування, тестування, вивчення продуктів діяльності, педагогічний експеримент тощо.

2.2. ОПРАЦЮВАННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ЩАСТЯ: АБСТРАГУВАННЯ НА ОСНОВІ ОТОТОЖНЕННЯ ТА ІЗОЛЮВАННЯ

Завдання 2.1. Прочитати текст «Абстрагування як теоретичний метод дослідження» та здійснити табличне представлення виду абстрагування стосовно двох компонентів методології дослідження щастя, а саме:

- представити вид абстрагування стосовно об'єкта та предмета дослідження (таблиця 2.1);

- представити вид абстрагування стосовно мети та завдань дослідження (таблиця 2.2).

Абстрагування як теоретичний метод дослідження

Абстрагування – це мисленнєвий спосіб опрацювання інформації. Основою цього способу передбачено спрощення досліджуваного об'єкта (явища чи процесу) з метою вивчення основних його аспектів, передбачених науковою розвідкою. Абстрагування здійснюється в думці та являє собою відхід від всіх притаманних досліджуваному об'єкту (явищу чи процесу) властивостей, зв'язків, особливостей, взаємовідношень тощо, передбачає концентрування лише на тому, що цікавить того чи іншого дослідника. Абстрагування здійснюється в такій послідовності:

1. З'ясувати інформацію про об'єкт дослідження.

2. Виділити те суттєве, що стане предметом дослідження (це можуть бути певні особливості (ознаки, властивості) досліджуваного об'єкта (явища чи процесу), умови (педагогічні, організаційні, дидактичні тощо), певні засоби, конкретні методи (прийоми чи методики) тощо).

3. Дослідити об'єкт з використанням тільки того, що було визначено як конкретний аспект, який буде досліджуватися під час здійснення наукової розвідки.

Основними видами абстрагування є:

- ототожнення – цим видом абстрагування передбачено встановлення між досліджуваними об'єктами (явищами чи процесами) відношення рівності (синонімічності), оскільки поза увагою залишаються певні індивідуальні особливості досліджуваних об'єктів (явищ чи процесів);

- ізолювання – цей вид абстрагування передбачає відокремлення досліджуваних об'єктів (явищ чи процесів) одне від одного з огляду на різну функціональну роль у процесі здійснення наукової розвідки.

Таблиця 2.1

Табличне представлення виду абстрагування стосовно об'єкта та предмета дослідження як двох компонентів методології дослідження щастя (розр. нами)

Об'єкти абстрагування	Змістове наповнення об'єктів	Види абстрагування	
		ототожнення	ізолювання
Об'єкт дослідження	Процес виникнення у людини почуття щастя та стану найвищого, повного вдоволення		
Предмет дослідження	Проектування процесу фіксування входження учнів у стан повного вдоволення від дій навчальної діяльності		
Висновок:			

Таблиця 2.2

Табличне представлення виду абстрагування стосовно мети та завдань дослідження як двох компонентів методології дослідження щастя (розр. нами)

Об'єкти абстрагування	Змістове наповнення об'єктів	Види абстрагування	
		ототожнення	ізолювання
Мета дослідження	Спроекувати процес фіксування входження учнів у стан повного вдоволення від дій навчальної діяльності для експериментальної перевірки ефективності спроектованого під час виробничої практики		
Завдання дослідження	1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити варіативну сутність поняття «щастя»		

	2. З'ясувати наукові погляди на процеси формування почуття щастя та виникнення стану найвищого, повного вдоволення		
	3. Узагальнити дані про сучасну практику дослідження виникнення стану найвищого, повного вдоволення		
	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проектування процесу фіксування входження учнів у стан повного вдоволення від дій навчальної діяльності		

**2.3. ПРОЄКТУВАННЯ ВЛАСНИХ ДІЙ З ДОСЛІДЖЕННЯ ЩАСТЯ УЧНІВ
1 (2, 3, 4) КЛАСУ / ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ПІД ЧАС
ПРОХОДЖЕННЯ РОТАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ
(розр. нами)**

Об'єкт дослідження	<p>Процес дослідження щастя в(у)... <i>(обрати продовження із запропонованих варіантів або самостійно сформулювати продовження).</i></p> <p>Запропоновані варіанти для продовження формулювання об'єкта дослідження:</p> <ul style="list-style-type: none"> - учнів початкової школи; - вчителів початкових класів
Предмет дослідження	<p>Умови виникнення в учнів ... класу стану цілковитого задоволення від процесу виконання завдання.</p> <p>Умови виникнення у вчителів початкових класів стану цілковитого задоволення від процесу проведення заняття.</p> <p><i>(уточнити учнів, якого класу (1, 2, 3 чи 4) задіяні в дослідженні або самостійно сформулювати зміст предмета дослідження (можна використати інформацію ДОДАТКА 2.1))</i></p>

<p>Мета дослідження</p>	<p>Узагальнити експериментальні дані про умови виникнення в учнів ... класу стану цілковитого задоволення від процесу виконання завдання.</p> <p>Узагальнити експериментальні дані про умови виникнення у вчителів початкових класів стану цілковитого задоволення від процесу проведення заняття.</p> <p>Ваш варіант формулювання мети дослідження, якщо, ви самостійно визначили об'єкт та предмет дослідження.</p>
<p>Завдання дослідження</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розробити процес проведення педагогічного дослідження. 2. Дібрати (розробити) діагностичний інструментарій (запитання для опитування, методики дослідження щастя, план спостереження тощо). 3. Підготувати фото звіт про виконання завдань дослідження, у разі отримання від учителя та батьків учнів дозволу на фотографування. 4. Узагальнити інформацію, отриману в процесі реалізації діагностичного інструментарію, тобто під час постановки респондентам запитань опитування, реалізації методики дослідження щастя, виконання плану спостереження тощо. 5. Сформулювати висновки за результатами проведення дослідження.
<p>Методи дослідження</p>	<p><i>Теоретичні методи дослідження:</i> порівняння, аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення.</p> <p><i>Емпіричні методи наукового дослідження:</i> експериментальне дослідження під час проходження ротаційної моделі виробничої практики.</p>
<p>Опис процесу проведення дослідження</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Самостійно розробити форму представлення опису процесу проведення дослідження. 2. Розробити форму представлення опису процесу проведення дослідження, використавши матеріал навчально-методичного посібника «Дослідницький практикум майбутнього вчителя початкових класів»⁸¹
<p>Фотозвіт</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Визначити форму фотозвіту. 2. Підготувати фотозвіт (у разі отримання від учителя та батьків дозволу на фотографування).
<p>Узагальнена інформація</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Самостійно обрати спосіб узагальнення експериментальних даних:

⁸¹ Мієр Тетяна, Вишнівська Наталія. Дослідницький практикум майбутнього вчителя початкових класів: навчально-методичний посібник. Київ, 2024. 120 с.

<p>за результатами проведення дослідження</p>	<p>- індуктивний – здійснюється рух думки від одиничного (окремого) до загального, від спостереження чи встановлення окремих фактів до формулювання загальних висновків, виведення загальних правил тощо;</p> <p>- дедуктивний – здійснюється рух думки від загального до одиничного (окремого), від загальних положень до виведення нового істинного положення.</p>
<p>Висновки</p>	<p>1. Розробити форму для вфіксування висновків.</p> <p>2. Сформулювати висновки на занотувати у розробленій формі.</p>

ДОДАТОК 2.1

Додаток А

ФОРМУЛЮВАННЯ КЛЮЧОВИХ ТЕРМІНІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Щастя

Щастя – це поняття моральної свідомості, що позначає стан людини, який найбільше відповідає внутрішній задоволеності повнотою й осмисленістю життя, здійсненням свого людського призначення. Щастя є чуттєво-емоційною формою ідеалу. Поняття «щастя» не лише характеризує певне конкретне об’єктивне положення чи суб’єктивний стан людини, а й виражає уявлення про те, якими повинні бути життя і діяльність⁸²;

- відчуття глибокого вдоволення та безмежної радості, яких зазнає хто-небудь (Сучасний тлумачний словник української мови⁸³);

- почуття або стан найвищого, повного вдоволення (Короткий тлумачний словник української мови⁸⁴);

- стан цілковитого задоволення життям (Великий тлумачний словник сучасної української мови⁸⁵).

⁸² Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: «Либідь». 1997, С. 370.

⁸³ Сучасний тлумачний словник української мови / уклад.: Н. Кусайкіна, Ю. Цибульник, за заг. ред. В. В. Дубічинського. Харків: ВД «Школа», 2011. 784 с.

⁸⁴ Короткий тлумачний словник української мови / Уклад.: Д. Г. Гринчишин, В. Л. Карпова, Л. М. Полюга, М. Л. Худаш, У. Я. Єдлінська; за ред. Д. Г. Гринчишина. Київ. Вид. центр «Просвіта», 2010. 600 с.

⁸⁵ Великий тлумачний словник сучасної української мови / Кер. вид. проєкту П. Мовчан та ін. Київ: Дніпро, 1332. С. 1316.

Умова

Умова – це:

- необхідна обставина, яка уможлиблює здійснення, створення, утворення чогось або сприяє чомусь⁸⁶;

- 1. Взаємна усна чи письмова домовленість відносно чогось. 2. Вимога, пропозиція, що висувається однією із сторін, котрі домовляються. 3. Необхідна обставина, що уможлиблює здійснення, утворення чогось або сприяє чомусь. 4. Обставини чи особливості реальної дійсності, за яких відбувається або здійснюється щось. 5. Правила, що існують чи встановлені в певній галузі життя, які забезпечують нормальну роботу, діяльність; правила, вимоги, виконання яких забезпечує щось. 6. Сукупність даних, положення, що лежить в основі чого-небудь⁸⁷.

Додаток Б

Методика оцінювання суб'єктивного стану

(описано нами з викор. джерела [88])

Мета: Якісне оцінювання суб'єктивного стану респондентів на момент діагностування⁸⁸.

Інструкція: Перед вами картка суб'єктивного стану, у ній кожен із показників суб'єктивного стану представлено протилежними парами, які можна незалежно від складових пари оцінити від нуля до трьох одиниць.

3, 2, 1, 0, 1, 2, 3 – підкреслені цифри позначають добре самопочуття.

3, 2, 1, 0, 1, 2, 3 – підкреслені цифри співвіднесені з поганим самопочуттям.

Якщо у респондента зараз добре самопочуття, то він обводить кружечком цифру 1 праворуч; якщо самопочуття дуже добре, то – цифру 2; якщо самопочуття чудове, то – цифру 3. Якщо самопочуття у респондента погане, то, навпаки, він обводить кружечком відповідну цифру ліворуч.

⁸⁶ Великий тлумачний словник сучасної української мови / голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с. С. 1506.

⁸⁷ Новий український тлумачний словник / укл. Н. Д. Кусайкіна, Ю. С. Цибульник; за заг. ред д-ра філол. наук, проф. В. В. Дубічинського. Харків: Книжковий Клуб «Клуб сімейного Дозвілля», 2008. 608 с. С. 536.

⁸⁸ Корольчук М. С., Крайнюк В. М. Марченко В. М. Психологія: схеми, опорні конспекти, методики: навчальний посібник. Київ: Ніка-Центр. 2004. С. 245-246.

Респондентам пропонується визначати свій стан самопочуття швидко та намагатися його передати цифрами 1, 2, 3.

Обробка результатів:

Оцінювання суб'єктивного настрою здійснюється за такими показниками щастя, як:

- настрої (Н): 5 і 6; 11 і 12; 17 і 18; 23 і 24; 29 і 30;
- активність (А): 3 і 4; 9 і 10; 15 і 16; 21 і 22; 27 і 28;
- самопочуття (С): 1 і 2; 7 і 8; 13 і 14; 19 і 20; 25 і 26.

Бланк оцінювання суб'єктивного стану (процит. джерело [88])

3 2 1 0 <u>1 2 3</u> – добре самопочуття; 3 <u>2 1 0</u> 1 2 3 – погане самопочуття				
1	С	Самопочуття добре	3 2 1 0 1 2 3	Самопочуття погане
2	С	Почуваєшся сильним	3 2 1 0 1 2 3	Почуваєшся слабким
3	А	Пасивний	3 2 1 0 1 2 3	Активний
4	А	Малорухливий	3 2 1 0 1 2 3	Рухливий
5	Н	Веселий	3 2 1 0 1 2 3	Сумний
6	Н	Хороший настрої	3 2 1 0 1 2 3	Поганий настрої
7	С	Працездатний	3 2 1 0 1 2 3	Мало працездатний
8	С	Повний сил	3 2 1 0 1 2 3	Знесилений
9	А	Повільний	3 2 1 0 1 2 3	Швидкий
10	А	Бездіяльний	3 2 1 0 1 2 3	Діяльний
11	Н	Щасливий	3 2 1 0 1 2 3	Нещасний
12	Н	Життєрадісний	3 2 1 0 1 2 3	Відчуваю смуток
13	С	Напружений	3 2 1 0 1 2 3	Розслаблений
14	С	Здоровий	3 2 1 0 1 2 3	Хворий
15	А	Безучасний	3 2 1 0 1 2 3	Захоплений
16	А	Байдужий	3 2 1 0 1 2 3	Схвильований
17	Н	Сповнений віри	3 2 1 0 1 2 3	Зневірений
18	Н	Радісний	3 2 1 0 1 2 3	Засмучений
19	С	Добре відпочив	3 2 1 0 1 2 3	Стомлений

20	С	Свіжий	3 2 1 0 1 2 3	Знесилений
21	А	Сонний	3 2 1 0 1 2 3	Збуджений
22	А	Бажання відпочити	3 2 1 0 1 2 3	Бажання працювати
23	Н	Спокійний	3 2 1 0 1 2 3	Схвильований
24	Н	Оптимістичний	3 2 1 0 1 2 3	Песимістичний
25	С	Витривалий	3 2 1 0 1 2 3	Маловитривалий
26	С	Бадьорий	3 2 1 0 1 2 3	Млявий
27	А	Розмірковувати легко	3 2 1 0 1 2 3	Розмірковувати важко
28	А	Неуважний	3 2 1 0 1 2 3	Уважний
29	Н	Сповнений надії	3 2 1 0 1 2 3	Розчарований
30	Н	Задоволений	3 2 1 0 1 2 3	Незадоволений

ЦІННОСТІ, ЩАСТЯ, БЛАГОПОЛУЧЧЯ

ДОСЛІДЖЕННЯ ЩАСТЯ

**РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ЩАСТЯ: МЕТОДОЛОГІЯ,
ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ НАУКОВОГО ПОШУКУ,
ПРОЄКТУВАННЯ ВЛАСНИХ ДІЙ З ДОСЛІДЖЕННЯ
ЩАСТЯ**

**ДРУГИЙ (МАГІСТЕРСЬКИЙ) РІВЕНЬ
ДОСЛІДЖЕННЯ ЩАСТЯ**

2.1. ОПРАЦЮВАННЯ ОБ'ЄКТА, ПРЕДМЕТА, МЕТИ, ЗАВДАНЬ ТА ГІПОТЕЗИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЩАСТЯ (розр. нами з викор. джерела [8])

(відповідає на
запитання
що саме
розглядається?)

Це вся об'єктна сфера, яка цікавить дослідника. Об'єктом виступає те, що досліджується (С. Гончаренко⁸⁹).

Це явище, процес, перебіг яких не залежить від дослідника.

До явища, процесу привернуто лише його (дослідника) увагу.

ЩАСТЯ В ЦІЛОМУ – ЦЕ ОБ'ЄКТНА СФЕРА, яка цікавить майбутніх учителів початкових класів як дослідників

(відповідає на
запитання
що саме підлягає
детальному
вивченню?)

Це те, відносно чого дослідник збирається одержати нове педагогічне знання, це аспект розгляду. Це те, що в об'єкті дослідження науково пояснюється. Предмет дослідження дає уявлення про спосіб розгляду об'єкта дослідження (С. Гончаренко⁹⁰).

Щастя учнів початкової школи та щастя вчителів початкових класів постають тим, відносно чого майбутні вчителі початкових класів як дослідники планують отримати НОВЕ ПЕДАГОГІЧНЕ ЗНАННЯ ПРО ЩАСТЯ

(відповідає на
запитання
Для чого
проводиться це
дослідження?
Який його кінцевий
результат?)

Це очікуваний результат конкретного наукового пошуку.

Мета визначає загальну спрямованість дослідження та впливає на логіку дослідницьких дій.

Ставлячи перед собою мету, майбутні вчителі початкових класів як дослідники мають **УЯВИТИ ОЧІКУВАНИЙ**

РЕЗУЛЬТАТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЩАСТЯ

Обсяг роботи, який визначається перед виконанням дослідницьких дій.

Завдання формулюються з огляду на мету дослідження та

⁸⁹ Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.

⁹⁰ Там само.

характеризуються спрямуванням дослідницьких дій на її (йдеться про мету) досягнення.

Перелік завдань дає уявлення про те, **ЩО САМЕ ПОТРІБНО ЗРОБИТИ, ЩОБ МЕТУ ДОСЛІДЖЕННЯ (ОЧІКУВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЩАСТЯ) БУЛО ДОСЯГНУТО.**

Формулювання завдань дослідження починаються з дієслів. Наприклад, *визначити..., проаналізувати..., розкрити..., охарактеризувати..., здійснити..., з'ясувати..., створити..., виявити..., дослідити..., виокремити..., обґрунтувати..., розробити..., сформувати, експериментально перевірити..., практично реалізувати...* тощо.

Наприклад, **ВИЗНАЧИТИ, КОЛИ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ УЧНІ 1 (2, 3, 4) КЛАСУ ПЕРЕЖИВАЮТЬ ВІДЧУТТЯ ЩАСТЯ**

це певне припущення, яке використовується для пояснення (обґрунтування) певного педагогічного явища, процесу, проте **ІСТИННІСТЬ СФОРМУЛЬОВАНОГО ПРИПУЩЕННЯ ЩОДО ЩАСТЯ ПОТРІБНО ДОВЕСТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО.**

способи теоретичного пізнання і вивчення явищ педагогічної дійсності. *Теоретичні методи дослідження:* аналіз, синтез, узагальнення, абстрагування, конкретизація, індукція, дедукція, аналогія, моделювання тощо..

способи емпіричного пізнання і вивчення явищ педагогічної дійсності. *Емпіричні методи дослідження:* педагогічне спостереження, бесіда, опитування, тестування, вивчення продуктів діяльності, педагогічний експеримент тощо.

2.2. ОПРАЦЮВАННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ЩАСТЯ: АБСТРАГУВАННЯ НА ОСНОВІ ОТОТОЖНЕННЯ ТА ІЗОЛЮВАННЯ

Завдання 2.2. Прочитати текст «Абстрагування як теоретичний метод дослідження» та здійснити табличне представлення виду абстрагування стосовно двох компонентів методології дослідження щастя, а саме:

- представити вид абстрагування стосовно об'єкта та предмета дослідження (таблиця 2.1);

- представити вид абстрагування стосовно мети та завдань дослідження (таблиця 2.2).

Абстрагування як теоретичний метод дослідження

Абстрагування – це мисленнєвий спосіб опрацювання інформації. Основою цього способу передбачено спрощення досліджуваного об'єкта (явища чи процесу) з метою вивчення основних його аспектів, передбачених науковою розвідкою. Абстрагування здійснюється в думці та являє собою відхід від всіх притаманних досліджуваному об'єкту (явищу чи процесу) властивостей, зв'язків, особливостей, взаємовідношень тощо, а передбачає концентрування лише на тому, що цікавить того чи іншого дослідника. Абстрагування здійснюється в такій послідовності:

1. З'ясувати інформацію про об'єкт дослідження.

2. Виділити те суттєве, що стане предметом дослідження (це можуть бути певні особливості (ознаки, властивості) досліджуваного об'єкта (явища чи процесу), умови (педагогічні, організаційні, дидактичні тощо), певні засоби, конкретні методи (прийоми чи методики) тощо).

3. Дослідити об'єкт з використанням тільки того, що було визначено як конкретний аспект, який буде досліджуватися під час здійснення наукової розвідки.

Основними видами абстрагування є:

- ототожнення – цим видом абстрагування передбачено встановлення між досліджуваними об'єктами (явищами чи процесами) відношення рівності (синонімічності), оскільки поза увагою залишаються певні індивідуальні особливості досліджуваних об'єктів (явищ чи процесів);

- ізолювання – цей вид абстрагування передбачає відокремлення досліджуваних об'єктів (явищ чи процесів) одне від одного з огляду на різну функціональну роль у процесі здійснення наукової розвідки.

Таблиця 2.1

Табличне представлення виду абстрагування стосовно об'єкта та предмета дослідження як двох компонентів методології дослідження щастя (розр. нами)

Об'єкти абстрагування	Змістове наповнення об'єктів	Види абстрагування	
		ототожнення	ізолювання
Об'єкт дослідження	Процес виникнення у людини почуття щастя та стану найвищого, повного вдоволення		
Предмет дослідження	Проектування процесу фіксування входження учнів у стан повного вдоволення від дій навчальної діяльності		
Висновок:			

Таблиця 2.2

Табличне представлення виду абстрагування стосовно мети та завдань дослідження як двох компонентів методології дослідження щастя (розр. нами)

Об'єкти абстрагування	Змістове наповнення об'єктів	Види абстрагування	
		ототожнення	ізолювання
Мета дослідження	Спроекувати процес фіксування входження учнів у стан повного вдоволення від дій навчальної діяльності для експериментальної перевірки ефективності спроектованого під час виробничої практики		
Завдання дослідження	1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити варіативну сутність поняття «щастя»		

	2. З'ясувати наукові погляди на процеси формування почуття щастя та виникнення стану найвищого, повного вдоволення		
	3. Узагальнити дані про сучасну практику дослідження виникнення стану найвищого, повного вдоволення		
	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проєктування процесу фіксування входження учнів у стан повного вдоволення від дій навчальної діяльності		

2.3. ОПРАЦЮВАННЯ МОДЕЛІ ПРОГНОЗНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ З ДОСЛІДЖЕННЯ ЩАСТЯ

Завдання 2.3. Попрацювати зі змістом рисунка 2.1 «Схема прогностного аналізу» та заповнити таблицю 2.3.

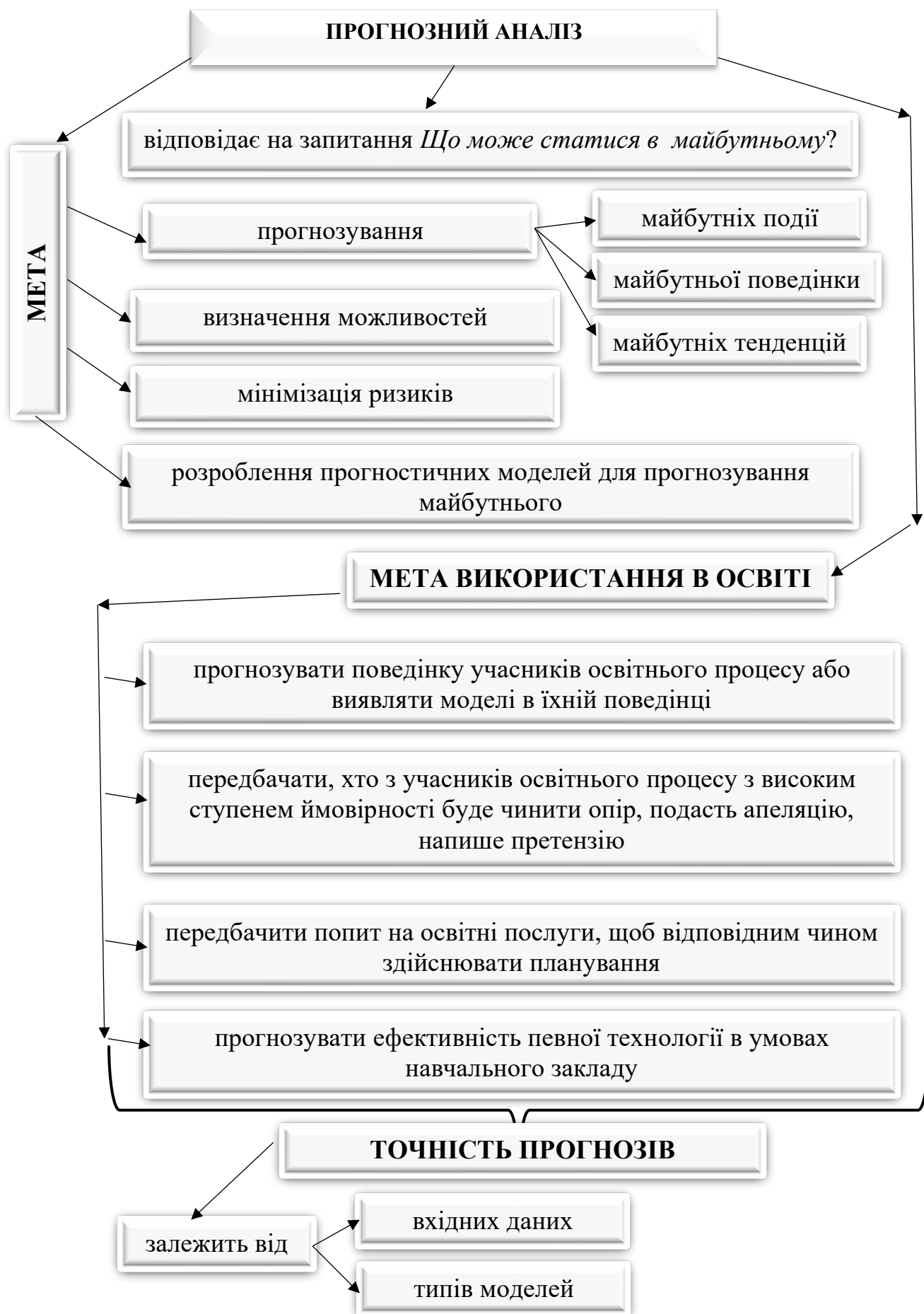

Рис. 2.1. Схема прогнозного аналізу (процит. напрацювання Т. Мієр, які розміщено в електронному навчальному курсі «Аналітика інноваційної педагогічної діяльності»)

*Табличне проектування реалізації прогнозного аналізу
стосовно завдань дослідження щастя (розр. нами)*

Зміст дослідження завдання	Прогнозування майбутніх(ьої)		
	подій	дослідницької поведінки	дослідницьких тенденцій
1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити варіативну сутність поняття «щастя»			
2. З'ясувати наукові погляди на процеси формування почуття щастя та виникнення стану найвищого, повного вдоволення			
3. Узагальнити дані про сучасну практику дослідження виникнення стану найвищого, повного вдоволення			
4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проектування процесу фіксування входження учнів у стан повного вдоволення від дій навчальної діяльності			

2.4. ОПРАЦЮВАННЯ МОДЕЛІ ОПИСОВОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ З ДОСЛІДЖЕННЯ ЩАСТЯ

Завдання 2.3. Попрацювати зі змістом рисунка 2.2 «Схема описового аналізу» та заповнити таблицю 2.4.

Таблиця 2.4

*Табличне проектування реалізації описового аналізу стосовно завдань
дослідження щастя (розр. нами)*

Об'єкт дослідження	Зміст завдання	Здійснення описового аналізу	
		мета	призначення
Завдання дослідження	1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити варіативну сутність поняття «щастя»		
	2. З'ясувати наукові погляди на процеси формування почуття щастя та виникнення стану найвищого, повного вдоволення		
	3. Узагальнити дані про сучасну практику дослідження виникнення стану найвищого,		

	повного вдоволення		
	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проектування процесу фіксування входження учнів у стан повного вдоволення від дій навчальної діяльності		

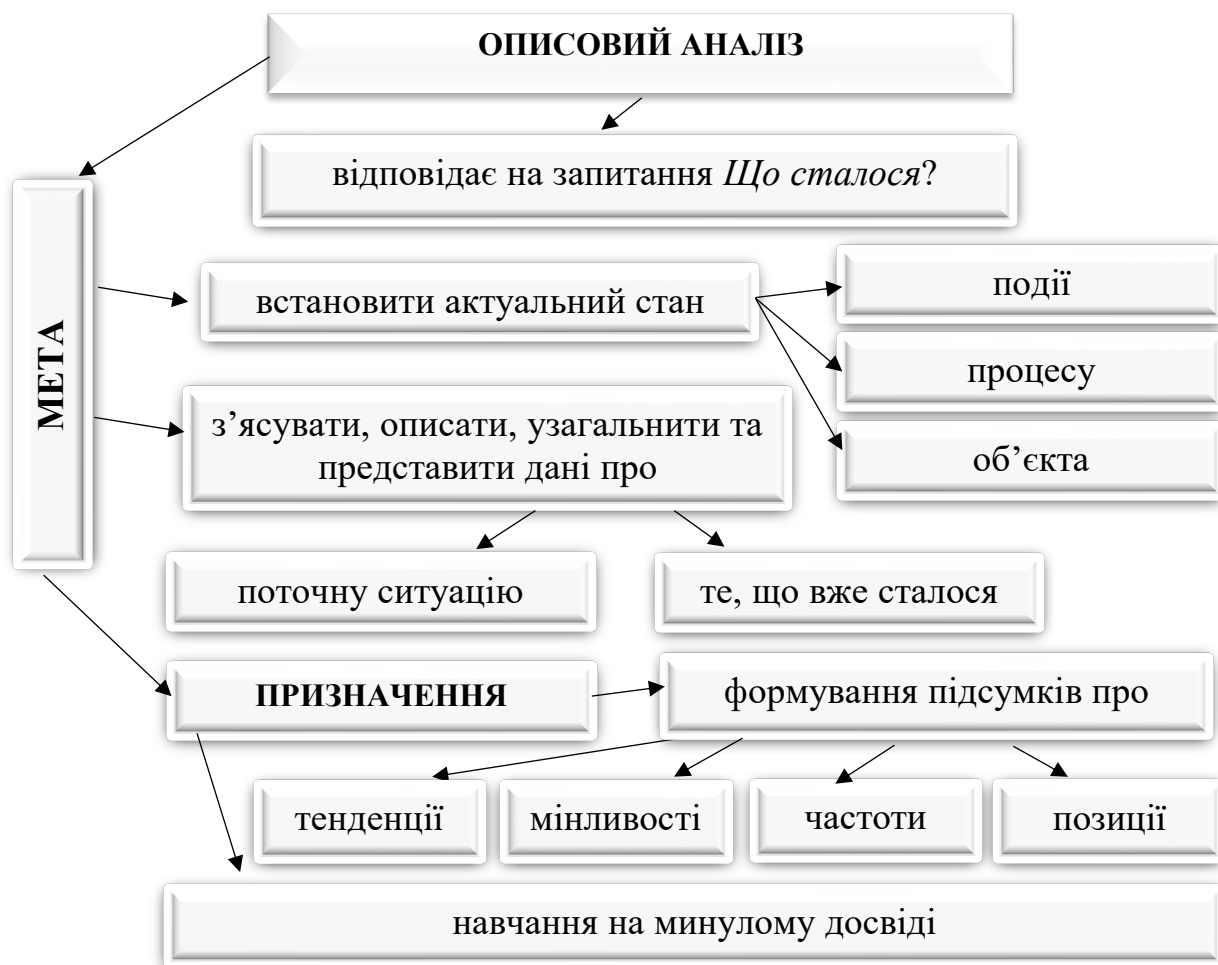

Рис. 2.2. Схема описового аналізу (процит. напрацювання Т. Мієр, які розміщено в електронному навчальному курсі «Аналітика інноваційної педагогічної діяльності»)

2.5. ОПРАЦЮВАННЯ МОДЕЛІ ДІАГНОСТИЧНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ З ДОСЛІДЖЕННЯ ЩАСТЯ

Завдання 2.4. Попрацювати зі змістом рисунка 2.3 «Схема діагностичного аналізу» заповнити таблицю 2.5.

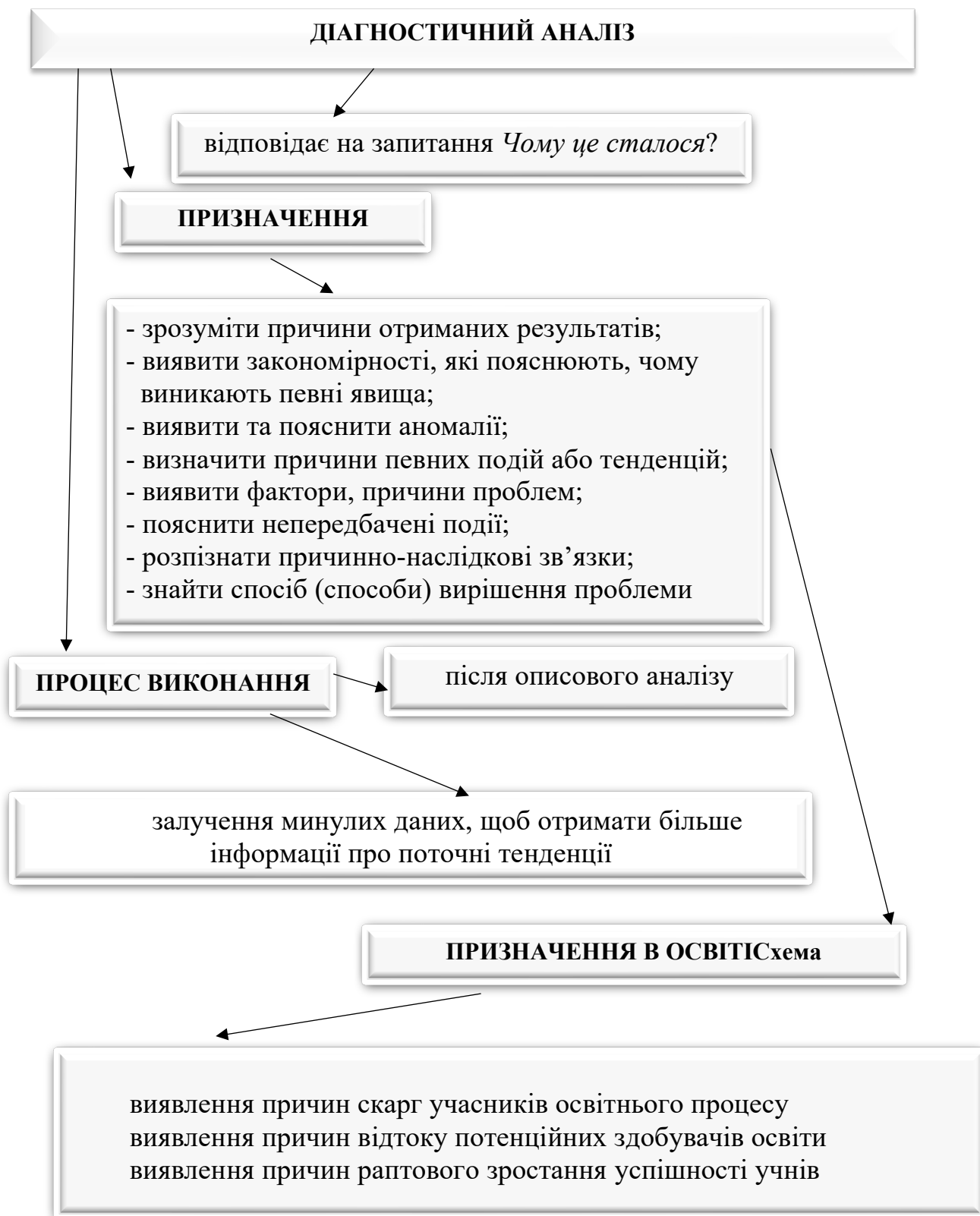

Рис. 2.3. Схема діагностичного аналізу (процит. напрацювання Т. Мієр, які розміщено в електронному навчальному курсі «Аналітика інноваційної педагогічної діяльності»)

Табличне проектування реалізації діагностичного аналізу
стосовно завдань дослідження щастя (розр. нами)

Об'єкт дослідження	Зміст завдання	Здійснення діагностичного аналізу	
		мета	призначення
Завдання дослідження	1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити варіативну сутність поняття «щастя»		
	2. З'ясувати наукові погляди на процеси формування почуття щастя та виникнення стану найвищого, повного вдоволення		
	3. Узагальнити дані про сучасну практику дослідження виникнення стану найвищого, повного вдоволення		
	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проектування процесу фіксування входження учнів у стан повного вдоволення від дій навчальної діяльності		

2.6. ОПРАЦЮВАННЯ МОДЕЛІ КОНТЕНТ-АНАЛІЗУ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ З ДОСЛІДЖЕННЯ ЩАСТЯ

Завдання 2.5. Попрацювати зі змістом рисунка 2.4 «Схема контент-аналізу» заповнити таблицю 2.6.

Рис. 2.4. Схема контент-аналізу (процит. напрацювання Т. Мієр, які розміщено в електронному навчальному курсі «Аналітика інноваційної педагогічної діяльності»)

*Табличне проєктування реалізації контент-аналізу
стосовно завдань дослідження щастя (розр. нами)*

Об'єкт дослідження	Зміст завдання	Здійснення виду контент-аналізу	
		якісний	кількісний
Завдання дослідження	1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити варіативну сутність поняття «щастя»		
	2. З'ясувати наукові погляди на процеси формування почуття щастя та виникнення стану найвищого, повного вдоволення		
	3. Узагальнити дані про сучасну практику дослідження виникнення стану найвищого, повного вдоволення		
	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проєктування процесу фіксування входження учнів у стан повного вдоволення від дій навчальної діяльності		

2.7. ПРАКТИКУМ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОГНОЗНОГО, ОПИСОВОГО, ДІАГНОСТИЧНОГО АНАЛІЗІВ ТА КОНТЕНТ-АНАЛІЗУ ДЛЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ВІДПОВІДНОСТІ МІЖ ЗМІСТОМ НАУКОВИХ НАПРАЦЮВАНЬ УЧЕНИХ ТА ЗМІСТОМ ЗАВДАНЬ З ДОСЛІДЖЕННЯ ЩАСТЯ

Практикум спрямовано на опрацювання фрагментів напрацювань учених, у яких йдеться про результати дослідження щастя. Зазначені фрагменти розміщено без дотримання послідовності, яку задано завданнями дослідження щастя. Такий підхід спричинений необхідністю відпрацювання здобувачами освіти вмінь:

- розподіляти фрагменти наукових праць відповідно до завдань дослідження після аналізу їхнього змісту (напр., фрагменти напрацювань учених Щ.1, Щ.2... доцільно використати під час виконання першого завдання (таблиця 2.7));

Таблиця 2.7

Табличне віднесення шифрів фрагментів напрацювань учених до відповідних завдань дослідження цінностей (рознр. нами)

№ з/п	Зміст завдань дослідження цінностей	Шифри
1	1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити варіативну сутність поняття «щастя»	Щ.1, Щ.2, ...
2	2. З'ясувати наукові погляди на процес формування почуття щастя та виникнення стану найвищого, повного вдоволення	Щ.3...
3	3. Узагальнити дані про сучасну практику дослідження виникнення стану найвищого, повного вдоволення	
4	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проектування процесу фіксування входження учнів у стан повного вдоволення від дій навчальної діяльності	

- упорядковувати фрагменти наукових праць, які було віднесено до певного завдання дослідження цінностей, у логічну послідовність. Фрагменти напрацювань учених Щ.1, Щ.2... доцільно упорядкувати так: Щ.1, Щ.2... (таблиця 2.8)).

Таблиця 2.8

Логічна послідовність розташування шифрів фрагментів напрацювань учених відповідно до завдань дослідження цінностей (рознр. нами)

№ з/п завдань дослідження	Логічна послідовність розташування шифрів відповідно до змісту напрацювань вчених
Перше завдання	Щ.1, Щ.2...
Друге завдання	Щ.3...
Третє завдання	
Четверте завдання	

Завдання 2.6. Прочитати фрагмент напрацювань учених та заповнити таблицю 2.9, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Щ.1, до певного завдання дослідження.

ШИФР Щ.1. Узагальнивши наукові напрацювання В. Іванишина, Я. Радевич-Винницького, О. Кульчицького, О. Забужко, В. Войтович, Ю. Липи, О. Вознюка, Д. Квеселевича, Л. Овандера, В. Татаркевича⁹¹ наводять неоднакову етимологію поняття «щастя» в різних державах.

В українській мові поняття «щастя» походить від слова «частина». Глибинне значення слова «щастя» пов'язане із ситуацією включення людини в щось ціле (певну общину). З цього цілого (з цієї общини) вона могла отримувати свою «частину» благ для задоволення вітальних потреб. Це робило людину щасливою. Щастя українця виникає з общинного життєвого укладу, а суспільне життя базується на емпатії, співчутті, співпереживанні, співдіяльності.

В англійській мові слово «щастя» (*happiness*) етимологічно виникає зі слова «траплятися», «відбуватися» (*to happen*), тобто має подвійну природу. Щастя в англійській мові характеризується за процесуальним спрямуванням та є тим, що «трапляється» або «відбуватися» з людиною. Щастя реалізується через процес, активну взаємодію зі світом, зміну простору відповідно до певних цілей. Таке значення слова «щастя», пов'язане з активною життєвою позицією особистості, індивідуалізмом, прагненням до вдосконалення свого життєвого простору.

В іспанській мові слово «*suetre*», що в перекладі означає щастя, походить від латинського слова *sortior* – «кидати жереб». У період формування іспанської мови словом «*suetre*» почали позначати не лише щастя, а й удачу та долю.

В турецькій мові щастя позначається словом «*hismat*» та пов'язано зі словами «доля», «жереб». Щастя, як доля та жереб, ставить людину в залежність від деякого метафізичного фактору, який визначає людські долі.

У французькій мові щастя є напівабrevіатурою «*bonheur*» від виразу «*une bonne heure*» – добра година. У цій мові поняття «щастя» пов'язується з певним моментом, який характеризується як короткий та проміжний, тобто щастя має

⁹¹ Волдінгер Р., Шульц М.. Щасливе життя. Уроки найдовшого у світі дослідження щастя. / Перекл. з англ. Марія Хандога. Київ: Лабораторія, 2023. 328 с.

темпоральні (часові) ознаки. У прагненні до щастя французи освоюють світ як темпоральну сутність з певними світоглядними наслідками, які впливають із темпоральності.

У румунській мові щастя «*fericire*» походить від латинського іменника «*feriae*», який має різні лексичні значення, а саме: свята (вільний від праці час), перерва, відпочинок, спокій. У румунській мові щастя пов'язується з чимось святковим, вільним від праці періодом життя людини, коли її наміри спрямовано на досягнення стану спокою.

У німецькій мові щастя «*das Glück*» етимологічно споріднене з англійським словом *luck* (доля, випадок, щастя, везіння). У цій мові лексичне значення слова «щастя» виражає ідею долі чи випадку.

Таблиця 2.9

Табличне проєктування реалізації описового (Опис.) / діагностичного (Діагн.) аналізу / контент-аналізу (Конт.) стосовно завдань дослідження щастя (розр. нами)

Шифри фрагментів текстів	Завдання дослідження			
	1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити варіативну сутність поняття «щастя»	2. З'ясувати наукові погляди на процеси формування почуття щастя та виникнення стану найвищого, повного вдоволення	3. Узагальнити дані про сучасну практику дослідження виникнення стану найвищого, повного вдоволення	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проєктування процесу фіксування входження учнів у стан повного вдоволення від дій навчальної діяльності
Щ.1	+ (Конт.)			

Висновок: наукові напрацювання під шифром Щ.1 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...

Примітка: щоб написати висновок потрібно, осмисливши зміст процитованого, співвіднести його із змістом завдання. Після цього зі змісту завдання обрати слова для продовження висновку. Наприклад, наукові напрацювання під шифром Щ.1 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про сутність поняття «щастя». По завершенню формулювання висновку поставити умовну позначку «+» під першим завданням дослідження у дужках зазначити вид аналізу (Опис.), (Діагн.) чи (Конт.)

Завдання 2.7. Прочитати фрагмент напрацювань учених та заповнити таблицю 2.10, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Щ.2, до певного завдання дослідження.

ШИФР Щ.2. У праці E. Deci, R. Ryan⁹² йдеться про упорядкування визначення поняття «щастя» стосовно провідних ідей двох традицій, а саме: гедоністичної (щастя – це наявність позитивного афекту та відсутність негативного) та евдемонічної (щастя – це повноцінна та глибока задоволеність життям).

Щастя – це поняття моральної свідомості, що позначає стан людини, який найбільше відповідає внутрішній задоволеності повнотою й осмисленістю життя, здійсненням свого людського призначення. Щастя є чуттєво-емоційною формою ідеалу. Поняття «щастя» не лише характеризує певне конкретне об'єктивне положення чи суб'єктивний стан людини, а й виражає уявлення про те, якими повинні бути життя і діяльність⁹³.

З урахування результатів контент-аналізу N. Vyshnivska, K. Zhurba, L. Melenets, O. Tretiak, H. Smolnykova, S. Tsybulska, Y. Fedorova⁹⁴ зазначені вчені виділяють п'ять підходів до формулювання визначень поняття «щастя»:

За першого підходу, щастя визначається як суб'єктивний стан в поточний момент. Цей підхід є типовим для таких визначень:

- те, що я відчуваю тут і зараз (D. Kahneman, E. Diener, N. Schwarz⁹⁵);
- відчуття глибокого вдоволення та безмежної радості, яких зазнає хто-небудь (Сучасний тлумачний словник української мови⁹⁶);
- почуття або стан найвищого, повного вдоволення (Короткий тлумачний словник української мови⁹⁷).

⁹² Deci E. L., Ryan R.M. Hedonia, eudaimonia, and well-being: an introduction. J Happiness Stud 2008. 9, 1–11 <https://doi.org/10.1007/s10902-006-9018-1>.

⁹³ Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: «Либідь». 1997, С. 370.

⁹⁴ Vyshnivska N., Zhurba K., Melenets L., Tretiak O., Smolnykova H., Tsybulska S., Fedorova Y. Variability of the understanding of the phenomenon of "happiness" in scientific works and student experience. *AD ALTA. Journal of Interdisciplinary Research*. 2024. Vol. 14(1). XL. P. 16–20.

⁹⁵ Kahneman D., Diener E., Schwarz N. Well-Being: The Foundations of Hedonic Psychology. Russell Sage Foundation. 1999.

⁹⁶ Сучасний тлумачний словник української мови / уклад.: Н. Кусайкіна, Ю. Цибульник, за заг. ред. В. В. Дубічинського. Харків: ВД «Школа», 2011. 784 с.

За другого підходу, щастя визначається як суб'єктне ставлення до життя.

Прикладом можуть бути такі визначення:

- щастя – це суб'єктивна насолода життям (R. Veenhoven⁹⁸);
- стан цілковитого задоволення життям (Великий тлумачний словник сучасної української мови⁹⁹).

За третього підходу, щастя визначається як міра суспільного прогресу. Цей підхід прослідковується в таких визначеннях:

- щастя – це мета державної політики та надійна міра для оцінювання прогресу в суспільстві (R. Veenhoven¹⁰⁰);
- щастя – це міра для встановлення цілісного підходу до розвитку (Rezoliutsiia Heneralnoi Asamblei OON¹⁰¹).

За четвертого підходу, щастя визначається як результат досягнення бажаного. Прикладом можуть бути такі визначення:

- щастя – це здійснення мрії або досягнення цілі (J. Brailovskaia, M. Lin, S. Scholten¹⁰²);
- щастя – досягнення (Сучасний тлумачний словник української мови¹⁰³).

За п'ятого підходу, щастя визначається як спосіб досягнення бажаного результату. Цей підхід прослідковується в таких визначеннях:

- щастя – це сприятливий збіг обставин, успіх (Короткий тлумачний словник української мови¹⁰⁴);

⁹⁷ Короткий тлумачний словник української мови / Уклад.: Д. Г. Гринчишин, В. Л. Карпова, Л. М. Полюга, М. Л. Худаш, У. Я. Єдлінська; за ред. Д. Г. Гринчишина. Київ. Вид. центр «Просвіта», 2010. 600 с.

⁹⁸ Veenhoven, R. Is happiness relative? *Social Indicators Research*. 1991. №24, Pp. 1-34.

⁹⁹ Великий тлумачний словник сучасної української мови / Кер. вид. проекту П. Мовчан та ін. Київ: Дніпро, 1332. С. 1316.

¹⁰⁰ Veenhoven, R. Is happiness relative? *Social Indicators Research*. 1991. №24, Pp. 1-34.

¹⁰¹ Rezoliutsiia Heneralnoi Asamblei OON «Shchastia: na shliakhu do tsilisnoho vyznachennia rozvytku. 2011. №65 P. 309

¹⁰² Brailovskaia J., Lin M., Scholten S. et al. A Qualitative Cross-Cultural Comparison of Well-Being Constructs: the Meaning of Happiness, Life Satisfaction, and Social Support for German and Chinese Students. *J Happiness Stud*. 2022. №23. Pp. 1379–1402.

¹⁰³ Сучасний тлумачний словник української мови / уклад.: Н. Кусайкіна, Ю. Цибульник, за заг. ред. В. В. Дубічинського. Харків: ВД «Школа», 2011. 784 с.

¹⁰⁴ Короткий тлумачний словник української мови / Уклад.: Д. Г. Гринчишин, В. Л. Карпова, Л. М. Полюга, М. Л. Худаш, У. Я. Єдлінська; за ред. Д. Г. Гринчишина. Київ. Вид. центр «Просвіта», 2010. 600 с.

- щастя – це успіх, удача; доля, талан (Великий тлумачний словник сучасної української мови¹⁰⁵).

Таблиця 2.10

Табличне проектування реалізації описового (Опис.) / діагностичного (Діагн.) аналізу / контент-аналізу (Конт.) стосовно завдань дослідження щастя (розр. нами)

Шифри фрагментів текстів	Завдання дослідження			
	1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити варіативну сутність поняття «щастя»	2. З'ясувати наукові погляди на процеси формування почуття щастя та виникнення стану найвищого, повного вдоволення	3. Узагальнити дані про сучасну практику дослідження виникнення стану найвищого, повного вдоволення	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проектування процесу фіксування входження учнів у стан повного вдоволення від дій навчальної діяльності
Щ.2				
Висновок: наукові напрацювання під шифром Щ.2 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...				

Завдання 2.8. Прочитати фрагмент напрацювань учених та заповнити таблицю 2.11, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Щ.3, до певного завдання дослідження.

ШИФР Щ.3. Відповідно до результатів дослідження R. Vaumeister, K. Vohs, J. Aaker, E. Garbinsky¹⁰⁶ щастя є здебільшого орієнтованим на теперішній час, тоді як значущість передбачає інтеграцію минулого, теперішнього та майбутнього.

За результатами дослідження R. Veenhoven¹⁰⁷, щастя засновується на задоволенні універсальних потреб, а не на задоволенні культурно відповідних бажань. Вчений аналізує щастя в контексті задоволення основних біопсихологічних

¹⁰⁵ Великий тлумачний словник сучасної української мови / Кер. вид. проекту П. Мовчан та ін. Київ: Дніпро, 1332. С. 1316.

¹⁰⁶ Vaumeister R. F., Vohs K. D., Aaker J. L., Garbinsky, E. N. Some key differences between a happy life and a meaningful life. *The Journal of Positive Psychology*. 2013. №8(6), Pp. 505–516.

¹⁰⁷ Veenhoven R. Is happiness relative? *Social Indicators Research*. 1991. №24. Pp. 1-34.

потреб, оскільки загальна оцінка життя залежить і від того, як людина почувається афективно, у свою чергу, гедонічний рівень афекту спирається на задоволення основних біопсихологічних потреб. Відповідно до міркувань вченого, ці вроджені потреби не пристосовуються до жодних умов, оскільки вони фактично визначають межі людської пристосовності. Отже, щастя не відносно, а залежить від задоволення потреб.

R. Baumeister, K. Vohs, J. Aaker, E. Garbinsky¹⁰⁸ за результатами дослідження сформулювали висновок, що задоволення власних потреб і бажань підвищувало щастя та мало значення для значущості.

За результатами дослідження T. Miyer, L. Holodiuk, S. Omelchuk, V. Savosh, H. Bondarenko, L. Romanenko, K. Romanenko¹⁰⁹, щастя пов'язано з пріоритетністю потреб у різні вікові періоди, зокрема з потребою пізнавати щось нове у віці від 4 до 8 років, від 19 до 35 років та після 60 років та потребою у спілкуванні у віці від 8 до 13 років, у віці від 13 до 19 років та від 35 до 60 років.

Таблиця 2.11

Табличне проєктування реалізації описового (Опис.) / діагностичного (Діагн.) аналізу / контент-аналізу (Конт.) стосовно завдань дослідження щастя (розр. нами)

Шифри фрагментів текстів	Завдання дослідження			
	1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити варіативну сутність поняття «щастя»	2. З'ясувати наукові погляди на процеси формування почуття щастя та виникнення стану найвищого, повного вдоволення	3. Узагальнити дані про сучасну практику дослідження виникнення стану найвищого, повного вдоволення	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проєктування процесу фіксування входження учнів у стан повного вдоволення від дій навчальної діяльності
Щ.3				
Висновок: наукові напрацювання під шифром Щ.3 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...				

¹⁰⁸ Baumeister R. F., Vohs K. D., Aaker J. L., Garbinsky, E. N. Some key differences between a happy life and a meaningful life. The Journal of Positive Psychology. 2013. №8(6), Pp. 505–516.

¹⁰⁹ Miyer T., Holodiuk L., Omelchuk S., Savosh V., Bondarenko H., Romanenko L. & Romanenko K. An overview of the continuous education system components in dimensions "Umwelt", "Mitwelt" and "Eigenwelt". AD ALTA. Journal of Interdisciplinary Research. 2021. Vol. 11. Issue 1. Special XVII. P. 52–56.

Завдання 2.9. Прочитати фрагмент напрацювань учених та заповнити таблицю 2.12, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Щ.4, до певного завдання дослідження.

ШИФР Щ.4. R. Veenhoven¹¹⁰ зазначає, що щастя сигналізує про те, що ми добре функціонуємо. Добре розумове і фізичне здоров'я йде рука об руку зі щастям.

За E. Diener, C. Napa-Scollon, S. Oishi, V. Dzokoto, E. Suh¹¹¹, щасливі люди:

- живуть довше і здоровіше;
- мають більш корисні та стабільні відносини;
- продуктивніші;
- стійкіші до негативних життєвих подій;
- жертвують більше на благодійність;
- з більшою ймовірністю допомагають іншим.

Таблиця 2.12

Табличне проєктування реалізації описового (Опис.) / діагностичного (Діагн.) аналізу / контент-аналізу (Конт.) стосовно завдань дослідження щастя (розр. нами)

Шифри фрагментів текстів	Завдання дослідження			
	1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити варіативну сутність поняття «щастя»	2. З'ясувати наукові погляди на процеси формування почуття щастя та виникнення стану найвищого, повного вдоволення	3. Узагальнити дані про сучасну практику дослідження виникнення стану найвищого, повного вдоволення	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проєктування процесу фіксування входження учнів у стан повного вдоволення від дій навчальної діяльності
Щ.4				
Висновок: наукові напрацювання під шифром Щ.4 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...				

¹¹⁰ Veenhoven R. Is happiness relative? *Social Indicators Research*. 1991. №24. Pp. 1-34.

¹¹¹ Diener E., Napa-Scollon C., Oishi S., Dzokoto V. Suh E. (2000). Positivity and the construction of life satisfaction judgments: Global happiness is not the sum of its parts. *Journal of Happiness Studies*. 2000. №1(2), Pp. 159–176.

Завдання 2.10. Прочитати фрагмент напрацювань вченого та заповнити таблицю 2.13, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Щ.5, до певного завдання дослідження.

ШИФР Щ.5. Відповідно до напрацювань R. Veenhoven¹¹² щастя добре поєднується з добрими справами:

1. У щасливих людей краще складаються стосунки з іншими людьми.
2. Щасливі люди більше займаються волонтерською роботою.
3. Щасливі люди більше цікавляться іншими людьми та їхніми проблемами.

Таблиця 2.13

Табличне проектування реалізації описового (Опис.) / діагностичного (Діагн.) аналізу / контент-аналізу (Конт.) стосовно завдань дослідження щастя (розр. нами)

Шифри фрагментів текстів	Завдання дослідження			
	1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити варіативну сутність поняття «щастя»	2. З'ясувати наукові погляди на процеси формування почуття щастя та виникнення стану найвищого, повного вдоволення	3. Узагальнити дані про сучасну практику дослідження виникнення стану найвищого, повного вдоволення	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проектування процесу фіксування входження учнів у стан повного вдоволення від дій навчальної діяльності
Щ.5				
Висновок: наукові напрацювання під шифром Щ.5 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...				

Завдання 2.11. Прочитати фрагмент напрацювань вченого та заповнити таблицю 2.14, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Щ.6, до певного завдання дослідження.

ШИФР Щ.6. Щастя впливає і на соціальну взаємодію.

¹¹² Veenhoven R. Is happiness relative? *Social Indicators Research*. 1991. №24. Pp. 1-34.

За результатами досліджень Е. Diener, М. Seligman¹¹³ сформульовано такі висновки:

1. Дуже щасливі люди товариські, вони мають міцніші соціальні відносини, ніж менш щасливі.
2. Щасливі люди більш екстравертовані, приємніші та менш невротичні.
3. Щасливі люди потребували для свого щастя хороших соціальних відносин.
4. У дуже щасливих людей функціональна система емоцій, за допомогою якої вони адекватно реагують на життєві події.

Таблиця 2.14

Табличне проєктування реалізації описового (Опис.) / діагностичного (Діагн.) аналізу / контент-аналізу (Конт.) стосовно завдань дослідження щастя (розр. нами)

Шифри фрагментів текстів	Завдання дослідження			
	1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити варіативну сутність поняття «щастя»	2. З'ясувати наукові погляди на процеси формування почуття щастя та виникнення стану найвищого, повного вдоволення	3. Узагальнити дані про сучасну практику дослідження виникнення стану найвищого, повного вдоволення	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проєктування процесу фіксування входження учнів у стан повного вдоволення від дій навчальної діяльності
Щ.6				
Висновок: наукові напрацювання під шифром Щ.6 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...				

2.8. ОПРАЦЮВАННЯ МОДЕЛІ ПРИЧИННО-НАСЛІДКОВОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ З ДОСЛІДЖЕННЯ ЩАСТЯ

Завдання 2.12. Попрацювати зі змістом рисунка 2.5 «Схема причинно-наслідкового аналізу» заповнити таблицю 2.15.

¹¹³ Diener E., Seligman M. Very happy people. Psychological Science. 2002. № 13(1), Pp.81–84.

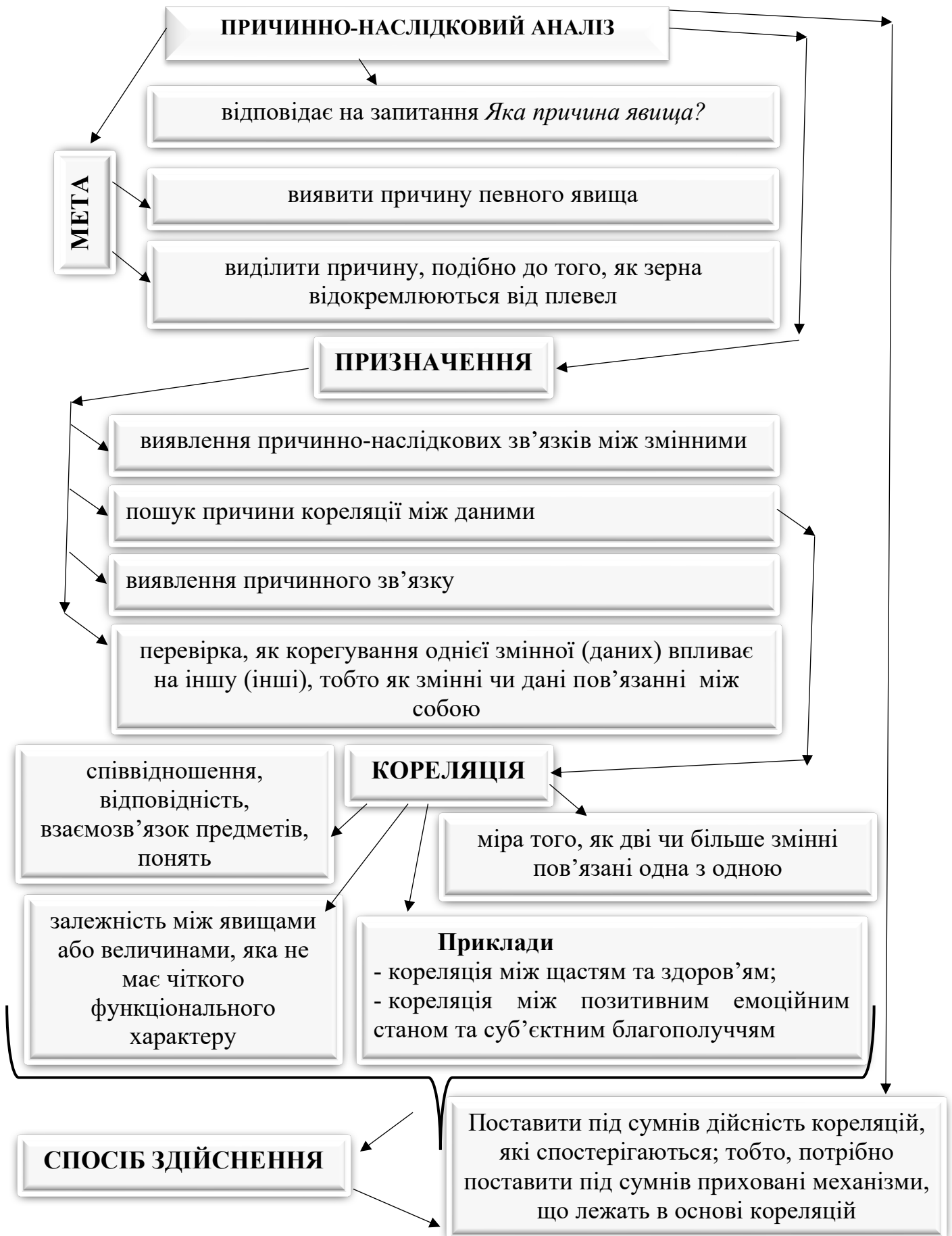

Рис. 2.5. Схема причинно-наслідкового аналізу (процит. напрацювання Т. Мієр, які розміщено в електронному навчальному курсі «Аналітика інноваційної педагогічної діяльності»)

Табличне проєктування реалізації причинно-наслідкового аналізу
стосовно завдань дослідження щастя (розр. нами)

Об'єкт дослідження	Зміст завдання	Здійснення причинно-наслідкового аналізу		
		мета	призначення	кореляція
Завдання дослідження	1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити варіативну сутність поняття «щастя»			
	2. З'ясувати наукові погляди на процеси формування почуття щастя та виникнення стану найвищого, повного вдоволення			
	3. Узагальнити дані про сучасну практику дослідження виникнення стану найвищого, повного вдоволення			
	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проєктування процесу фіксування входження учнів у стан повного вдоволення від дій навчальної діяльності			

2.9. ПРАКТИКУМ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯ РІЗНИХ ВИДІВ АНАЛІЗУ ДЛЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ВІДПОВІДНОСТІ МІЖ ЗМІСТОМ НАУКОВИХ НАПРАЦЮВАНЬ УЧЕНИХ ТА ЗМІСТОМ ЗАВДАНЬ З ДОСЛІДЖЕННЯ ЩАСТЯ

Завдання 2.13. Прочитати фрагмент напрацювань учених та заповнити таблицю 2.16, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Щ.7, до певного завдання дослідження.

ШИФР Щ.7. За результатами досліджень L. Lu, J. V. Shih¹¹⁴ встановлено таку кореляцію:

- щастя корелює зі здоров'ям;
- щастя корелює з якістю життя;
- щастя корелює із задоволенням життям;
- щастя корелює з позитивними емоціями;
- щастя корелює з соціальною взаємодією.

A. Rodríguez-Pose, V. von Berlepsch¹¹⁵ встановили кореляцію щастя з соціальним капіталом, що включає:

- неформальну соціальну взаємодію;
- загальну соціальну взаємодію;
- інституціональну довіру.

Також A. Rodríguez-Pose і V. von Berlepsch¹¹⁶ встановили, що існує суттєва різниця в тому як соціальний капітал корелює зі щастям у різних регіонах Європи. Зокрема вчені виявили у скандинавських країнах найслабший кореляційний зв'язок між соціальним капіталом та щастям.

N. Somarriba Arechavala, P. Zarzosa Espina, A. López Pastor¹¹⁷ довели існування кореляційного зв'язку:

¹¹⁴ Luo Lu, Jian Bin Shih (1997). Sources of Happiness: A Qualitative Approach, The Journal of Social Psychology. 1997. № 137 (2), Pp. 181-187.

¹¹⁵ Rodríguez-Pose, A. & von Berlepsch, V. (2014). Social Capital and Individual Happiness in Europe. J Happiness Stud 15, 357–386 <https://doi.org/10.1007/s10902-013-9426-y>

¹¹⁶ Там само.

¹¹⁷ Somarriba Arechavala, N., Zarzosa Espina, P. & López Pastor, A.T. (2022). The Importance of the Neighbourhood Environment and Social Capital for Happiness in a Vulnerable District: The Case of the Pajarillos District in Spain. J Happiness Stud. 2022. №23, Pp. 1941–1965.

1) між щастям та оточуючим природним середовищем (характеристиками районів проживання, що включає доступ до відкритих, природних просторів, які сприяють соціальній взаємодії);

2) між щастям та соціальним середовищем, зокрема фізичним середовищем сусідства.

Вченими встановлено кореляцію щастя з іншими аспектами соціального середовища, зокрема з такими:

- щастя корелює з гарними стосунками в районі проживання (Н. Taniguchi, D.A. Potter¹¹⁸);

- щастя корелює з сусідською спільнотою (D. Mcmillan¹¹⁹);

- щастя корелює з довірою до інших, а саме: з довірою до своєї сім'ї та з довірою до спільноти проживання, якій, на думку людей, можна довіряти (К. Leyden, A. Goldberg, P. Michelbach¹²⁰).

Дослідження інших вчених вказує на:

- кореляцію щастя з місцем проживання, зокрема позитивно впливає на щастя задоволеність місцем проживання, зокрема житловим масивом та житловою зоною (М. Gür, D. Murat, F. Ş. Sezer¹²¹);

- кореляцію щастя з роботою, а саме: більш щасливі люди зі стабільною роботою, у порівнянні з людьми з нестабільною роботою або безробітними (К. Leyden, A. Goldberg, P. Michelbach¹²²);

- кореляцію щастя з психологічною свободою. Так, фіни щасливіші за французів, тому що вони більше наважуються бути вільними психологічно (G. Brulé, R. Veenhoven¹²³).

¹¹⁸ Taniguchi H., Potter D.A. Who are your Neighbors? Neighbor Relationships and Subjective Well-Being in Japan. *Applied Research Quality Life*. 2016. №11, Pp.1425–1443.

¹¹⁹ Mcmillan, D. W. (2011). Sense of community, a theory not a value: A response to Nowell and Boyd. *Journal of Community Psychology*. 2011. № 39(5), Pp. 507–519.

¹²⁰ Leyden K. M., Goldberg A., Michelbach P. (2011). Understanding the Pursuit of happiness in ten major cities. *Urban Affairs Review*. №47(6), Pp. 861–888.

¹²¹ Gür, M., Murat, D. & Sezer, F. Ş. The effect of housing and neighborhood satisfaction on perception of happiness in Bursa, Turkey. *Journal of Housing and the Built Environment*. 2020. № 35(2), Pp. 679–697.

¹²² Leyden K. M., Goldberg A., Michelbach, P. Understanding the Pursuit of happiness in ten major cities. *Urban Affairs Review*. 2011. № 47(6), Pp. 861–888.

Табличне проектування реалізації описового (Опис.) / діагностичного (Діагн.) аналізу / контент-аналізу (Конт.) / причинно-наслідкового аналізу (Прич.) стосовно завдань дослідження щастя (розр. нами)

Шифри фрагментів текстів	Завдання дослідження			
	1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити варіативну сутність поняття «щастя»	2. З'ясувати наукові погляди на процес формування почуття щастя та виникнення стану найвищого, повного вдоволення	3. Узагальнити дані про сучасну практику дослідження виникнення стану найвищого, повного вдоволення	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проектування процесу фіксування входження учнів у стан повного вдоволення від дій навчальної діяльності
Щ.7				
Висновок: наукові напрацювання під шифром Щ.7 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...				

Завдання 2.14. Прочитати фрагмент напрацювань вченого та заповнити таблицю 2.17, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Щ.8, до певного завдання дослідження.

ШИФР Щ.8. Вчені розробили три різних характеристик щасливих людей.

Перша характеристика щасливих людей (за О. Сурженко¹²⁴)

Щасливі люди:

- 1) живуть і працюють із задоволенням;
- 2) займаються улюбленою справою;
- 3) з радістю присвячують час сім'ї і дітям;
- 4) впевнені у собі, оскільки мають надійну опору під своєю впевненістю;
- 5) готові долати перешкоди, які виникають на життєвому шляху;
- 6) проводять багато часу з сім'єю і друзями;
- 7) дорожать своїми відносинами з близькими;
- 8) легко дякують за те, що вони мають;

¹²³ Brulé G., Veenhoven R. Freedom and happiness in nations: why the Finns are happier than the French. Psych Well-Being 4, 2014. P.17.

¹²⁴ Сурженко О. Виховання щасливої дитини в сучасній німецькій сім'ї: автор. дис. ... канд. пед наук: 13.00.07 – теорія та методика виховання. Луганськ. 2010. 20 с.

- 9) першими пропонують свою допомогу колегам і незнайомим людям;
- 10) з оптимізмом дивляться у майбутнє;
- 11) насолоджуються життям і сьогоднішнім днем;
- 12) постійно займаються спортом;
- 13) послідовно досягають поставлених цілей.

Друга характеристика щасливих людей (за E. Diener¹²⁵)

Щасливі люди:

- 1) мають позитивний темперамент;
- 2) екстравертовані;
- 3) схильні бачити речі з яскравого боку;
- 4) мають кращі соціальні відносини;
- 5) можуть краще справлятися з поганими подіями;
- 6) мають необхідні ресурси для особистого прогресу та досягнення своїх цілей.

Третя характеристика щасливих людей (за V. Sophie, C. Sara, T. Jellen¹²⁶)

Щасливі люди досягають успіху в багатьох сферах життя, включаючи:

- 1) шлюб;
- 2) дружбу;
- 3) дохід;
- 4) продуктивність у роботі;
- 5) здоров'я.

Таблиця 2.17

Табличне проектування реалізації описового (Опис.) / діагностичного (Діагн.) аналізу / контент-аналізу (Конт.) / причинно-наслідкового аналізу (Прич.) стосовно завдань дослідження щастя (розр. нами)

Шифри фрагментів	Завдання дослідження			
	1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити	2. З'ясувати наукові погляди на процеси формування почуття щастя та	3. Узагальнити дані про сучасну практику дослідження виникнення	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проектування процесу

¹²⁵ Diener, E. (2012). New findings and future directions for subjective well-being research. *American Psychologist*. 2012. №67(8), Pp. 590–597.

¹²⁶ Sophie V., Sara C., Jellen T. et al. (2022). The Role of 'Peace of Mind' and 'Meaningfulness' as Psychological Concepts in Explaining Subjective Well-being. *J Happiness Stud*. 2022. №23, Pp. 3331–3346.

	варіативну сутність поняття «щастя»	виникнення стану найвищого, повного вдоволення	стану найвищого, повного вдоволення	фіксування входження учнів у стан повного вдоволення від дій навчальної діяльності
Щ.8				
Висновок: наукові напрацювання під шифром Щ.8 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...				

Завдання 2.15. Прочитати фрагмент напрацювань учених та заповнити таблицю 2.18, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Щ.9, до певного завдання дослідження.

ШИФР Щ.9. У дослідженні J. Cuñado, F. P. Gracia¹²⁷ встановлено наявність двох впливів освіти на щастя:

1) прямиий вплив від набуття знань – це поява ефектів *впевненість у собі* та *висока самооцінка*;

2) непрямиий вплив від набуття знань – це вплив освіти на щастя через дохід та трудовий статус, оскільки люди з більш високим рівнем освіти мають більш високий рівень доходу та більш високу ймовірність працевлаштування.

У результатах дослідження Luo Lu, Jian Bin Shih¹²⁸ вказується на непрямиий вплив освіти на щастя через задоволення пізнавальних потреб, забезпечення основи для кар'єрного зростання, досягнень у професійній діяльності. Зазначені вчені встановили, що основними джерелами щастя є:

- 1) задоволення потреб у повазі;
- 2) гармонія міжособистісних відносин;
- 3) задоволення матеріальних потреб;
- 4) досягнення на роботі;
- 5) легкість у житті;
- 6) отримання задоволення з інших витрат;
- 7) почуття самоконтролю та самореалізації;

¹²⁷ Cuñado J., de Gracia F. P. Does education affect happiness? Evidence for Spain. Social Indicators Research. 2012. №108(1), Pp. 185–96.

¹²⁸ Luo Lu, Jian Bin Shih (1997). Sources of Happiness: A Qualitative Approach, The Journal of Social Psychology. 1997. № 137(2), Pp. 181-187.

8) задоволення та позитивний ефект;

9) здоров'я.

У дослідженні М. Salinas-Jiménez, J. Artés, J. Salinas-Jiménez¹²⁹ встановлено:

1) прямий та непрямий вплив освіти на щастя жінок;

2) непрямий вплив освіти на щастя чоловіків через:

- професійний статус;

- покращення роботи;

- розширення можливостей для працевлаштування.

N. Somarriba Arechavala, P. Zarzosa Espina, A.T. López Pastor¹³⁰ виокремили непрямий вплив освіти на щастя, який стосується:

1) кращого адаптування до змін;

2) підвищення рівня устремлінь.

Таблиця 2.18

Табличне проєктування реалізації описового (Опис.) / діагностичного (Діагн.) аналізу / контент-аналізу (Конт.) / причинно-наслідкового аналізу (Прич.) стосовно завдань дослідження щастя (розр. нами)

Шифри фрагментів текстів	Завдання дослідження			
	1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити варіативну сутність поняття «щастя»	2. З'ясувати наукові погляди на процеси формування почуття щастя та виникнення стану найвищого, повного вдоволення	3. Узагальнити дані про сучасну практику дослідження виникнення стану найвищого, повного вдоволення	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проєктування процесу фіксування входження учнів у стан повного вдоволення від дій навчальної діяльності
Щ.9				
Висновок: наукові напрацювання під шифром Щ.9 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...				

¹²⁹ Salinas-Jiménez M.M., Artés J., Salinas-Jiménez, J. How do educational attainment and occupational and wage-earner statuses affect life satisfaction? A gender perspective study. *Journal of Happiness Studies*, 2013, №14(2), Pp. 367–388.

¹³⁰ Somarriba Arechavala N., Zarzosa Espina P., López Pastor A.T. (2022). The Importance of the Neighbourhood Environment and Social Capital for Happiness in a Vulnerable District: The Case of the Pajarillos District in Spain. *J Happiness Stud.*2022. № 23, Pp. 1941–1965.

Завдання 2.16. Прочитати фрагмент напрацювань учених та заповнити таблицю 2.19, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Щ.10, до певного завдання дослідження.

ШИФР Щ.10. У дослідженні О. Сурженко¹³¹ переживання дитиною щастя у сім'ї схарактеризовано в контексті прямого впливу сімейного виховання. За узагальненнями вченої, переживанню дитиною щастя у сім'ї сприяють такі фактори:

- 1) розуміння батьками наявності впливу на дитину оточуючого світу;
- 2) виховання без застосування психологічного та фізичного насильства;
- 3) відмова від покарань;
- 4) сприятливий психологічний клімат в сім'ї та правильний підхід до вирішення конфліктів;
- 5) послідовність виховання, що досягається за допомогою встановлення меж;
- 6) демократичність виховання;
- 7) розвиток у дитини:
 - позитивного мислення;
 - почуття оптимізму;
- 8) формування у дитини почуття вдячності;
- 9) уникнення соціального порівняння і заздрощів;
- 10) розвиток соціальних контактів;
- 11) сприяння привласненню дитиною моральних цінностей;
- 12) розвиток витривалості на основі аналізу того, що відбувається;
- 13) формування вмінь:
 - керувати своїми емоціями;
 - прощати;
 - жити тут і зараз;
- 14) залучення дитини до сімейних традицій та ритуалів.

¹³¹ Сурженко О. Виховання щасливої дитини в сучасній німецькій сім'ї: автор. дис. ... канд. пед наук: 13.00.07 – теорія та методика виховання. Луганськ. 2010. 20 с.

Табличне проектування реалізації описового (Опис.) / діагностичного (Діагн.) аналізу / контент-аналізу (Конт.) / причинно-наслідкового аналізу (Прич.) стосовно завдань дослідження щастя (розр. нами)

Шифри фрагментів текстів	Завдання дослідження			
	1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити варіативну сутність поняття «щастя»	2. З'ясувати наукові погляди на процес формування почуття щастя та виникнення стану найвищого, повного вдоволення	3. Узагальнити дані про сучасну практику дослідження виникнення стану найвищого, повного вдоволення	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проектування процесу фіксування входження учнів у стан повного вдоволення від дій навчальної діяльності
Щ.10				
Висновок: наукові напрацювання під шифром Щ.10 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...				

2.10. ОПРАЦЮВАННЯ МОДЕЛІ ІНФЕРЕНЦІЙНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ З ДОСЛІДЖЕННЯ ЩАСТЯ

Завдання 2.17. Попрацювати зі змістом рисунка 2.6 «Схема інференційного аналізу» заповнити таблицю 2.20.

Таблиця 2.20

Зміст завдання	Здійснення інференційного аналізу	
	мета	спосіб здійснення
1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити варіативну сутність поняття «щастя»		
2. З'ясувати наукові погляди на процес формування почуття щастя та виникнення стану найвищого, повного вдоволення		
3. Узагальнити дані про сучасну практику дослідження виникнення стану найвищого, повного вдоволення		
4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проектування процесу фіксування входження учнів у стан повного вдоволення від дій навчальної діяльності		

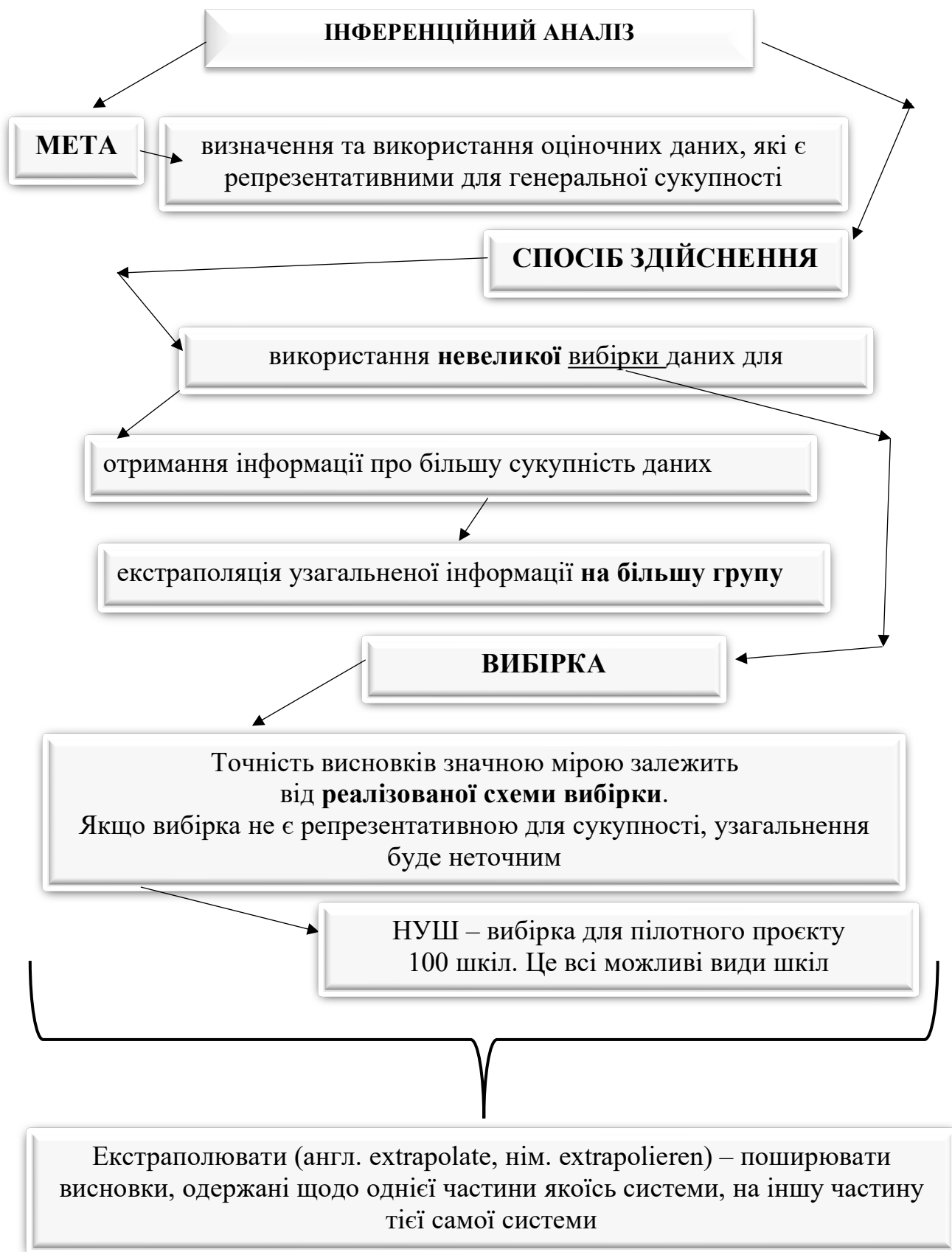

Рис. 2.6. Схема інференційного аналізу (процит. напрацювання Т. Мієр, які розміщено в електронному навчальному курсі «Аналітика інноваційної педагогічної діяльності»)

**2.11. ПРАКТИКУМ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯ РІЗНИХ ВИДІВ АНАЛІЗУ ДЛЯ
ВСТАНОВЛЕННЯ ВІДПОВІДНОСТІ МІЖ ЗМІСТОМ НАУКОВИХ
НАПРАЦЮВАНЬ УЧЕНИХ ТА ЗМІСТОМ ЗАВДАНЬ
З ДОСЛІДЖЕННЯ ЩАСТЯ**

Завдання 2.18. Прочитати фрагмент напрацювань учених та заповнити таблицю 2.23, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Щ.11, до певного завдання дослідження.

ШИФР Щ.11. За результатами досліджень українських вчених¹³², учні 1-11 класів позначають словом «щастя» різний зміст (табл. 2.21).

Таблиця 2.21

Ключові слова розуміння учнями 1-11 класів поняття «щастя»
(процит. джерело [137])

Ключові слова міркувань учнів	Клас										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Добро											
Сім'я											
Мир											
Позитивні емоції											
Здійснення мрії (бажання)											
Хороший настрій											
Допомога людям											
Успіх											
Везіння											
Результат в улюбленій справі											
Участь у цікавій роботі											
Приємне спілкування											
Досягнення цілі											

¹³² Vyshnivska N., Zhurba K., Melenets L., Tretiak O., Smolnykova H., Tsybulska S., Fedorova Y. Variability of the understanding of the phenomenon of "happiness" in scientific works and student experience. *AD ALTA. Journal of Interdisciplinary Research*. 2024. Vol. 14(1). XL. P. 16–20.

Зокрема:

- для учнів 1-11 класів щастя як суб'єктний стан у поточний момент співвідноситься з радістю; щастя як результат досягнення бажаного пояснюється як здійснення мрії; щастя як міра суспільного прогресу виявляється в усвідомленому прагненні до життя в мирі;

- для учнів 3-11 класів щастя як суб'єктне ставлення до життя пов'язується з отриманням задоволенням від своїх досягнень;

- для учнів 11 класу щастя як результат досягнення бажаного співвідноситься з досягненням цілі;

- для учнів 5-11 класів щастя як спосіб досягнення бажаного результату мріється як успіх, удача;

- для учнів 11 класу щастя як спосіб досягнення бажаного результату співвідноситься з можливістю, якою можна скористатися.

У таблиці 2.19 вчені узагальнили результати дослідження ключових слів міркувань учнів 1-11 класів, якими учні пояснюють стан, коли вони щасливі.

Таблиця 2.22

Ключові слова міркувань учнів 1-11 класів про те, що вони відчують, коли щасливі¹³³ (процит. джерело [138])

Ключові слова міркувань учнів	Клас										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Радість											
Жвавість											
Тепло											
Задоволення від досягнень											
Спокій											
Успіх											
Удача											
Можливість, якою можна скористатися											

¹³³ Vyshnivska N., Zhurba K., Melenets L., Tretiak O., Smolnykova H., Tsybulska S., Fedorova Y. Variability of the understanding of the phenomenon of "happiness" in scientific works and student experience. *AD ALTA. Journal of Interdisciplinary Research*. 2024. Vol. 14(1). XL. P. 16–20.

За результатами дослідження вчені¹³⁴ сформулювати такі висновки:

1. Щастя як суб'єктний стан у поточний момент є характерним для міркувань учнів 1-11 класів та усвідомлюється ними як радість.
2. Щастя як суб'єктне ставлення до життя спостерігається стосовно учнів 3-11 класів. Це задоволення від досягнень (3-11 класи).
3. Щастя як міра суспільного прогресу не характерна для міркувань учнів 1-11 класів, проте опосередковано прослідковується у внутрішньому прагненні учнів 1-11 класів до життя в мирі.
4. Щастя як результат досягнення бажаного є характерним для міркувань учнів 1-11 класів. Це здійснення мрії (1-11 класи); досягнення цілі (11 клас).
5. Щастя як спосіб досягнення бажаного результату. Це успіх, удача (5-11 класи); можливість, якою можна скористатися (11 клас).

Таблиця 2.23

Табличне проектування реалізації описового (Опис.) / діагностичного (Діагн.) аналізу / контент-аналізу (Конт.) / причинно-наслідкового аналізу (Прич.) стосовно завдань дослідження щастя (розр. нами)

Шифри фрагментів текстів	Завдання дослідження			
	1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити варіативну сутність поняття «щастя»	2. З'ясувати наукові погляди на процес формування почуття щастя та виникнення стану найвищого, повного вдоволення	3. Узагальнити дані про сучасну практику дослідження виникнення стану найвищого, повного вдоволення	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проектування процесу фіксування входження учнів у стан повного вдоволення від дій навчальної діяльності
Щ.11				

Висновок: наукові напрацювання під шифром Щ.11 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...

2.12. ОПРАЦЮВАННЯ МОДЕЛІ КЛАСТЕРНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ З ДОСЛІДЖЕННЯ ЩАСТЯ

Завдання 2.19. Попрацювати зі змістом рисунка 2.7 «Схема кластерного аналізу» заповнити таблицю 2.24

¹³⁴ Vyshnivska N., Zhurba K., Melenets L., Tretiak O., Smolnykova H., Tsybul'ska S., Fedorova Y. Variability of the understanding of the phenomenon of "happiness" in scientific works and student experience. *AD ALTA. Journal of Interdisciplinary Research*. 2024. Vol. 14(1). XL. P. 16–20.

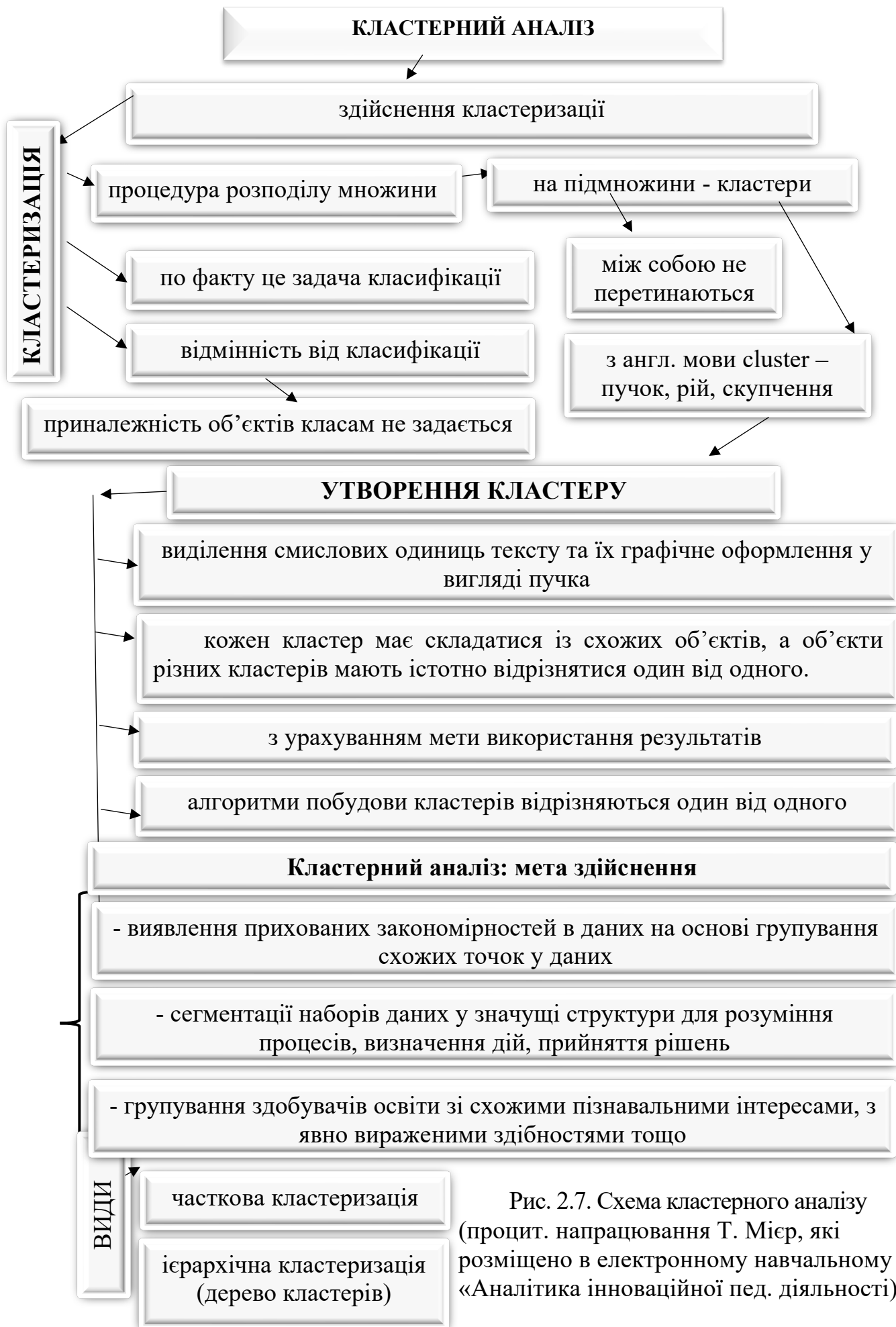

Рис. 2.7. Схема кластерного аналізу (процит. напрацювання Т. Мієр, які розміщено в електронному навчальному курсі «Аналітика інноваційної пед. діяльності»)

Табличне проєктування реалізації кластерного аналізу
стосовно завдань дослідження щастя (розр. нами)

Об'єкт дослідження	Зміст завдання	Мета кластеризації	Види кластеризації	
			часткова	ієрархічна
Завдання дослідження	1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити варіативну сутність поняття «щастя»			
	2. З'ясувати наукові погляди на процеси формування почуття щастя та виникнення стану найвищого, повного вдоволення			
	3. Узагальнити дані про сучасну практику дослідження виникнення стану найвищого, повного вдоволення			
	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проєктування процесу фіксування входження учнів у стан повного вдоволення від дій навчальної діяльності			

ПРАКТИКУМ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯ РІЗНИХ ВИДІВ АНАЛІЗУ ДЛЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ВІДПОВІДНОСТІ МІЖ ЗМІСТОМ НАУКОВИХ НАПРАЦЮВАНЬ УЧЕНИХ ТА ЗМІСТОМ ЗАВДАНЬ З ДОСЛІДЖЕННЯ ЩАСТЯ

Завдання 2.20. Прочитати фрагмент напрацювань учених та заповнити таблицю 2.25, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Щ.12, до певного завдання дослідження.

ШИФР Щ.12. У 2012 році було опубліковано першу Доповіді про світове щастя. Для підготовки звітних матеріалів та визначення рейтингу національного щастя було використано шкалу-сходи Cantril (покликання: <https://surl.li/iqdeyd>). Респонденти оцінювали своє поточне життя¹³⁵. Для цього вони уявляли сходи з найкращою для них можливістю, що дорівнює 10, та найгіршою, що відповідає нулю, та обирали ті сходи, на яких вони уявно знаходилися.

Аналіз цих змін засвідчує, що феномен «щастя» спочатку досліджується у складі загального задоволення життям та як показник позитивних та негативних впливів. З кінця ХХ століття щастя починає досліджуватися як самостійний феномен. Цьому сприяло прийняття Генеральною Асамблеєю ООН резолюції 65/309 «Щастя: на шляху до цілісного визначення розвитку» (2011р.). Феномен щастя починає досліджуватися на рівні окремих держав, а отримані дані дослідження використовуються для складання рейтингу національного щастя.

Дослідження феномену «щастя», яке здійснювалося у контексті останніх подій (пандемія COVID-19, війна в Україні, світова інфляція, ряд локальних і глобальних кліматичних ситуацій) набуло особливої цінності. Оскільки дослідження здійснювалося з використанням життєвих оцінок і емоцій, які супроводжували щастя в кризових ситуаціях. Результати дослідження сприяли встановленню того, наскільки життя було краще там, де продовжували панувати довіра, доброзичливість, підтримуючі соціальні зв'язки¹³⁶.

¹³⁵ Helliwell J. F., Huang H., Norton M., Goff L., Wang, S. World Happiness, Trust and Social Connections in Times of Crisis. In World Happiness Report 2023 (11th ed., Chapter 2). Sustainable Development Solutions Network. 2023. <https://worldhappiness.report/ed/2023/world-happiness-trust-and-social-connections-in-times-of-crisis/#ranking-of-happiness-2020-2022>

¹³⁶ Там само.

У звіті, який опублікований у 2023 році, використовуються такі показники для вивчення нерівності щастя:

1) розрив у рівні щастя між верхніми та нижніми верствами населення (Цей розрив невеликий у країнах, де майже всі дуже нещасливі, і в топових країнах, де нещасливих майже немає. Загалом люди щасливіші, живучи в країнах, де розрив у рівні щастя менший. Розрив у рівні щастя у всьому світі досить стабільний, хоча в Африці він зростає); 2) показники бідності (це частина населення з оцінкою життя 4 бали і нижче, а також частина населення з оцінкою життя 3 бали й нижче (у глобальному масштабі ці показники трохи знизилися під час пандемії COVID-19))¹³⁷.

Згідно з Всесвітньою доповіддю про щастя рейтинг найщасливіших країн у 2024 році знову очолила Фінляндія. Данія, Ісландія, Швеція та Нідерланди слідуєть за нею. До топ-10 також входять Ізраїль, Норвегія, Люксембург, Швейцарія та Австралія. Рейтинг ґрунтується на опитуваннях та враховує ВВП, соціальну підтримку, тривалість життя, свободу та рівень корупції.

У другій главі «Турбота та обмін: глобальний аналіз щастя та доброти» Всесвітньої доповіді про щастя 2025¹³⁸ (<https://www.worldhappiness.report/>) сформульовано такі висновки:

- Добродієння вчинки і очікувана доброта мають значення для індивідуальних рівнів щастя.

- Протягом останніх 15 років нерівність щастя в країні зростає, тоді як міжнародна нерівність щастя залишається приблизно постійною.

- Відчуття щастя від доброзичливих дій залежать від того, чому і як люди в них беруть участь. Як помічники, так і одержувачі відчувають більше щастя від

¹³⁷ Helliwell J. F., Huang H., Norton M., Goff L., Wang, S. World Happiness, Trust and Social Connections in Times of Crisis. In World Happiness Report 2023 (11th ed., Chapter 2). Sustainable Development Solutions Network. 2023.

¹³⁸ Всесвітня доповідь про щастя 2025. Джон Ф. Геллівелл Ванкуверська школа економіки, Університет Британської Колумбії. Річард Лейард Центр економічної ефективності, Лондонська школа економіки та політичних наук. Джеффри Д. Сакс Центр сталого розвитку Колумбійського університету Ян-Еммануель Де Нев Дослідницький центр благополуччя, Оксфордський університет. Лара Б. Акнін Кафедра психології, Університет Саймона Фрейзера. Шунь Ван Міжнародна бізнес-школа Сучжоу, Сіань Цзяотун-Ліверпульський університет. DOI: <https://doi.org/10.18724/whr-nkm9-5m31>

⁷¹ Там само.

турботи та обміну, коли вони роблять це в контексті дбайливих зв'язків, вибору та чіткого позитивного впливу.

- Іноземна допомога позитивно пов'язана з національним щастям у країнах-донорах.

- У середньому країни з високим відсотком біженців менш щасливі.

У четвертій главі «Життя з іншими: як розмір домогосподарства та сімейні зв'язки пов'язані з щастям» Всесвітньої доповіді про щастя 2025¹³⁹ досліджується, як розмір і конфігурація домогосподарств впливають на щастя людей. Встановлено:

- У Мексиці та Європі розмір домогосподарства від чотирьох до п'яти осіб прогнозує найвищий рівень щастя. Пари, які живуть принаймні з однією дитиною, або парами, які живуть з дітьми та членами їх великої родини, мають середню задоволеність життям.

- Латиноамериканські суспільства, що характеризуються більшими розмірами домогосподарств та міцними сімейними зв'язками, пропонують цінні уроки для інших суспільств, які прагнуть збагатити задоволення від відносин, покращити загальні показники щастя та впливати на підходи дослідження щастя.

Таблиця 2.25

Табличне проектування реалізації описового (Опис.) / діагностичного (Діагн.) аналізу / контент-аналізу (Конт.) / причинно-наслідкового аналізу (Прич.) та інференційного (Інфер.) стосовно завдань дослідження щастя (розр. нами)

Шифри фрагментів текстів	Завдання дослідження			
	1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити варіативну сутність поняття «щастя»	2. З'ясувати наукові погляди на процес формування почуття щастя та виникнення стану найвищого, повного вдоволення	3. Узагальнити дані про сучасну практику дослідження виникнення стану найвищого, повного вдоволення	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність авторського проектування процесу фіксування входження учнів у стан повного вдоволення від дій навчальної діяльності
Щ.12				
Висновок: наукові напрацювання під шифром Щ.12 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...				

2.14. ПРОЄКТУВАННЯ ВЛАСНИХ ДІЙ З ДОСЛІДЖЕННЯ ЩАСТЯ ПІД ЧАС ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ (розр. нами)

<p>Об’єкт дослідження</p>	<p>Процес дослідження щастя в(у)... (<i>обрати продовження із запропонованих варіантів або самостійно сформулювати продовження</i>).</p> <p>Запропоновані варіанти для продовження формулювання об’єкта дослідження:</p> <ul style="list-style-type: none"> - учнів 1 класу; - учнів 2 класу; - учнів 3 класу; - учнів 4 класу; - вчителів початкової школи
<p>Предмет дослідження</p>	<p>Особливості застосування апарату вимірювання щастя в учнів ... класу.</p> <p>Особливості застосування апарату вимірювання щастя у вчителів початкової школи.</p> <p><i>(уточнити учнів, якого класу (1,2,3 чи 4) задіяні в дослідженні або самостійно сформулювати зміст предмета дослідження (можна використати інформацію ДОДАТКА 2.2))</i></p>
<p>Мета дослідження</p>	<p>Узагальнити експериментальні дані про особливості застосування апарату вимірювання щастя в учнів ... класу.</p> <p>Узагальнити експериментальні дані про особливості застосування апарату вимірювання щастя у вчителів початкової школи.</p> <p>Ваш варіант формулювання мети дослідження, якщо, ви самостійно визначили об’єкт та предмет дослідження.</p>
<p>Завдання дослідження</p>	<p>1. Опрацювати зміст додатка А «Як вимірювати щастя?» та визначитися з оптимально доцільним апаратом вимірювання щастя в учнів ... класу / в учителів початкових класів.</p> <p>2. Спроектувати програму моніторингу щастя на основі загальної форми написання програми проведення моніторингу (додаток Б)</p>
<p>Методи дослідження</p>	<p><i>Теоретичні методи дослідження:</i> порівняння, аналіз, синтез, абстрагування на основі ототожнення / ізолювання, узагальнення.</p> <p><i>Емпіричні методи наукового дослідження:</i> експериментальне дослідження під час проходження виробничої практики.</p>
<p>Опис процесу проведення дослідження</p>	<p>1. Підготувати звіт за результатами моніторингу.</p>
<p>Фотозвіт</p>	<p>1. Визначити форму фотозвіту.</p>

	2. Підготувати фотозвіт (у разі отримання від учителя та батьків дозволу на фотографування).
Узагальнена інформація за результатами проведення дослідження	1. Самостійно обрати спосіб узагальнення експериментальних даних (для прикладу таблиця, діаграма).
Висновки	1. Розробити форму для фіксування висновків. 2. Сформулювати висновки та занотувати у розробленій формі.

ДОДАТОК 2.2

Додаток А

ЯК ВИМІРЮВАТИ ЩАСТЯ?

Вирішення цього питання триває і донині. Вчені постійно удосконалюють апарат вимірювання щастя. У контексті становлення апарату вимірювання прослідковуються такі зміни:

А. Н. Cantril у 1965 році розробив шкалу-сходи.

Респондентам пропонувалося уявити сходи з кроками, пронумерованими від «0» (внизу) до «10» (у верхній частині).

Після цього пояснювалося, що потрібно робити з уявними сходами.

- Верхня частина сходів являє собою найкраще життя для вас, а нижня частина драбини представляє найгірше життя для вас.

- На якому кроці сходів ви б сказали, що особисто відчуваєте, що ви стоїте в цей час? (Сходова частина).

- На якому кроці, на вашу думку, ви будете стояти приблизно через п'ять років? (Сходи-майбутнє).

Для аналізу даних використовуються три характеристики цілей респондентів.

1. *Процвітання* – це благополуччя, яке є стабільним, послідовним і прогресуючим. Ці респонденти мають позитивні погляди на свою нинішню життєву ситуацію (7+ кроків на сходах) і мають позитивні погляди на наступні п'ять років (8+ кроків на сходах). Вони повідомляють про значно меншу кількість проблем зі здоров'ям, менше часу перебування у стані занепокоєння,

менше причин для стресу, смутку, гніву, а більше щастя, задоволення, інтересу та поваги.

2. *Боротьба* – благополуччя, яке характеризується як помірне або непослідовне. Ці респонденти мають помірні погляди на свою нинішню життєву ситуацію або помірні чи негативні погляди на своє майбутнє. Вони або борються в сьогоденні, або розраховують боротися в майбутньому. Вони повідомляють про більше випадків для щоденного стресу, постійно турбуються про гроші. У порівнянні з «процвітаючими» респондентами, у них кількість лікарняних днів удвічі більша. Вони частіше курять, рідше проживають здорову їжу.

3. *Страждання* – благополуччя, яке віднесено до групи високого ризику. Ці респонденти негативно відгукуються про свої поточні життєві ситуації (4 кроки на сходах і нижче) та вказують на негативні погляди на наступні п'ять років (4 кроки на сходах і нижче). Вони повідомляють про часту відсутність їжі та притулку, частіше відчувають фізичний біль, багато ситуацій для стресу, занепокоєння, смутку та гніву. Вони мають менший доступ до медичного страхування та догляду, а також більш ніж удвічі частіше хворіють, порівняно з «процвітаючими» респондентами.

Покликання на детальний опис шкали-сходів:

<https://surl.li/iqdeyd>

E. Diener, R. Emmons, R. Larsen, S. Griffin¹⁴⁰ у 1985 році опублікували шкалу вимірювання загального задоволення життям, яку названо Шкала задоволення життям (SWLS) (Скриншот 2.1).

¹⁴⁰ Diener E., Robert A. Emmons, Randy J. Larsen, Sharon Griffin. The Satisfaction With Life Scale, Journal of Personality Assessment. 1985. №49(1). Pp. 71-75.

Шкала задоволеності життям (The Satisfaction with Life Scale, SWLS) є найбільш часто використовуваним показником задоволеності життям. Вона складається з 5 пунктів та призначена для вимірювання глобальних когнітивних суджень про задоволеність життям. SWLS сфокусована на оцінці глобальної задоволеності життям і не торкається пов'язані конструкції, такі як позитивний вплив чи самотність.

1. Багато в чому моє життя близьке до мого ідеалу.

Цілком не згоден
Не згоден
Швидше не згоден
Важко відповісти
Швидше згоден
Згоден
Цілком згоден

2. Умови мого життя чудові.

Цілком не згоден
Не згоден
Швидше не згоден
Важко відповісти
Швидше згоден
Згоден
Цілком згоден

3. Я задоволений життям.

Цілком не згоден
Не згоден
Швидше не згоден
Важко відповісти
Швидше згоден
Згоден
Цілком згоден

4. Наразі я отримав те важливе, чого хотів у житті.

Цілком не згоден
Не згоден
Швидше не згоден
Важко відповісти
Швидше згоден
Згоден
Цілком згоден

5. Якби я міг прожити своє життя заново, я б майже нічого не змінив.

Цілком не згоден
Не згоден
Швидше не згоден
Важко відповісти
Швидше згоден
Згоден
Цілком згоден

Скриншот 2.1. Шкала задоволеності життям Е. Diener, R. Emmons, R. Larsen, S. Griffin¹⁴¹ (процит. джерело [146])

Покликання на тест шкали:

https://www.eztests.xyz/tests/satisfaction_swls

¹⁴¹ Diener E., Robert A. Emmons, Randy J. Larsen, Sharon Griffin. The Satisfaction With Life Scale, Journal of Personality Assessment. 1985. №49(1). Pp. 71-75.

D. Watson, L. Clark, A. Tellegen¹⁴² у 1988 році опублікували графік позитивних та негативних впливів (PANAS). PANAS – це 20-позиційний показник самозвіту з оцінки впливів: позитивного (PA) та негативного (NA). PA – це позитивний вплив, який пов'язаний з приємною взаємодією з навколишнім середовищем. NA – це відображення виміру загального лиха, що узагальнює різноманітні негативні стани, такі, як: гнів, провина або тривога.

Покликання на графік позитивних та негативних впливів (PANAS):

https://www.eztests.xyz/tests/experience_spane/

Структура графіку являє собою дві шкали настрою, що містять по 10 пунктів. Для відповідей на кожен пункт використовується п'ятибальна шкала Лайкерта (1 – дуже малий або зовсім відсутній вплив, 5 – найвищий прояв впливу).

У 1994 році D. Watson, L. A. Clark (University of Iowa¹⁴³) опублікували розширену форми графіку позитивних та негативних впливів (PANAS-X). Попередню версію (PANAS) доповнено додатковими шкалами.

S. Lyubomirsky, H.S. Lepper¹⁴⁴ у 1999 р. опублікували шкали суб'єктивного щастя. Шкалу побудовано з використанням абсолютних оцінок, що є описами щасливих і нещасливих людей. Респонденту потрібно ідентифікувати себе з одним із заданих описів.

У цьому ж році D. Kahneman, E. Diener, N. Schwarz¹⁴⁵ опублікували метод реконструкції дня (DRM) для отримання результатів, які пояснюють, що людина переживає впродовж дня.

P. Hills, M. Argyle¹⁴⁶ у 2002 році опублікували Оксфордську анкету щастя для отримання миттєвого знімку поточного рівня щастя респондента. Анкета щастя

¹⁴² Watson, D., Clark, L. A., & Tellegen, A. (1988). Development and validation of brief measures of positive and negative affect: The PANAS scales. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(6), 1063–1070.

¹⁴³ Watson D., Clark Lee A. The PANAS-X: Manual for the Positive and Negative Affect Schedule - Expanded Form. University of Iowa. 1994.

¹⁴⁴ Lyubomirsky S. Lepper Heidi S. A Measure of Subjective Happiness: Preliminary Reliability and Construct Validation. *Social Indicators Research*. 1999. 46 (2). 137–155.

¹⁴⁵ Kahneman D., Diener, E., Schwarz, N. Well-Being: The Foundations of Hedonic Psychology. Russell Sage Foundation. 1999.

¹⁴⁶ Hills, P., Argyle M. (2002). The Oxford Happiness Questionnaire: a compact scale for the measurement of psychological well-being. *Personality and Individual Differences*. 2002. № 33, Pp. 1073–1082.

містить ряд тверджень про щастя. Респондент співвідносить кожне твердження із своїм станом та обрає певну позначку шкали. Позначки шкали такі:

- 1 – зовсім не згоден;
- 2 – помірно не згоден;
- 3 – трохи не згоден;
- 4 – трохи згоден;
- 5 – помірно згоден;
- 6 – повністю згоден (P. Hills, M. Argyle¹⁴⁷).

Покликання на Оксфордську анкету щастя для отримання миттєвого знімку поточного рівня щастя респондента:

<https://surl.li/hohhhp>

Додаток Б

ЗАГАЛЬНА ФОРМА НАПИСАННЯ ПРОГРАМИ ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГУ

(процит. напрацювання Т. Мієр, які розміщено в електронному навчальному курсі
«Моніторинг якості освіти та педагогічної діяльності»)

Тип моніторингу: дослідницький, шкільний.

Мета моніторингу:

1) з'ясувати актуальний стан досліджуваної проблеми щастя в практиці сучасної початкової школи (констатувальний етап педагогічного дослідження);

2) встановити особливості застосування апарату вимірювання щастя в учнів ... класу /встановити особливості застосування апарату вимірювання щастя у вчителів початкової школи.

Зміст моніторингу

Для проведення моніторингу сформовано вибірку, що включає 6 закладів освіти. Це:

- ... (назва закладу).
- ... (назва закладу).
- ... (назва закладу).

¹⁴⁷ Hills, P., Argyle M. (2002). The Oxford Happiness Questionnaire: a compact scale for the measurement of psychological well-being. *Personality and Individual Differences*. 2002. № 33, Pp. 1073–1082.

- ... (назва закладу).

- ... (назва закладу)

2. Географічне охоплення: заклади функціонують у місті Київ та в ... області(ях).

3. Заклади функціонують у міській та сільській місцевості або тільки в міській (сільській) місцевості.

Об'єкти моніторингу

Наприклад,

- учні 3 класу;

- учителі, які навчають учнів 3 класу;

- батьки учнів 3 класу.

Індикатори моніторингу

- певні методи (засоби, підходи, техніки, технології, ігри, система вправ (задач), сайт тощо) для навчання учнів;

- взаємодія учасників освітнього процесу;

- певні вміння здобувачів початкової освіти чи вчителів початкових класів тощо.

Процедура проведення моніторингу

Моніторинг проводиться в два етапи відповідно до констатувального та формуального етапів педагогічного дослідження.

Процедура проведення моніторингу

на констатувальному етапі педагогічного дослідження

1. Отримати документальне підтвердження:

- згоди батьків на участь їхніх дітей у моніторингу;

- згоди батьків на участь у анкетуванні;

- згоди педагогів на участь у моніторингу.

2. Застосувати апарат вимірювання щастя:

- Провести анкетування вчителів (після уроків).

- Провести анкетування батьків здобувачів початкової освіти (після уроків).

- Обговорити з учителем час проведення анкетування учнів (тестування чи залучення до виконання завдань чи розв'язування задач тощо).

- Провести заплановану роботу з учнями в час, який узгоджено з учителем.

Форми проведення моніторингу:

Як приклад, індивідуальна, групова, колективна, усна, письмова

(обрати необхідну форму).

Методи моніторингу:

Обрати необхідне:

- опитування;
- тестування;
- спостереження;
- фокус-група;
- аналіз документації;
- аналіз робіт учнів.

Інструменти, що будуть застосовані під час моніторингу:

Обрати необхідне:

- анкета учня;
- анкета батьків учня;
- анкета вчителя;
- протокол спостереження за навчальним заняттям (спостереження за роботою вчителя);
- форма спостереження за навчальним заняттям (спостереження за роботою учнів);
- форма для аналізу робіт учнів;
- форма для аналізу шкільної документації тощо.

Процедура проведення моніторингу

на формульованому етапі педагогічного дослідження

1. Застосувати апарат вимірювання щастя:

- Провести анкетування вчителів (після уроків).
- Провести анкетування батьків здобувачів початкової освіти (після уроків).
- Обговорити з учителем час проведення анкетування учнів (тестування чи залучення до виконання завдань чи розв'язування задач тощо).

- Провести заплановану роботу з учнями, в час, який узгоджено з учителем.

Форми проведення моніторингу:

Як приклад, індивідуальна, групова, колективна, усна, письмова (обрати необхідну форму).

Методи моніторингу:

Обрати необхідне (врахувати, що вибір має узгоджуватися з вибором на констатувальному етапі педагогічного експерименту):

- опитування;
- тестування;
- спостереження;
- фокус-група;
- аналіз документації;
- аналіз робіт учнів.

Інструменти, що будуть застосовані під час моніторингу:

Обрати необхідне (врахувати, що вибір має узгоджуватися з вибором на констатувальному етапі педагогічного експерименту)::

- анкета учня;
- анкета батьків учня;
- анкета вчителя;
- протокол спостереження за навчальним заняттям (спостереження за роботою вчителя);
- форма спостереження за навчальним заняттям (спостереження за роботою учнів);
- форма для аналізу робіт учнів;
- форма для аналізу шкільної документації тощо.

Порядок визначення та оголошення результатів

Результати моніторингу визначатимуться в результаті опрацювання даних, які було отримано під час проведення констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту.

ЦІННОСТІ, ЩАСТЯ, БЛАГОПОЛУЧЧЯ

ДОСЛІДЖЕННЯ БЛАГОПОЛУЧЧЯ

**РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДЖЕННЯ СУБ'ЄКТНОГО
БЛАГОПОЛУЧЧЯ: МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА
РЕАЛІЗАЦІЇ НАУКОВОГО ПОШУКУ, ПРОЄКТУВАННЯ
ВЛАСНИХ ДІЙ З ДОСЛІДЖЕННЯ БЛАГОПОЛУЧЧЯ**

**ПЕРШИЙ (БАКАЛАВРСЬКИЙ) РІВЕНЬ
ДОСЛІДЖЕННЯ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТА СУБ'ЄКТНОГО
БЛАГОПОЛУЧЧЯ**

3.1. ОПРАЦЮВАННЯ ОБ'ЄКТА, ПРЕДМЕТА, МЕТИ, ЗАВДАНЬ ТА ГІПОТЕЗИ ДОСЛІДЖЕННЯ БЛАГОПОЛУЧЧЯ

(розр. нами з викор. джерела [153])

Об'єкт дослідження
(відповідає на запитання що саме розглядається?)

Це вся об'єктна сфера, яка цікавить дослідника. Об'єктом виступає те, що досліджується (С. Гончаренко¹⁴⁸).
Це явище, процес, перебіг яких не залежить від дослідника.
До явища, процесу привернуто лише його (дослідника) увагу.

БЛАГОПОЛУЧЧЯ В ЦІЛОМУ – ЦЕ ОБ'ЄКТНА СФЕРА, яка цікавить майбутніх учителів початкових класів як дослідників

Предмет дослідження
(відповідає на запитання що саме підлягає детальному вивченню?)

Це те, відносно чого дослідник збирається одержати нове педагогічне знання, це аспект розгляду. Це те, що в об'єкті дослідження науково пояснюється. Предмет дослідження дає уявлення про спосіб розгляду об'єкта дослідження (С. Гончаренко¹⁴⁹).

Благополуччя учнів початкової школи та благополуччя вчителів початкових класів постають тим, відносно чого майбутні вчителі початкових класів як дослідники планують отримати НОВЕ ПЕДАГОГІЧНЕ ЗНАННЯ ПРО _____

Мета дослідження
(відповідає на запитання Для чого проводиться це дослідження? Який його кінцевий результат?)

Це очікуваний результат конкретного наукового пошуку. Мета визначає загальну спрямованість дослідження та впливає на логіку дослідницьких дій.
Ставлячи перед собою мету, майбутні вчителі початкових класів як дослідники мають **УЯВИТИ ОЧІКУВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ ДОСЛІДЖЕННЯ _____**

¹⁴⁸ Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.

¹⁴⁹ Там само.

Обсяг роботи, який визначається перед виконанням дослідницьких дій.

Завдання формулюються з огляду на мету дослідження та характеризуються спрямуванням дослідницьких дій на її (йдеться про мету) досягнення.

Перелік завдань дає уявлення про те, **ЩО САМЕ ПОТРІБНО ЗРОБИТИ, ЩОБ МЕТУ ДОСЛІДЖЕННЯ (ОЧІКУВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ ДОСЛІДЖЕННЯ СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ) БУЛО ДОСЯГНУТО.**

Формулювання завдань дослідження починаються з дієслів. Наприклад, *визначити..., проаналізувати..., розкрити..., охарактеризувати..., здійснити..., з'ясувати..., створити..., виявити..., дослідити..., виокремити..., обґрунтувати..., розробити..., сформулювати, експериментально перевірити..., практично реалізувати...* тощо.

Наприклад, **ВИЗНАЧИТИ, КОЛИ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ УЧНІ 1 (2, 3, 4) КЛАСУ ПЕРЕЖИВАЮТЬ ВІДЧУТТЯ БЛАГОПОЛУЧЧЯ**

Гіпотеза дослідження

Гіпотеза дослідження – це певне припущення, яке використовується для пояснення (обґрунтування) певного педагогічного явища, процесу, проте **ІСТИННІСТЬ СФОРМУЛЬОВАНОГО ПРИПУЩЕННЯ ЩОДО СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ПОТРІБНО ДОВЕСТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО.**

Теоретичні методи дослідження

способи теоретичного пізнання і вивчення явищ педагогічної дійсності. *Теоретичні методи дослідження:* аналіз, синтез, узагальнення, абстрагування, конкретизація, індукція, дедукція, аналогія, моделювання тощо..

Емпіричні методи дослідження

способи емпіричного пізнання і вивчення явищ педагогічної дійсності. Емпіричні методи дослідження: педагогічне спостереження, бесіда, опитування, тестування, вивчення продуктів діяльності, педагогічний експеримент тощо.

3.2. ОПРАЦЮВАННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТА СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ: КЛАСИФІКАЦІЯ

Завдання 3.1. Прочитати текст «Класифікація як теоретичний метод дослідження» та здійснити табличну класифікацію компонентів методології дослідження благополуччя (таблиця 3.1).

Класифікація як теоретичний метод дослідження

Класифікація – це мисленнєвий спосіб опрацювання інформації про об'єкти, предмети, явища, дії, процеси. Основою цього способу є поєднання об'єктів (предметів, явищ, дій, процесів тощо) з урахуванням визначених ознак у цілісність, тобто формування певної системи. Під час об'єднання об'єктів (предметів, дій, процесів тощо) у систему потрібно враховувати як родові ознаки (іншими словами ознаки, які є спільними для кожного об'єкта (предмета, дії, явища, процесу тощо), так і видові (це ознаки, які вказують на специфічні відмінності між об'єктами (предметами, діями, явищами, процесами тощо)). Класифікація здійснюється в такій послідовності:

1. Обрати основу для здійснення класифікації (це може бути ознака, властивість, характерна риса об'єктів (предметів, дій, явища, процесів тощо)).
2. Розподілити на класи / групи об'єкти (предмети, дії, явища, процеси тощо) на основі спільної ознаки (властивості, характерної риси тощо).
3. Встановити наявність зв'язків між об'єктами (предметами, діями, явищами, процесами тощо), які складають окремо виділений клас чи групу.
4. Впорядкувати об'єкти (предмети, явища, дії чи процеси) у виділених класах чи групах.

Таблиця 3.1

Табличне передбачення ймовірної класифікації в межах інформації про об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження благополуччя та суб'єктного благополуччя (розр. нами)

Об'єкти класифікації	Змістове наповнення об'єктів	Передбачення ймовірної класифікації в межах інформації
Об'єкт дослідження	Процес забезпечення благополуччя особистості в освітньому процесі	
Предмет дослідження	Фактори впливу на суб'єктне благополуччя учнів початкової	

	школи під час процесу навчання	
Мета дослідження	Проектування процесу дослідження факторів впливу на суб'єктне благополуччя учнів початкової школи під час процесу навчання	
Завдання дослідження	1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити сутність понять «благополуччя», «суб'єктне благополуччя»	
	2. З'ясувати наукові напрацювання про фактори впливу на суб'єктне благополуччя	
	3. Узагальнити дані про сучасну практику забезпечення суб'єктного благополуччя в умовах початкової школи	
	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність спроектованих факторів впливу на суб'єктне благополуччя учнів 1(2, 3, 4) класу під час занять	

3.3. ПРОЄКТУВАННЯ ВЛАСНИХ ДІЙ З ДОСЛІДЖЕННЯ СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ УЧНІВ 1 (2, 3, 4) КЛАСУ / ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ РОТАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ (розр. нами)

Об'єкт дослідження	Процес дослідження суб'єктного благополуччя... (<i>обрати продовження із запропонованих варіантів або самостійно сформулювати продовження</i>). Запропоновані варіанти для продовження формулювання об'єкта дослідження: - учнів початкової школи; - вчителів початкових класів
Предмет дослідження	Варіанти формулювання: Умови відчуття учнями ... класу емоційного компонента суб'єктного благополуччя під час вивчення нового матеріалу.

	<p>Умови відчуття учнями ... класу соціального компонента суб'єктного благополуччя під час вивчення нового матеріалу.</p> <p>Умови відчуття вчителями початкових класів емоційного компонента суб'єктного благополуччя під час здійснення професійної діяльності.</p> <p>Умови відчуття вчителями початкових класів соціального компонента суб'єктного благополуччя під час здійснення професійної діяльності.</p> <p><i>(уточнити учнів, якого класу (1,2,3 чи 4) задіяні в дослідженні або самостійно сформулювати зміст предмета дослідження (можна використати інформацію ДОДАТКА 3.1))</i></p>
<p>Мета дослідження</p>	<p>Варіанти формулювання:</p> <p>Узагальнити експериментальні дані про умови відчуття учнями ... класу емоційного компонента суб'єктного благополуччя під час вивчення нового матеріалу.</p> <p>Узагальнити експериментальні дані про умови відчуття учнями ... класу соціального компонента суб'єктного благополуччя під час вивчення нового матеріалу.</p> <p>Узагальнити експериментальні дані про умови відчуття вчителями початкових класів емоційного компонента суб'єктного благополуччя під час здійснення професійної діяльності.</p> <p>Узагальнити експериментальні дані про умови відчуття вчителями початкових класів соціального компонента суб'єктного благополуччя під час здійснення професійної діяльності.</p> <p>Ваш варіант формулювання мети дослідження, якщо, ви самостійно визначили об'єкт та предмет дослідження.</p>
<p>Завдання дослідження</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розробити процес проведення педагогічного дослідження. 2. Дібрати (розробити) діагностичний інструментарій (запитання для опитування, методики дослідження емоційного (соціального) компонента суб'єктного благополуччя тощо). 3. Підготувати фото звіт про виконання завдань дослідження, у разі отримання від учителя та батьків учнів дозволу на фотографування. 4. Узагальнити інформацію, отриману в процесі реалізації діагностичного інструментарію (постановки респондентам запитань опитування, реалізації методики дослідження щастя тощо). 5. Сформулювати висновки за результатами проведення дослідження.

Методи дослідження	<i>Теоретичні методи дослідження:</i> порівняння, аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення. <i>Емпіричні методи наукового дослідження:</i> експериментальне дослідження під час проходження ротаційної моделі виробничої практики.
Опис процесу проведення дослідження	1. Самостійно розробити форму представлення опису процесу проведення дослідження. 2. Розробити форму представлення опису процесу проведення дослідження, використавши матеріал навчально-методичного посібника «Дослідницький практикум майбутнього вчителя початкових класів» ¹⁵⁰
Фотозвіт	1. Визначити форму фотозвіту. 2. Підготувати фотозвіт (у разі отримання від учителя та батьків дозволу на фотографування).
Узагальнена інформація за результатами проведення дослідження	1. Самостійно обрати спосіб узагальнення експериментальних даних: - індуктивний – здійснюється рух думки від одиничного (окремого) до загального, від спостереження чи встановлення окремих фактів до формулювання загальних висновків, виведення загальних правил тощо; - дедуктивний – здійснюється рух думки від загального до одиничного (окремого), від загальних положень до виведення нового істинного положення.
Висновки	1. Розробити форму для відображення висновків. 2. Сформулювати висновки на занотувати у розробленій формі.

ДОДАТОК 3.1

Додаток А

СУБ'ЄКТНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ

Суб'єктне благополуччя – це складне особистісне утворення, яке об'єднує:

- *емоційний компонент* – стосується афектів, а саме: наявності позитивних емоцій і відсутності негативних (E. Diener, E. Suh, R. Lucas, H. Smith¹⁵¹; C. Keyes¹⁵²);

¹⁵⁰ Мієр Тетяна, Вишнівська Наталія. Дослідницький практикум майбутнього вчителя початкових класів: навчально-методичний посібник. Київ, 2024. 120 с.

¹⁵¹ Diener E., Suh E. M., Lucas R., Smith H. L. Subjective well-being: Three decades of progress. Psychological Bulletin. 1999. 125(2). Pp. 276–302.

- *психологічний компонент* – виявляється на міжособистісному та внутрішньо особистісному рівнях; сприймається людиною як почуття, яке сигналізує про:

- зв'язок з іншими;

- особисте зростання і розвиток;

- *соціальний компонент* – стосується оптимального функціонування на рівні певної соціальної спільноти (спільнота учнів, спільнота вчителів та ін.), має вияв у соціальній узгодженості, соціальній актуалізації, соціальному внеску, соціальному визнанні тощо (С. Keyes¹⁵³).

У випадку відсутності суб'єктного благополуччя людина відчуває стан реактивної тривожності.

РЕАКТИВНА ТРИВОЖНІСТЬ

Реактивна тривожність – це стан занепокоєння, емоційного напруження, який розвивається в конкретній ситуації.

Додаток Б

ШКАЛА ОЦІНКИ РЕАКТИВНОЇ ТРИВОЖНОСТІ СПІЛБЕРГА-ХАНІНА

«ЯК ВИ ПОЧУВАЄТЕСЯ В ЦЕЙ МОМЕНТ?» (описано нами з викор. джер. [159])

Мета: визначення рівня реактивної тривожності¹⁵⁴.

Інструкція: Уважно прочитайте кожне речення та поставте умовну позначку «+» навпроти тієї колонки, яка відповідає тому, як ви почуваєтеся в цю мить. Над запитаннями довго не думайте, оскільки правильних та неправильних відповідей немає.

№ з/п	Варіанти речень	Ні, не зовсім так	Мабуть, так	Правильно	Цілком правильно
1	Я спокійний(а)				
2	Мені нічого не загрожує				
3	Я напружений(а)				

¹⁵² Keyes C. L. M. The nature and importance of mental health in youth. In M. F. R. Gilman (Ed.), *Promoting Wellness in Children and Youth: A Handbook of Positive Psychology in the Schools*. 2009. Pp. 9–23.

¹⁵³ Keyes C. L. The mental health continuum: From languishing to flourishing in life. *Journal of Health and Social Behavior*. 2002. 43(2). Pp. 207–222.

¹⁵⁴ Корольчук М. С., Крайнюк В. М., Марченко В. М. *Психологія: схеми, опорні конспекти, методики: навчальний посібник*. Київ: Ніка-Центр. 2004. С. 245-246.

4	Я співчуваю				
5	Я почуваюся вільно				
6	Я прикро вражений(а)				
7	Мене хвилюють можливі негаразди				
8	Я відчуваю, що відпочив(ла)				
9	Я насторожений(а)				
10	Я відчуваю внутрішнє задоволення				
11	Я впевнений(а) у собі				
12	Я нервуюся				
13	Я не знаходжу собі місця				
14	Я напружений(а)				
15	Я не відчуваю напруження та скутості				
16	Я задоволений(а)				
17	Я заклопотаний(а)				
18	Я надто збуджений(а) і мені не по собі				
19	Мені радісно				
20	Мені приємно				

Обробка результатів:

У так званих «прямих» реченнях №3, 4, 6, 7, 9, 12, 13, 14, 17, 19 відповідь 1 (Ні, не зовсім так) означає низький рівень тривожності.

У так званих «обернених» реченнях №1, 2, 5, 8, 10, 11, 15, 16, 18, 20 відповідь 1 (Ні, не зовсім так) – свідчить про високий рівень тривожності, а відповідь 4 (Цілком правильно) – про низький рівень тривожності.

Спочатку окремо додаються результати за «оберненими» та «прямими» реченнями. Потім із суми «прямих» речень віднімають суму «обернених» речень. До отриманого числа додають 50. Результат за шкалою може перебувати в діапазоні від 20 до 80 балів. До 30 балів – низький рівень тривожності, 31-45 балів – середній, понад 45 балів – високий.

ЦІННОСТІ, ЩАСТЯ, БЛАГОПОЛУЧЧЯ

ДОСЛІДЖЕННЯ БЛАГОПОЛУЧЧЯ

**РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДЖЕННЯ СУБ'ЄКТНОГО
БЛАГОПОЛУЧЧЯ: МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА
РЕАЛІЗАЦІЇ НАУКОВОГО ПОШУКУ, ПРОЄКТУВАННЯ
ВЛАСНИХ ДІЙ З ДОСЛІДЖЕННЯ БЛАГОПОЛУЧЧЯ**

**ДРУГИЙ (МАГІСТЕРСЬКИЙ) РІВЕНЬ
ДОСЛІДЖЕННЯ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТА СУБ'ЄКТНОГО
БЛАГОПОЛУЧЧЯ**

3.1. ОПРАЦЮВАННЯ ОБ'ЄКТА, ПРЕДМЕТА, МЕТИ, ЗАВДАНЬ ТА ГІПОТЕЗИ ДОСЛІДЖЕННЯ БЛАГОПОЛУЧЧЯ

(розр. нами з викор. джерела [160])

Об'єкт дослідження
(відповідає на запитання що саме розглядається?)

Це _____ об'єктна сфера, яка цікавить дослідника. Об'єктом виступає те, що досліджується (С. Гончаренко¹⁵⁵).

Це явище, процес, перебіг яких не залежить від дослідника. До явища, процесу привернуто лише його (дослідника) увагу.

БЛАГОПОЛУЧЧЯ В ЦІЛОМУ – ЦЕ ОБ'ЄКТНА СФЕРА, яка цікавить майбутніх учителів початкових класів як дослідників

Відновити текст, дібравши слово з довідки (конкретний, весь, новий)

Предмет дослідження
(відповідає на запитання що саме підлягає детальному вивченню?)

Це те, відносно чого дослідник збирається одержати _____ педагогічне знання, це аспект розгляду. Це те, що в об'єкті дослідження науково пояснюється. Предмет дослідження дає уявлення про спосіб розгляду об'єкта дослідження (С. Гончаренко¹⁵⁶).

Благополуччя учнів початкової школи та благополуччя вчителів початкових класів постають тим, відносно чого майбутні вчителів початкових класів як дослідники планують отримати НОВЕ ПЕДАГОГІЧНЕ ЗНАННЯ ПРО СУБ'ЄКТНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ

Відновити текст, дібравши слово з довідки (конкретний, весь, новий)

Мета дослідження
(відповідає на запитання Для чого проводиться це дослідження? Який його кінцевий результат?)

Це очікуваний результат _____ наукового пошуку. Мета визначає загальну спрямованість дослідження та впливає на логіку дослідницьких дій.

Ставлячи перед собою мету, майбутні вчителі початкових класів як дослідники мають **УЯВИТИ ОЧІКУВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ ДОСЛІДЖЕННЯ СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ**

Відновити текст, дібравши слово з довідки (конкретний, весь, новий)

¹⁵⁵ Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.

¹⁵⁶ Там само.

Завдання дослідження

Обсяг роботи, який визначається перед виконанням дослідницьких дій.

Завдання формулюються з огляду на мету дослідження та характеризуються спрямуванням дослідницьких дій на її (йдеться про мету) досягнення.

Перелік завдань дає уявлення про те, **ЩО САМЕ ПОТРІБНО ЗРОБИТИ, ЩОБ МЕТУ ДОСЛІДЖЕННЯ (ОЧІКУВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ ДОСЛІДЖЕННЯ СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ) БУЛО ДОСЯГНУТО.**

Формулювання завдань дослідження починаються з дієслів. Наприклад, *визначити..., проаналізувати..., розкрити..., охарактеризувати..., здійснити..., з'ясувати..., створити..., виявити..., дослідити..., виокремити..., обґрунтувати..., розробити..., сформувати, експериментально перевірити..., практично реалізувати...* тощо.

Наприклад, **ВИЗНАЧИТИ, КОЛИ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ УЧНІ 1 (2, 3, 4) КЛАСУ ПЕРЕЖИВАЮТЬ ВІДЧУТТЯ БЛАГОПОЛУЧЧЯ**

Гіпотеза дослідження

Гіпотеза дослідження – це певне припущення, яке використовується для пояснення (обґрунтування) певного педагогічного явища, процесу, проте **ІСТИННІСТЬ СФОРМУЛЬОВАНОГО ПРИПУЩЕННЯ ЩОДО СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ПОТРІБНО ДОВЕСТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО.**

Теоретичні методи дослідження

способи теоретичного пізнання і вивчення явищ педагогічної дійсності. *Теоретичні методи дослідження:* аналіз, синтез, узагальнення, абстрагування, конкретизація, індукція, дедукція, аналогія, моделювання тощо..

Емпіричні методи дослідження

способи емпіричного пізнання і вивчення явищ педагогічної дійсності. Емпіричні методи дослідження: педагогічне спостереження, бесіда, опитування, тестування, вивчення продуктів діяльності, педагогічний експеримент тощо.

3.2. ОПРАЦЮВАННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТА СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ: КОНКРЕТИЗАЦІЯ, КЛАСИФІКАЦІЯ

Завдання 3.1. Прочитати текст «Конкретизація як теоретичний метод дослідження» та здійснити табличну конкретизацію інформації про об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження благополуччя та суб'єктного благополуччя (таблиця 3.1).

Конкретизація як теоретичний метод дослідження

Конкретизація – це мисленнєвий спосіб опрацювання інформації. Основою цього способу є пошук та виділення певного об'єкта, предмета, явища, дії, процесу як цілісності. Виділеним об'єктом може бути заняття, предметом – завдання, явищем – видимий вияв збільшення у кілька разів числа, процесом – алгоритм виконання завдання. Конкретизація передбачає звуження обсягу інформації та її уточнення. Тобто, чітко зазначити тему заняття, зміст завдання, спосіб його виконання.

Таблиця 3.1

Таблична конкретизація інформації про об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження благополуччя та суб'єктного благополуччя (розр. нами)

Об'єкти класифікації	Змістове наповнення об'єктів	Конкретизація інформації
Об'єкт дослідження	Забезпечення благополуччя особистості в освітньому процесі	
Предмет дослідження	Фактори впливу на суб'єктне благополуччя учнів початкової школи під час процесу навчання	
Мета дослідження	Проектування процесу дослідження факторів впливу на суб'єктне благополуччя учнів початкової школи під час процесу навчання	
Завдання дослідження	1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити сутність понять «благополуччя», «суб'єктне благополуччя»	

	2. З'ясувати наукові напрацювання про фактори впливу на суб'єктне благополуччя	
	3. Узагальнити дані про сучасну практику забезпечення суб'єктного благополуччя в умовах початкової школи	
	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність спроектованих факторів впливу на суб'єктне благополуччя учнів 1(2, 3, 4) класу під час занять	

Завдання 3.2. Прочитати текст «Класифікація як теоретичний метод дослідження» та здійснити табличну класифікацію компонентів методології дослідження благополуччя (таблиця 3.2).

Класифікація як теоретичний метод дослідження

Класифікація – це мисленнєвий спосіб опрацювання інформації про об'єкти, предмети, явища, дії, процеси. Основою цього способу є поєднання об'єктів (предметів, явищ, дій, процесів тощо) з урахуванням визначених ознак у цілісність, тобто формування певної системи. Під час об'єднання об'єктів (предметів, дій, процесів тощо) у систему потрібно враховувати як родові ознаки (іншими словами ознаки, які є спільними для кожного об'єкта (предмета, дії, явища, процесу тощо), так і видові (це ознаки, які вказують на специфічні відмінності між об'єктами (предметами, діями, явищами, процесами тощо)). Класифікація здійснюється в такій послідовності:

1. Обрати основу для здійснення класифікації (це може бути ознака, властивість, характерна риса об'єктів (предметів, дій, явища, процесів тощо)).

2. Розподілити на класи / групи об'єкти (предмети, дії, явищ, процеси тощо) на основі спільної ознаки (властивості, характерної риси тощо).

3. Встановити наявність зв'язків між об'єктами (предметами, діями, явищами, процесами тощо), які складають окремо виділений клас чи групу.

4. Впорядкувати об'єкти (предмети, явища, дії чи процеси) у виділених класах чи групах.

Таблиця 3.2

Табличне передбачення ймовірної класифікації в межах інформації про об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження благополуччя та суб'єктного благополуччя (розр. нами)

Об'єкти класифікації	Змістове наповнення об'єктів	Передбачення ймовірної класифікації в межах інформації
Об'єкт дослідження	Забезпечення благополуччя особистості в освітньому процесі	
Предмет дослідження	Фактори впливу на суб'єктне благополуччя учнів початкової школи під час процесу навчання	
Мета дослідження	Проектування процесу дослідження факторів впливу на суб'єктне благополуччя учнів початкової школи під час процесу навчання	
Завдання дослідження	1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити сутність понять «благополуччя», «суб'єктне благополуччя»	
	2. З'ясувати наукові напрацювання про фактори впливу на суб'єктне благополуччя	
	3. Узагальнити дані про сучасну практику забезпечення суб'єктного благополуччя в умовах початкової школи	
	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність спроектованих факторів впливу на суб'єктне благополуччя учнів 1(2, 3, 4) класу під час занять	

3.3. ОПРАЦЮВАННЯ МОДЕЛІ ПРОГНОЗНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ З ДОСЛІДЖЕННЯ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТА СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ

Завдання 3.3. Попрацювати зі змістом рисунка 3.1 «Схема прогнозного аналізу» та заповнити таблицю 3.3.

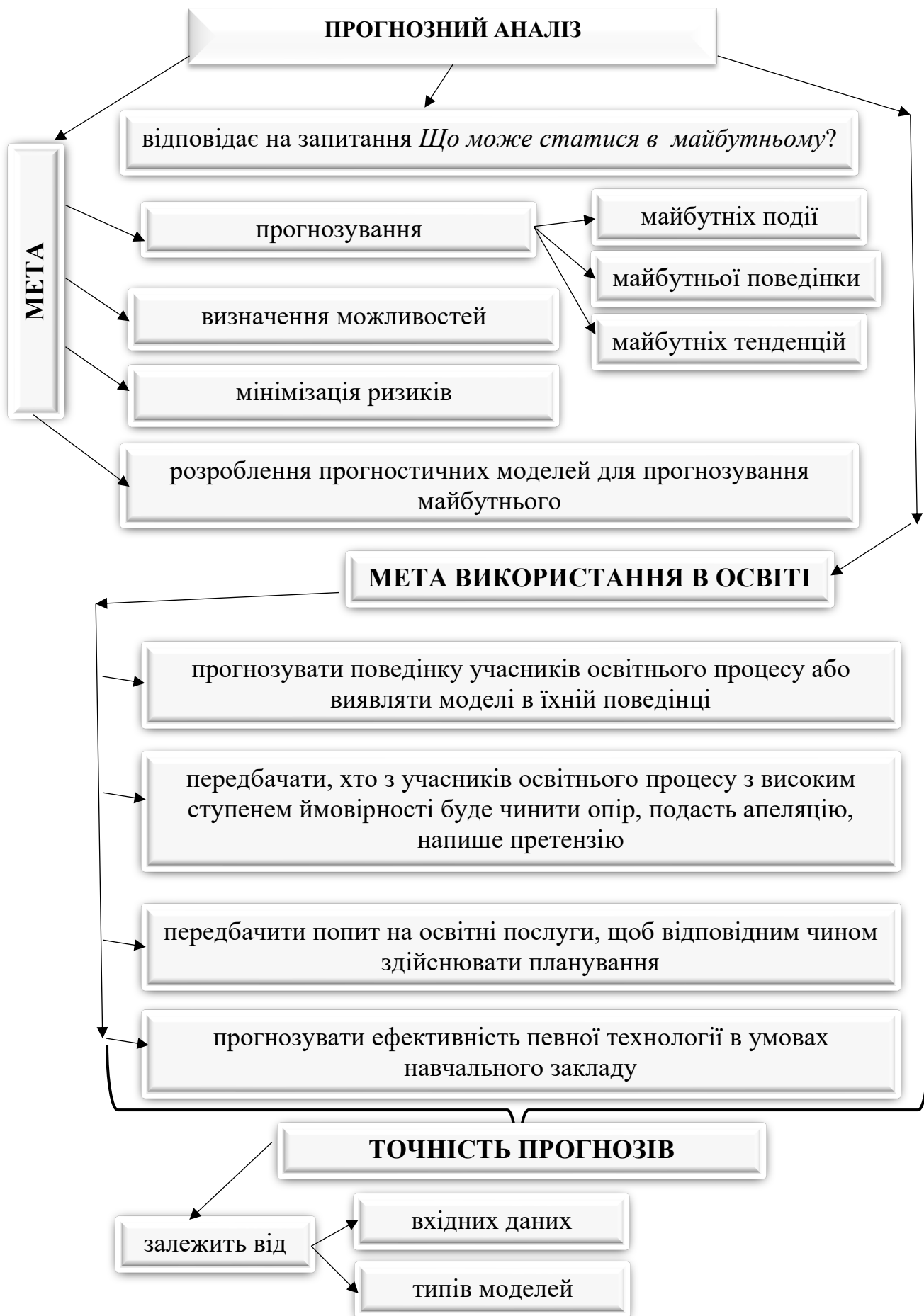

Рис. 3.1. Схема прогнозного аналізу (процит. напрацювання Т. Мієр, які розміщено в електронному навчальному курсі «Аналітика інноваційної педагогічної діяльності»)

Табличне проектування реалізації прогностного аналізу
стосовно завдань дослідження суб'єктного благополуччя (розр. нами)

Зміст дослідження завдання	Прогнозування майбутніх(ьої)		
	подій	дослідницької поведінки	дослідницьких тенденцій
1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити сутність понять «благополуччя», «суб'єктне благополуччя»			
2. З'ясувати наукові напрацювання про фактори впливу на суб'єктне благополуччя			
3. Узагальнити дані про сучасну практику забезпечення суб'єктного благополуччя в умовах початкової школи			
4. Визначити та експериментально перевірити ефективність спроектованих факторів впливу на суб'єктне благополуччя учнів 1(2, 3, 4) класу під час занять			

3.4. ОПРАЦЮВАННЯ МОДЕЛІ ОПИСОВОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ З ДОСЛІДЖЕННЯ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТА СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ

Завдання 3.4. Попрацювати зі змістом рисунка 3.2 «Схема описового аналізу» та заповнити таблицю 3.4.

Табличне проектування реалізації описового аналізу
стосовно завдань дослідження суб'єктного благополуччя (розр. нами)

Об'єкт дослідження	Зміст завдання	Мета здійснення описового аналізу	Призначення здійснення описового аналізу
Завдання дослідження	1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити сутність понять «благополуччя», «суб'єктне благополуччя»		
	2. З'ясувати наукові напрацювання про фактори впливу на		

	суб'єктне благополуччя		
	3. Узагальнити дані про сучасну практику забезпечення суб'єктного благополуччя в умовах початкової школи		
	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність спроектованих факторів впливу на суб'єктне благополуччя учнів 1(2, 3, 4) класу під час занять		

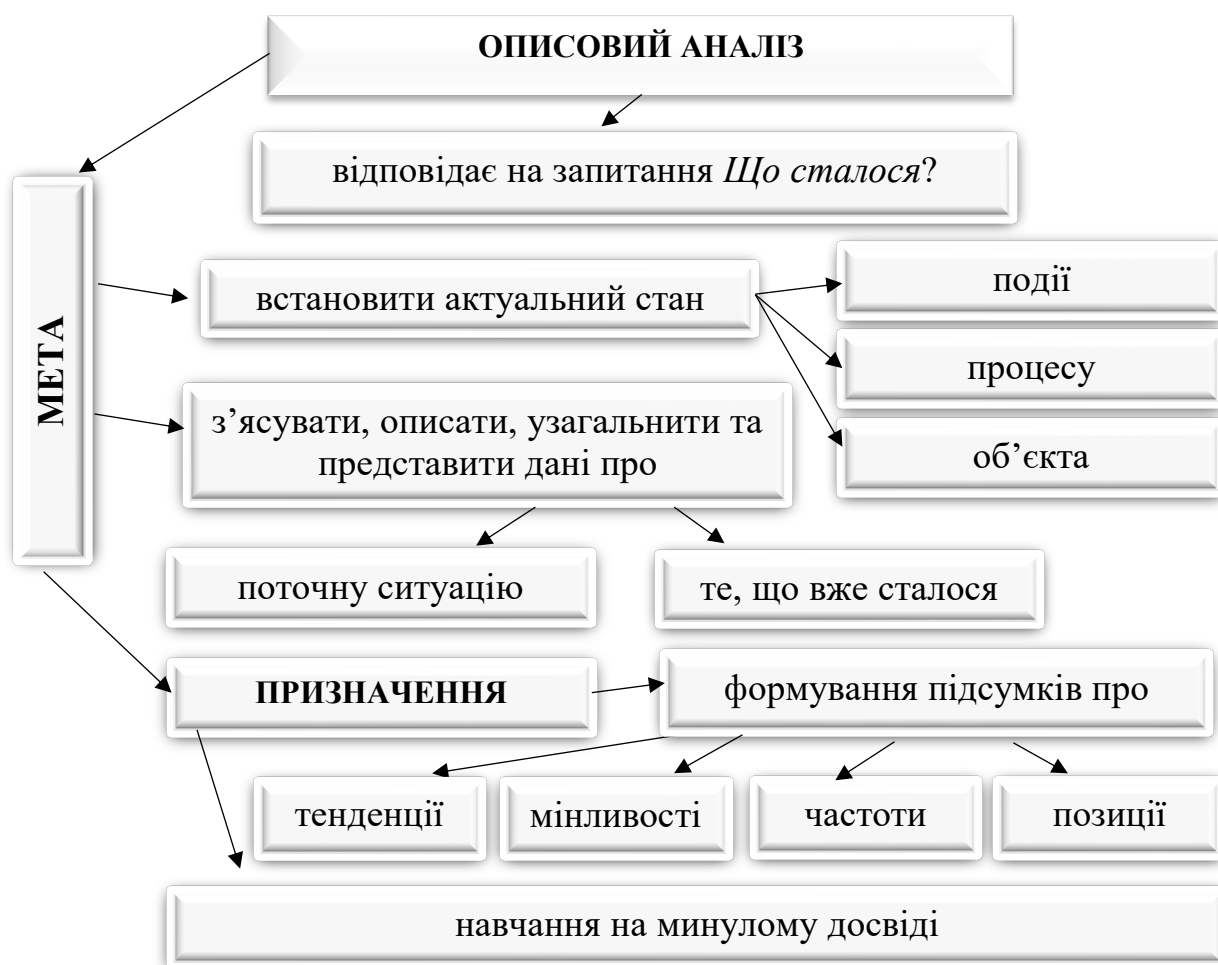

Рис. 3.2. Схема описового аналізу(процит. напрацювання Т. Мієр, які розміщено в електронному навчальному курсі «Аналітика інноваційної педагогічної діяльності»)

3.5. ОПРАЦЮВАННЯ МОДЕЛІ ДІАГНОСТИЧНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ З ДОСЛІДЖЕННЯ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТА СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ

Завдання 3.5. Попрацювати зі змістом рисунка 3.3 «Схема діагностичного аналізу» заповнити таблицю 3.5.

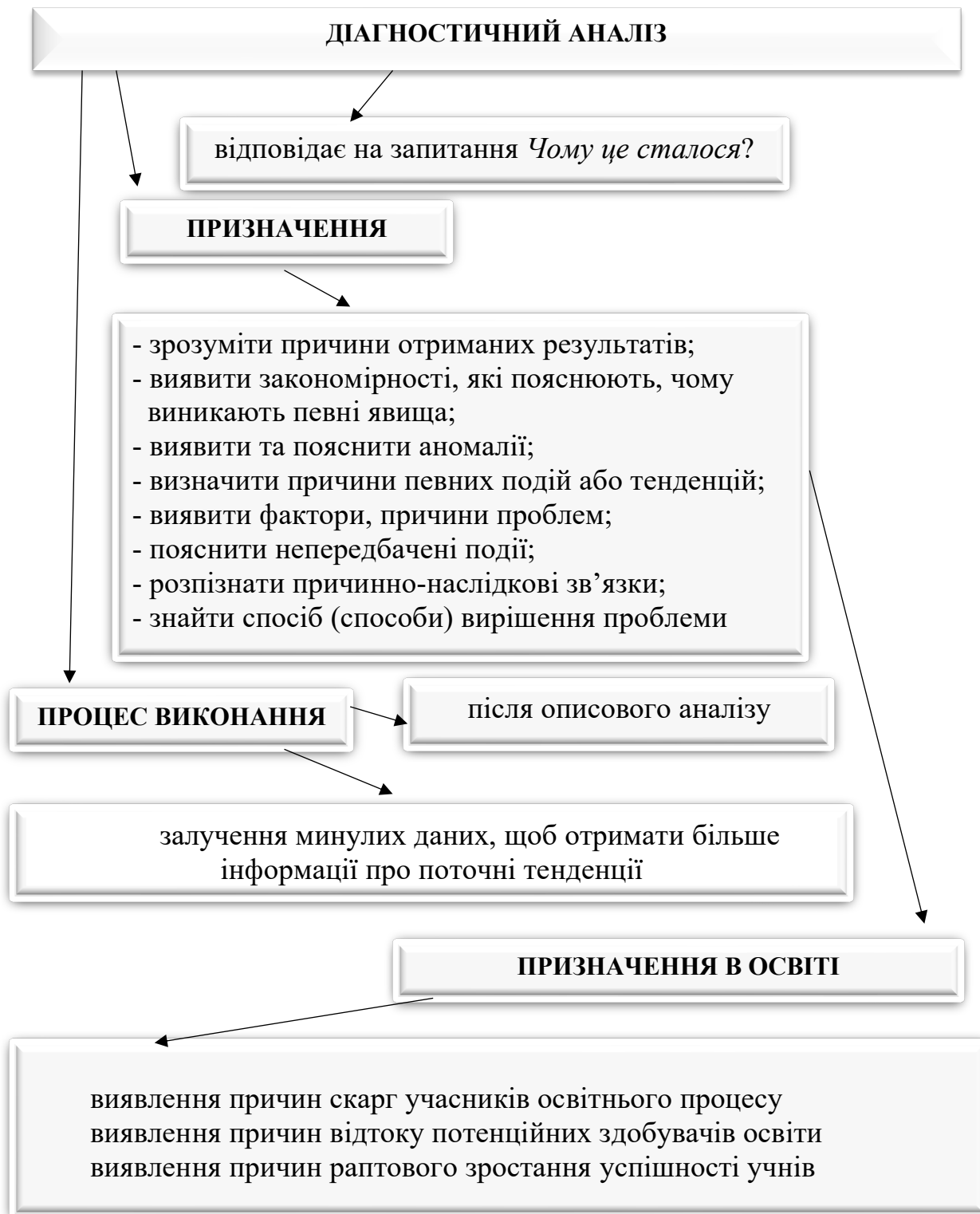

Рис. 3.3. Схема діагностичного аналізу (процит. напрацювання Т. Мієр, які розміщено в електронному навчальному курсі «Аналітика інноваційної педагогічної діяльності»)

Табличне проектування реалізації діагностичного аналізу
стосовно завдань дослідження суб'єктного благополуччя (розр. нами)

Об'єкт дослідження	Зміст завдання	Здійснення діагностичного аналізу	
		мета	призначення
Завдання дослідження	1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити сутність поняття «благополуччя», «суб'єктне благополуччя»		
	2. З'ясувати наукові напрацювання про фактори впливу на суб'єктне благополуччя		
	3. Узагальнити дані про сучасну практику забезпечення суб'єктного благополуччя в умовах початкової школи		
	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність спроектованих факторів впливу на суб'єктне благополуччя учнів 1(2, 3, 4) класу під час занять		

3.6. ОПРАЦЮВАННЯ МОДЕЛІ КОНТЕНТ-АНАЛІЗУ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ З ДОСЛІДЖЕННЯ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТА СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ

Завдання 3.6. Попрацювати зі змістом рисунка 3.4 «Схема контент-аналізу» заповнити таблицю 3.6.

Рис. 3.4. Схема контент-аналізу (процит. напрацювання Т. Мієр, які розміщено в електронному навчальному курсі «Аналітика інноваційної педагогічної діяльності»)

*Табличне проектування реалізації контент-аналізу
стосовно завдань дослідження суб'єктного благополуччя (розр. нами)*

Об'єкт дослідження	Зміст завдання	Здійснення виду контент-аналізу	
		якісний	кількісний
Завдання дослідження	1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити сутність понять «благополуччя», «суб'єктне благополуччя»		
	2. З'ясувати наукові напрацювання про фактори впливу на суб'єктне благополуччя		
	3. Узагальнити дані про сучасну практику забезпечення суб'єктного благополуччя в умовах початкової школи		
	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність спроектованих факторів впливу на суб'єктне благополуччя учнів 1(2, 3, 4) класу під час занять		

3.7. ПРАКТИКУМ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОГНОЗНОГО, ОПИСОВОГО, ДІАГНОСТИЧНОГО АНАЛІЗІВ ТА КОНТЕНТ-АНАЛІЗУ ДЛЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ВІДПОВІДНОСТІ МІЖ ЗМІСТОМ НАУКОВИХ НАПРАЦЮВАНЬ УЧЕНИХ ТА ЗМІСТОМ ЗАВДАНЬ З ДОСЛІДЖЕННЯ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТА СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ

Завдання 3.7. Прочитати фрагмент напрацювань учених та заповнити таблицю 3.7, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Б.1, до певного завдання дослідження.

ШИФР Б.1. Вчені характеризують термін «благополуччя» як складне утворення, у якому об'єднано три компоненти:

1) *емоційний* – цей афективний компонент благополуччя, включає в себе:

- задоволеність життям;

- наявність позитивних емоцій;

- відсутність негативних емоцій (E. Diener, E. Suh, R. Lucas, H. Smith¹⁵⁷; C. Keyes¹⁵⁸);

2) *психологічний* – виявляється на міжособистісному і внутрішньоособистісному рівнях як позитивне функціонування; стосується:

- зв'язку з іншими;

- почуття мети і сенсу життя;

- почуття особистого зростання і розвитку (C. Keyes¹⁵⁹);

3) *соціальний* – стосується оптимального функціонування на рівні співтовариства, включає:

- соціальний добробут;

- соціальну інтеграцію;

- соціальний внесок;

- соціальну узгодженість;

- соціальну актуалізацію;

¹⁵⁷ Diener E., Suh E. M., Lucas R., Smith H. L. Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*. 1999. 125(2). Pp. 276–302.

¹⁵⁸ Keyes C. L. M. The nature and importance of mental health in youth. In M. F. R. Gilman (Ed.), *Promoting Wellness in Children and Youth: A Handbook of Positive Psychology in the Schools*. 2009. Pp. 9–23.

¹⁵⁹ Keyes C. L. The mental health continuum: From languishing to flourishing in life. *Journal of Health and Social Behavior*. 2002. 43(2). Pp. 207–222.

- соціальне визнання (С. Keyes^{160;161}).

Для емоційного благополуччя важливі щоденні внутрішньоособистісні коливання емоційного благополуччя (Н. Reis, К. Sheldon, S. Gable, J. Roscoe, R. Ryan¹⁶²).

Е. Diener, R. Lucas, С. Scollon¹⁶³ вказують на те, що люди різняться за своєю адаптацією до подій, що може спричинювати зміну установки благополуччя за певних умов. Так, у відповідь на певну зовнішню подію одні люди можуть змінити свою установку благополуччя, а інші люди залишають установки благополуччя незмінними.

Таблиця 3.7

Табличне проєктування реалізації описового (Опис.) / діагностичного (Діагн.) аналізу / контент-аналізу (Конт.) стосовно завдань дослідження благополуччя (розр. нами)

Шифри фрагментів текстів	Завдання дослідження			
	1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити сутність понять «благополуччя», «суб'єктне благополуччя»	2. З'ясувати наукові напрацювання про фактори впливу на суб'єктне благополуччя	3. Узагальнити дані про сучасну практику забезпечення суб'єктного благополуччя в умовах початкової школи	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність спроектованих факторів впливу на суб'єктне благополуччя учнів 1(2, 3, 4) класу під час занять
Б.1	+ (Опис.)			

Висновок: наукові напрацювання під шифром Б.1 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...

Примітка: щоб написати висновок потрібно, осмисливши зміст процитованого, співвіднести його із змістом завдання. Після цього зі змісту завдання обрати слова для продовження висновку. Наприклад, наукові напрацювання під шифром Б1 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про сутність поняття «благополуччя». По завершенню формулювання висновку поставити умовну позначку «+» під першим завданням дослідження у дужках зазначити вид аналізу (Опис.), (Діагн.) чи (Конт.)

¹⁶⁰ Keyes С. L. The mental health continuum: From languishing to flourishing in life. Journal of Health and Social Behavior. 2002. 43(2). Pp. 207–222.

¹⁶¹ Keyes С. L. M. The nature and importance of mental health in youth. In M. F. R. Gilman (Ed.), Promoting Wellness in Children and Youth: A Handbook of Positive Psychology in the Schools. 2009. Pp. 9–23.

¹⁶² Reis Н. Т., Sheldon К. М., Gable S. L., Roscoe J., Ryan R. M. Daily well-being: The role of autonomy, competence, and relatedness. Personality and Social Psychology Bulletin. 2000. №26(4). Pp. 419–435.

¹⁶³ Diener E., Lucas R. E., Scollon C. N. Beyond the hedonic treadmill: Revising the adaptation theory of well-being. American Psychologist. 2006. №61(4). Pp. 305–314.

Завдання 3.8. Прочитати фрагмент напрацювань учених та заповнити таблицю 3.8, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Б.2, до певного завдання дослідження.

ШИФР Б.2. Поряд із терміном «благополуччя» зустрічається термін «суб'єктне благополуччя» (subjective well-being). Відповідно до узагальнень Е. Diener, Р. Lucas С. Scollon¹⁶⁴ та К. Ngamaba¹⁶⁵, суб'єктне благополуччя використовується з метою:

- вивчення соціального прогресу;
- оцінки державної політики;
- прогнозування результатів для окремих осіб;
- прогнозування результатів для суспільств.

За Е. Diener¹⁶⁶, суб'єктне благополуччя включає в себе:

- задоволеність життям;
- афективний вимір.

Іншої думки дотримуються С. Kim-Prieto, Е. Diener, М. Tamir¹⁶⁷, які вважають, що суб'єктне благополуччя об'єднує у собі:

- оцінку людьми свого життя;
- миттєві настрої окремих людей;
- глобальні судження про задоволеність життям.

За С. Kim-Prieto, Е. Diener, М. Tamir¹⁶⁸, послідовна тимчасова структура суб'єктного благополуччя містить такі складники:

- переживання благополуччя від подій та обставин, що викликають оціночні реакції;
- перехід від емоційних реакцій на ці події до спогадів про ці реакції;
- перехід до глобальних міркувань про благополуччя, що ґрунтуються на попередніх етапах.

¹⁶⁴ Diener E., Lucas R. E., Scollon C. N. Beyond the hedonic treadmill: Revising the adaptation theory of well-being. *American Psychologist*. 2006. №61(4). Pp. 305–314.

¹⁶⁵ Ngamaba K. H. Determinants of subjective well-being in representative samples of nations. *European Journal of Public Health*. 2017, №27(2). Pp. 377–382.

¹⁶⁶ Diener E. Subjective well-being. *Psychological Bulletin*. 1984. №95(3). Pp. 542–575.

¹⁶⁷ Kim-Prieto, C., Diener, E., Tamir, M. et al. Integrating The Diverse Definitions of Happiness: A Time-Sequential Framework of Subjective Well-Being. *J Happiness Stud* 6. 2005. Pp. 261–300.

¹⁶⁸ Там само.

Табличне проектування реалізації описового (Опис.) / діагностичного (Діагн.) аналізу / контент-аналізу (Конт.) стосовно завдань дослідження благополуччя (розр. нами)

Шифри фрагментів текстів	Завдання дослідження			
	1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити сутність понять «благополуччя», «суб'єктне благополуччя»	2. З'ясувати наукові напрацювання про фактори впливу на суб'єктне благополуччя	3. Узагальнити дані про сучасну практику забезпечення суб'єктного благополуччя в умовах початкової школи	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність спроектованих факторів впливу на суб'єктне благополуччя учнів 1(2, 3, 4) класу під час занять
Б.2				
Висновок: наукові напрацювання під шифром Б.2 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...				

Завдання 3.9. Прочитати фрагмент напрацювань учених та заповнити таблицю 3.9, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Б.3, до певного завдання дослідження.

ШИФР Б.3. Відповідно до напрацювань Е. Diener¹⁶⁹; Е. Diener, М. Chan¹⁷⁰, високий рівень суб'єктного благополуччя свідчить про наявність:

- почуття високої задоволеності життям у цілому;
- частих позитивних емоцій та думок про життя та нечастих негативних афектів.

Е. Diener, М. Chan¹⁷¹ зосереджують увагу на тому, що високий рівень суб'єктного благополуччя сприяє покращенню здоров'я людини та збільшує тривалість її життя, оскільки супроводжується:

- задоволеністю життям;
- відсутністю негативних емоцій;
- оптимізмом;
- позитивними емоціями.

¹⁶⁹ Diener E. Subjective well-being. Psychological Bulletin. 1984. №95(3). Pp. 542–575.

¹⁷⁰ Diener E., Chan M. Y. Happy People Live Longer: Subjective Well-Being Contributes to Health and Longevity. Applied Psychology-Health and Well Being. 2011. №3(1). Pp. 1–4.

¹⁷¹ Там само.

Табличне проектування реалізації описового (Опис.) / діагностичного (Діагн.) аналізу / контент-аналізу (Конт.) стосовно завдань дослідження благополуччя (розр. нами)

Шифри фрагментів текстів	Завдання дослідження			
	1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити сутність понять «благополуччя», «суб'єктне благополуччя»	2. З'ясувати наукові напрацювання про фактори впливу на суб'єктне благополуччя	3. Узагальнити дані про сучасну практику забезпечення суб'єктного благополуччя в умовах початкової школи	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність спроектованих факторів впливу на суб'єктне благополуччя учнів 1(2, 3, 4) класу під час занять
Б.3				
Висновок: наукові напрацювання під шифром Б.3 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...				

Завдання 3.10. Прочитати фрагмент напрацювань учених та заповнити таблицю 3.10, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Б.4, до певного завдання дослідження.

ШИФР Б.4. За Е. Деці, Р. Рюан¹⁷², потреби людини визначають необхідні умови для її суб'єктного благополуччя, психологічного зростання та цілісності.

Якщо соціальні зв'язки сприяють задоволенню основних потреб людини і, в той же час, пов'язані з низьким рівнем благополуччя, то ці соціальні зв'язки перешкоджають формуванню чи розвитку певних компетентностей та зародженню відчуття спорідненості з іншими.

За результатами дослідження Л. Тау та Е. Дієнер¹⁷³, виявлено зв'язки між задоволенням потреб та суб'єктивним благополуччям, які стосуються:

- оцінки життя;
- позитивних почуттів;
- негативних почуттів.

¹⁷² Deci E. L., Ryan R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*. 2000. №11(4). Pp. 227–268.

¹⁷³ Tay L., Diener E. Needs and subjective well-being around the world. *Journal of Personality and Social Psychology*. 2011. №101(2). Pp. 354–365.

Окрім зв'язку між задоволенням потреб та суб'єктивним благополуччям вчені¹⁷⁴ становили зв'язки між:

- оцінкою життя та задоволенням основних потреб;
- позитивними почуттями та потребами у спілкуванні й повазі;
- негативними почуттями та базовими потребами, потребами у повазі й автономії.

За результатами дослідження М. Tang, D. Wang, A. Guerrien¹⁷⁵, задоволення основних психологічних потреб та мотивації пов'язане:

- негативно – з низькими показниками самопочуття, а саме: з депресією, апатією тощо;
- позитивно – з позитивними показниками благополуччя, зокрема із сенсом життя, позитивними афектами, самооцінкою, задоволеністю життям.

У свою чергу, задоволеність життям базується на порівнянні себе з іншими людьми (D. Kahneman, A. Krueger, D. Schkade, N. Schwarz, A. Stone¹⁷⁶) та потребує задоволення:

- базових потреб;
- соціальних потреб;
- потреби у повазі;
- потреби в автономії (L. Tay та E. Diener¹⁷⁷).

L. Tay та E. Diener¹⁷⁸ встановили, що:

- задоволення соціальних потреб передбачає суб'єктивне благополуччя, яке включає в себе задоволення як потреб, так і бажання жити у процвітаючому суспільстві;
- задоволення потреб людини є необхідною умовою для суб'єктивного

¹⁷⁴ Tay L., Diener E. Needs and subjective well-being around the world. *Journal of Personality and Social Psychology*. 2011. №101(2). Pp. 354–365.

¹⁷⁵ Tang M., Wang D., Guerrien A. A systematic review and meta-analysis on basic psychological need satisfaction, motivation, and well-being in later life: Contributions of self-determination theory. *PsyCh Journal*. 2020. №9. Pp. 5–33.

¹⁷⁶ Kahneman D., Krueger A. B., Schkade D. A., Schwarz N., Stone, A. A.. A survey method for characterizing daily life experience: The day reconstruction method. *Science*. 2004. №306(5702). Pp. 1776–1780.

¹⁷⁷ Tay L., Diener E. Needs and subjective well-being around the world. *Journal of Personality and Social Psychology*. 2011. №101(2). Pp. 354–365.

¹⁷⁸ Там само.

благополуччя, проте це недостатня умова для фіксування високого рівня суб'єктного благополуччя.

Таблиця 3.10

Табличне проектування реалізації описового (Опис.) / діагностичного (Діагн.) аналізу / контент-аналізу (Конт.) стосовно завдань дослідження благополуччя (розр. нами)

Шифри фрагментів текстів	Завдання дослідження			
	1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити сутність понять «благополуччя», «суб'єктне благополуччя»	2. З'ясувати наукові напрацювання про фактори впливу на суб'єктне благополуччя	3. Узагальнити дані про сучасну практику забезпечення суб'єктного благополуччя в умовах початкової школи	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність спроектованих факторів впливу на суб'єктне благополуччя учнів 1(2, 3, 4) класу під час занять
Б.4				
Висновок: наукові напрацювання під шифром Б.4 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...				

3.8. ОПРАЦЮВАННЯ МОДЕЛІ ПРИЧИННО-НАСЛІДКОВОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ З ДОСЛІДЖЕННЯ СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ

Завдання 3.11. Попрацювати зі змістом рисунка 3.5 «Схема причинно-наслідкового аналізу» заповнити таблицю 3.11.

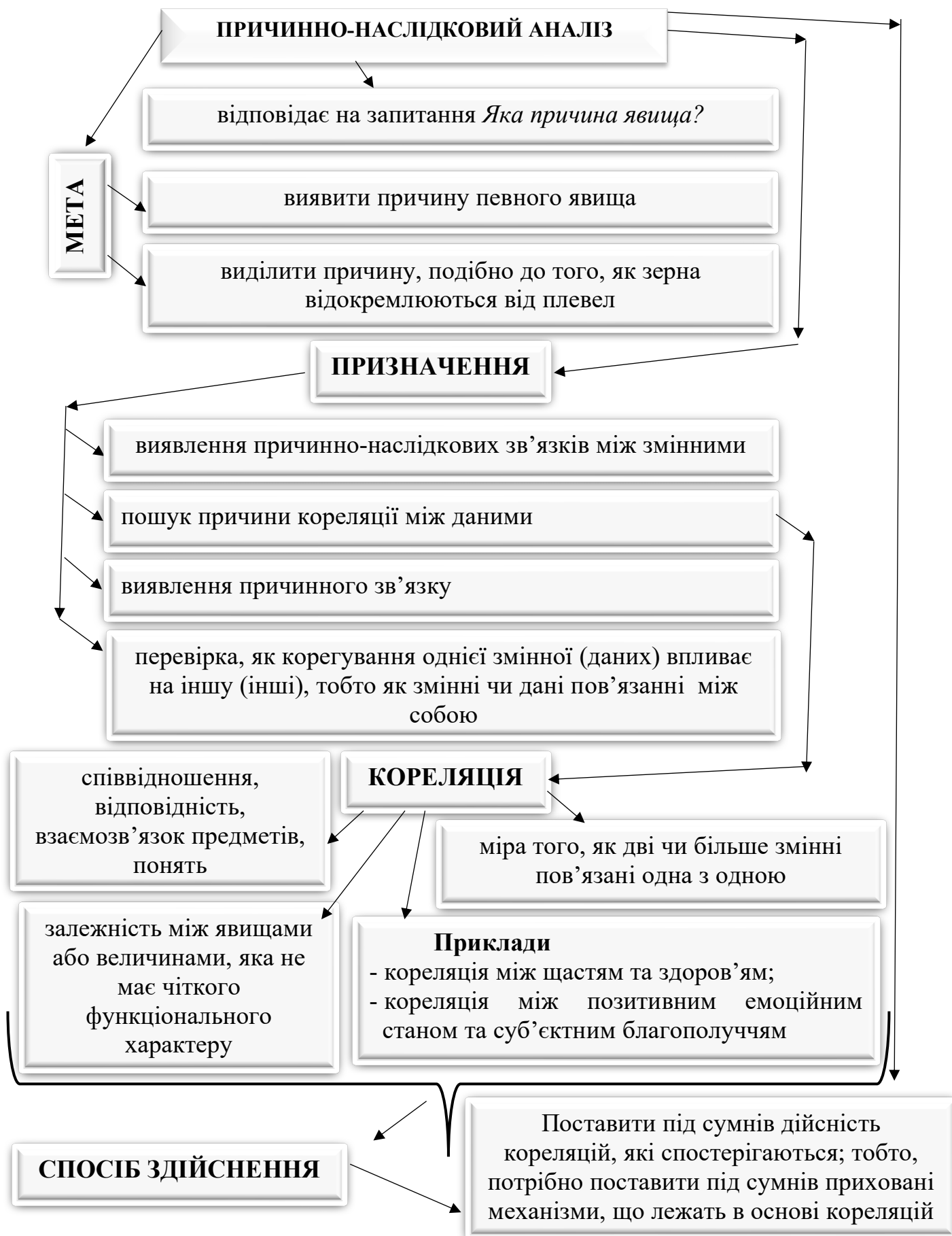

Рис. 3.5. Схема причинно-наслідкового аналізу (процит. напрацювання Т. Мієр, які розміщено в електронному навчальному курсі «Аналітика інноваційної педагогічної діяльності»)

Табличне проектування реалізації причинно-наслідкового аналізу
стосовно завдань дослідження суб'єктного благополуччя (розр. нами)

Об'єкт дослідження	Зміст завдання	Здійснення причинно-наслідкового аналізу		
		мета	призначення	кореляція
Завдання дослідження	1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити сутність понять «благополуччя», «суб'єктне благополуччя»			
	2. З'ясувати наукові напрацювання про фактори впливу на суб'єктне благополуччя			
	3. Узагальнити дані про сучасну практику забезпечення суб'єктного благополуччя в умовах початкової школи			
	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність спроектованих факторів впливу на суб'єктне благополуччя учнів 1(2, 3, 4) класу під час занять			

3.9. ПРАКТИКУМ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯ РІЗНИХ ВИДІВ АНАЛІЗУ ДЛЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ВІДПОВІДНОСТІ МІЖ ЗМІСТОМ НАУКОВИХ НАПРАЦЮВАНЬ УЧЕНИХ ТА ЗМІСТОМ ЗАВДАНЬ З ДОСЛІДЖЕННЯ СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ

Завдання 3.12. Прочитати фрагмент напрацювань учених та заповнити таблицю 3.12, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Б.5, до певного завдання дослідження.

ШИФР Б.5. V. Sophie, C. Sara, T. Jellen ¹⁷⁹ довели наявність кореляції:

- між задоволеністю життям та задоволеністю базових потреб;
- між задоволеністю життям та душевним спокоєм;
- між задоволеністю життям та його осмисленістю.
- між позитивним афектом задоволеності життям та високим рівнем компетентності, душевним спокоєм та осмисленістю;
- між негативним афектом та позбавленням сну, низьким рівнем компетентності, відсутністю душевного спокою.

Таблиця 3.12

Табличне проектування реалізації описового (Опис.) / діагностичного (Діагн.) аналізу / контент-аналізу (Конт.) стосовно завдань дослідження благополуччя (розр. нами)

Шифри фрагментів текстів	Завдання дослідження			
		1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити сутність понять «благополуччя», «суб'єктне благополуччя»	2. З'ясувати наукові напрацювання про фактори впливу на суб'єктне благополуччя	3. Узагальнити дані про сучасну практику забезпечення суб'єктного благополуччя в умовах початкової школи
Б.5				
Висновок: наукові напрацювання під шифром Б.5 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...				

¹⁷⁹ Sophie V., Sara C., Jellen T. et al. The Role of 'Peace of Mind' and 'Meaningfulness' as Psychological Concepts in Explaining Subjective Well-being. J Happiness Stud. 2022. №23. Pp. 3331–3346.

Завдання 3.13. Прочитати фрагмент напрацювань учених та заповнити таблицю 3.13, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Б.б, до певного завдання дослідження.

ШИФР Б.б. За результатами дослідження L. Uziel, T. Schmidt-Barad¹⁸⁰, соціальне середовище впливає на благополуччя. Зокрема, благополуччю сприяють стабільні соціальні відносини. Вчені довели наявність:

- позитивної кореляції між суб'єктним благополуччям та перебуванням людини з іншими за її власним вибором;
- негативної кореляції між суб'єктним благополуччям людини та спілкуванням з іншими не за її власним вибором.

У випадку самотності людини на її суб'єктне благополуччя меншою мірою впливає статус вибору, а саме: перебування чи спілкування за власним вибором чи без нього.

За Y. Gong, S. Cheung, M. Wang¹⁸¹, суб'єктне благополуччя може порушуватися в результаті:

- незадоволення потреб у компетентності, автономії та спорідненості;
- низького рівня проактивності, оскільки такі люди не ставлять проактивну мету;
- менш здатні ефективно мобілізувати свою енергію та емоції, щоб справитися з труднощами і проблемами, досягати результатів, передбачати і запобігати проблемам, використовувати можливості.

Таблиця 3.13

Табличне проектування реалізації описового (Опис.) / діагностичного (Діагн.) аналізу / контент-аналізу (Конт.) стосовно завдань дослідження благополуччя (розр. нами)

фрагментів	Завдання дослідження			
	1. Проаналізувати наукові джерела та	2. З'ясувати наукові напрацювання	3. Узагальнити дані про сучасну практику	4. Визначити та експериментально перевірити ефектив-

¹⁸⁰ Uziel L., Schmidt-Barad T. (2022). Choice Matters More with Others: Choosing to be with Other People is More Consequential to Well-Being than Choosing to be Alone. J Happiness Stud. 2022. №23. Pp. 2469–2489.

¹⁸¹ Gong Y., Cheung S. Y., Wang M., Huang J. C. Unfolding the proactive process for creativity: Integration of the employee proactivity, information exchange, and psychological safety perspectives. Journal of Management. 2012. №38(5). Pp. 1611–1633.

	розкрити сутність понять «благополуччя», «суб'єктне благополуччя»	про фактори впливу на суб'єктне благополуччя	забезпечення суб'єктного благополуччя в умовах початкової школи	ність спроектованих факторів впливу на суб'єктне благополуччя учнів 1(2, 3, 4) класу під час занять
Б.6				
Висновок: наукові напрацювання під шифром Б.6 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...				

Завдання 3.14. Прочитати фрагмент напрацювань учених та заповнити таблицю 3.14, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Б.7, до певного завдання дослідження.

ШИФР Б.7. К. Ngamaba¹⁸² до основних факторів, які покращать суб'єктне благополуччя будь-якої людини, відніс:

- стан здоров'я;
- фінансову забезпеченість;
- наявність свободи вибору.

L. Uziel, T. Schmidt-Barad¹⁸³ у результаті дослідження щоденної соціальної взаємодії встановили різний вплив взаємодії на епізодичне (емпіричне) суб'єктне благополуччя (ESWB), зокрема:

- щоденна соціальна взаємодія збільшує епізодичне (емпіричне) суб'єктне благополуччя, якщо взаємодія відбуваються за власним вибором.

- спілкування з іншими, яке здійснено не за власним вибором, має найсильніший негативний зв'язок з епізодичним (емпіричним) суб'єктним благополуччям.

За R. Vaumeister, M. Leary¹⁸⁴, відповідно до теорії власності люди легко формують соціальну прихильність у більшості умов та опираються руйнуванню зв'язків, які вже існують.

¹⁸² Ngamaba K. H. Determinants of subjective well-being in representative samples of nations. European Journal of Public Health. 2017, №27(2). Pp. 377–382.

¹⁸³ Uziel L., Schmidt-Barad T. (2022). Choice Matters More with Others: Choosing to be with Other People is More Consequential to Well-Being than Choosing to be Alone. J Happiness Stud. 2022. №23. Pp. 2469–2489.

Табличне проектування реалізації описового (Опис.) / діагностичного (Діагн.) аналізу / контент-аналізу (Конт.) стосовно завдань дослідження благополуччя (розр. нами)

Шифри фрагментів текстів	Завдання дослідження			
		1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити сутність понять «благополуччя», «суб'єктне благополуччя»	2. З'ясувати наукові напрацювання про фактори впливу на суб'єктне благополуччя	3. Узагальнити дані про сучасну практику забезпечення суб'єктного благополуччя в умовах початкової школи
Б.7				
Висновок: наукові напрацювання під шифром Б.7 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...				

Завдання 3.15. Прочитати фрагмент напрацювань учених та заповнити таблицю 3.15, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Б.8, до певного завдання дослідження.

ШИФР Б.8. За М. Salinas-Jiménez, J. Artés, J. Salinas-Jiménez¹⁸⁵, освіта суттєво впливає на задоволеність життям незалежно від впливу на дохід. Внесок освіти в суб'єктне благополуччя стає більш відчутним на тлі зменшення кількості людей з певним рівнем освіти.

Суб'єктне благополуччя може порушуватися через:

- почуття виснаження та демотивованості, які викликані значною кількістю занять в онлайн-середовищі навчання і незначною кількістю обміну ідеями віч-на-віч (Н. Wang, Y. Ren, W. Liu¹⁸⁶);

- недостатній рівень шкільної залученості, відсутність гнучкої взаємодії, що враховує контекстуальні особливості та зміни навколишнього середовища

¹⁸⁴ Baumeister, R. F., & Leary, M. R. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*. 117(3). Pp. 497–529.

¹⁸⁵ Salinas-Jiménez, M.M., Artés, J. & Salinas-Jiménez, J. Education as a Positional Good: A Life Satisfaction Approach. *Soc Indic Res*. 2011. № 103. Pp. 409–426.

¹⁸⁶ Wang H., Ren Y., Liu W. A Weekly Diary Study on Playful Study Design, Study Engagement, and Goal Attainment: The Role of Proactive Personality. *J Happiness Stud*. 2023. №24. Pp. 159–184.

(J. Fredricks, P. Blumenfeld, A. Paris¹⁸⁷);

- низький рівень довіри учителів до учнів.

За результатами дослідження D. Van Maele, M. Van Houtte¹⁸⁸, довіру вчителя до учня значною мірою визначає сприйняття вчителем:

- здібності учнів до навчання;
- здатності учнів виправдати очікування вчителя;
- організаційний шкільний контекст.

На довіру вчителя до учня не впливає академічна орієнтація учнівської культури.

За J. Pfeiffer, M. Piquart¹⁸⁹, довіру вчителя до учня порушує:

- низький рівень залучення учнів до досягнення навчальної мети;
- низький прогрес у початкових досягненнях учнів.

Таблиця 3.15

Табличне проєктування реалізації описового (Опис.) / діагностичного (Діагн.) аналізу / контент-аналізу (Конт.) стосовно завдань дослідження благополуччя (розр. нами)

Шифри фрагментів текстів	Завдання дослідження			
	1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити сутність понять «благополуччя», «суб'єктне благополуччя»	2. З'ясувати наукові напрацювання про фактори впливу на суб'єктне благополуччя	3. Узагальнити дані про сучасну практику забезпечення суб'єктного благополуччя в умовах початкової школи	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність спроектованих факторів впливу на суб'єктне благополуччя учнів 1(2, 3, 4) класу під час занять
Б.8				
Висновок: наукові напрацювання під шифром Б.8 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...				

¹⁸⁷ Fredricks J. A., Blumenfeld P. C., Paris A. H. School engagement: Potential of the concept, state of the evidence. Review of Educational Research. 2004. №74(1). Pp. 59–109.

¹⁸⁸ Van Maele, D., Van Houtte, M. The Quality of School Life: Teacher-Student Trust Relationships and the Organizational School Context. Soc Indic Res. 2011. №100. Pp. 85–100.

¹⁸⁹ Pfeiffer J. P., Piquart M. Goal engagement and goal attainment in adolescents with and without visual impairment. Journal of Adolescence. 2012. №35(4). Pp. 909-916.

3.10. ОПРАЦЮВАННЯ МОДЕЛІ ІНФЕРЕНЦІЙНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ З ДОСЛІДЖЕННЯ СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ

Завдання 3.16. Попрацювати зі змістом рисунка 3.6 «Схема інференційного аналізу» заповнити таблицю 3.16.

Рис. 2.6. Схема інференційного аналізу. (процит. напрацювання Т. Мієр, які розміщено в електронному навчальному курсі «Аналітика іннов. пед. діяльності»)

Табличне проектування реалізації інференційного аналізу
стосовно завдань дослідження суб'єктного благополуччя (розр. нами)

Об'єкт дослідження	Зміст завдання	Здійснення інференційного аналізу	
		мета	спосіб здійснення
Завдання дослідження	1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити сутність понять «благополуччя», «суб'єктне благополуччя»		
	2. З'ясувати наукові напрацювання про фактори впливу на суб'єктне благополуччя		
	3. Узагальнити дані про сучасну практику забезпечення суб'єктного благополуччя в умовах початкової школи		
	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність спроектованих факторів впливу на суб'єктне благополуччя учнів 1 (2, 3, 4) класу під час занять		

3.11. ПРАКТИКУМ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯ РІЗНИХ ВИДІВ АНАЛІЗУ ДЛЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ВІДПОВІДНОСТІ МІЖ ЗМІСТОМ НАУКОВИХ НАПРАЦЮВАНЬ УЧЕНИХ ТА ЗМІСТОМ ЗАВДАНЬ З ДОСЛІДЖЕННЯ СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ

Завдання 3.17. Прочитати фрагмент напрацювань учених та заповнити таблицю 3.18, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Б.9, до певного завдання дослідження.

ШИФР Б.9. Н. Bondarenko, L. Holodiuk, O. Bilyakovska, V. Savosh, S. Burtovyi, Z. Fedirko, I. Nebelenchuk¹⁹⁰ дослідили вплив рис характеру учителя закладу загальної середньої освіти на епізодичне суб'єктне благополуччя учнів 1-11 класів.

З метою встановлення цього впливу на епізодичного суб'єктного благополуччя учнів, респондентам було запропоновано відповісти на запитання:

У якого вчителя вони хотіли б навчатися: вимогливого, справедливого, щасливого чи інший варіант відповіді?

Таблиця 3.17

Результати дослідження вплив рис характеру учителя закладу загальної середньої освіти на епізодичне суб'єктне благополуччя учнів 1-11 класів
(процит. джерело [195])

Клас	Характеристика рис характеру вчителя, яким учні надають перевагу оскільки це визначає їхнє епізодичне суб'єктного благополуччя				
	розумний	добрий	вимогливий	справедливий	веселий
1	I				II
2	II	I			
3	II	I			
4	II	I			
5	II	I	III	IV	
6		II		I	
7	II	I		III	IV
8	II	I		III	

¹⁹⁰ Bondarenko H., Holodiuk L., Bilyakovska O., Savosh V., Burtovyi S., Fedirko Z., Nebelenchuk I. Subjective well-being: essence, psychological and social conditioning, influencing factors during student learning. *AD ALTA. Journal of Interdisciplinary Research*. 2024. Vol. 14(1). Special XL. P. 16–20.

9	II			I	
10	II			I	
11	II		III	I	

Відповідно до даних таблиці 3.17, розумний вчитель визначає епізодичне суб'єктного благополуччя учнів, які розпочали навчання в школі. Починаючи з 2 класу, епізодичного суб'єктного благополуччя учнів пов'язано з добрим учителем. Респонденти, які навчаються в 6, 9 та 10 класах, надали перевагу справедливому вчителю.

Таблиця 3.18

Табличне проєктування реалізації описового (Опис.) / діагностичного (Діагн.) / інференційного (Інфер.) аналізу / контент-аналізу (Конт.) стосовно завдань дослідження благополуччя (розр. нами)

Шифри фрагментів текстів	Завдання дослідження			
	1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити сутність понять «благополуччя», «суб'єктне благополуччя»	2. З'ясувати наукові напрацювання про фактори впливу на суб'єктне благополуччя	3. Узагальнити дані про сучасну практику забезпечення суб'єктного благополуччя в умовах початкової школи	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність спроектованих факторів впливу на суб'єктне благополуччя учнів 1(2, 3, 4) класу під час занять
Б.9				
Висновок: наукові напрацювання під шифром Б.9 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...				

Завдання 3.18. Прочитати фрагмент напрацювань учених та заповнити таблицю 3.20, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Б.10, до певного завдання дослідження.

ШИФР Б.10. Також Н. Bondarenko, L. Holodiuk, O. Bilyakovska, V. Savosh, S. Burtovyi, Z. Fedirko, I. Nebelenchuk¹⁹¹ дослідили вплив на суб'єктне благополуччя

¹⁹¹ Bondarenko H., Holodiuk L., Bilyakovska O., Savosh V., Burtovyi S., Fedirko Z., Nebelenchuk I. Subjective well-being: essence, psychological and social conditioning, influencing factors during student learning. *AD ALTA. Journal of Interdisciplinary Research*. 2024. Vol. 14(1). Special XL. P. 16–20.

учнів 1-11 класів дій учителя на уроці, зокрема того, як він організовує діяльність учнів на уроці, як викладає навчальний матеріал, як оцінює результати навчання, як організовує домашню навчальну роботу учнів.

У таблиці 3.19 узагальнено міркування учнів про дії вчителя, які сприятимуть їхньому суб'єктному благополуччю на уроці. У період запровадження воєнного стану в Україні учні всіх класів вказали на бажання активно рухатися та спілкування в парах, групах. Відповідно до міркувань учнів, викладання навчального матеріалу має бути цікавим, зрозумілим, доступним для сприймання, з практичним прикладами. Оцінювання результатів навчання має заохочувати, стимулювати. Кількість домашніх завдань має бути зменшена.

Таблиця 3.19

Результати дослідження суб'єктного благополуччя учнів відповідно до дій учителя на уроці (процит. джерело [196])

Клас	Як організувати діяльність учнів на уроці?	Як викладати навчальний матеріал?	Як оцінювати результати навчання?	Як організовувати домашню роботу учнів?
1	більше працювати разом	дуже цікаво, просто	просто говорити як виконана робота; більше хвалити	давати завдання, які потрібно виконувати разом з батьками
2	не сидіти постійно за партою	цікаво розповідати	спочатку говорити мені, а потім батькам	давати завдання на вибір; виконувати лише те завдання, яке подобається
3	проводити уроки на свіжому повітрі	зацікавити, а потім розповідати новий матеріал; веселити	запитувати всіх	давати цікаві домашні завдання
4	організовувати виконання завдань у парах або малих групах	пояснювати матеріал так, щоб учні зрозуміли, щоб було цікаво	оцінювати активність на уроці; використовувати самооцінювання та взаємооцінювання	менше задавати домашніх завдань; давати завдання знайти те, чого немає в підручнику і підготуватися, щоб цікаво розповісти нову інформацію своїм однокласникам
5	створювати дружню	цікаво пояснювати,	заохочувати балами;	ставити перед учнями завдання, які

	атмосферу в класі	пояснювати на прикладі життєвих ситуацій	оцінювати те, що вдалось; оцінювати рівень участі учнів у навчанні	дозволять їм проявити творчість і власні здібності; давати завдання за інтересами
6	уникати одноманітності в діяльності учнів на уроці	менше читання з підручників, особливо під час самого уроку, дискутувати, навчати цікаво	не ставити низькі бали; оцінювати справедливо та об'єктивно, без врахування вподобань до учнів	задавати завдання, які швидко і цікаво виконувати відповідно до своєї мети (повторити (1), зрозуміти те, що не зрозумів на уроці (2), дізнатися щось нове з теми, яка вивчається (3))
7	враховувати, що не усім учням достатньо часу, який відведено на виконання завдання	спочатку викликати в учнів бажання слухати, лише потім цікаво розповідати	враховувати якість виконаної роботи; якщо бал не влаштовує, то давати можливість для виправлення	креативне, розвивальне завдання, а не просто щось завчити; не давати завдань, які учні не зможуть виконати
8	створювати можливості для активної участі учнів у проведенні уроку	добре пояснити матеріал, проводити досліди та експерименти в живу, а не показувати відео	враховувати не тільки академічні знання, а й комунікативні, соціальні навички, критичність мислення	передбачити педагогічні підказки, якими можна скористатися під час виконання домашніх завдань різного рівня складності
9	показувати як нові знання чи вміння застосувати практично	цікаво і зрозуміло пояснити матеріал, враховувати індивідуальні потреби та вміння учнів	не коментувати у присутності інших учнів класу причини, чому виставлено саме такий бал	давати більше завдань практичного спрямування
10	дозволити учням працювати на своїй власній швидкості із завданнями для свого рівня	доступно пояснити матеріал та пояснити де і як його практично	оцінювати не кожного уроку, а відстежувати роботу учнів протягом певного часу, щоб	менше письмових завдань; давати цікаві завдання на пошук; задавати творчі завдання

		можна застосовувати	розуміти загальний рівень знань	
11	організовувати індивідуальну роботу та проводити консультації за запитом учнів	чітко, структуровано, цікаво, просто та зрозуміло, з наочністю, уникати монотонності, з прикладами з життя	справедливо, чесно, оцінювати прогрес учнів	давати дуже важливі домашні завдання, щоб можна було запланувати ще заняття з репетиторами

Таблиця 3.20

Табличне проектування реалізації описового (Опис.) / діагностичного (Діагн.) / інференційного (Інфер.) аналізу / контент-аналізу (Конт.) стосовно завдань дослідження благополуччя (розр. нами)

Шифри фрагментів текстів	Завдання дослідження			
	1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити сутність понять «благополуччя», «суб'єктне благополуччя»	2. З'ясувати наукові напрацювання про фактори впливу на суб'єктне благополуччя	3. Узагальнити дані про сучасну практику забезпечення суб'єктного благополуччя в умовах початкової школи	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність спроектованих факторів впливу на суб'єктне благополуччя учнів 1(2, 3, 4) класу під час занять
Б.10				
Висновок: наукові напрацювання під шифром Б.10 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...				

3.12. ОПРАЦЮВАННЯ МОДЕЛІ КЛАСТЕРНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ З ДОСЛІДЖЕННЯ СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ

Завдання 3.19. Попрацювати зі змістом рисунка 3.7 «Схема кластерного аналізу» та обміркуйте, який вид кластеризації доцільно використовувати, аналізуючи суб'єктне благополуччя.

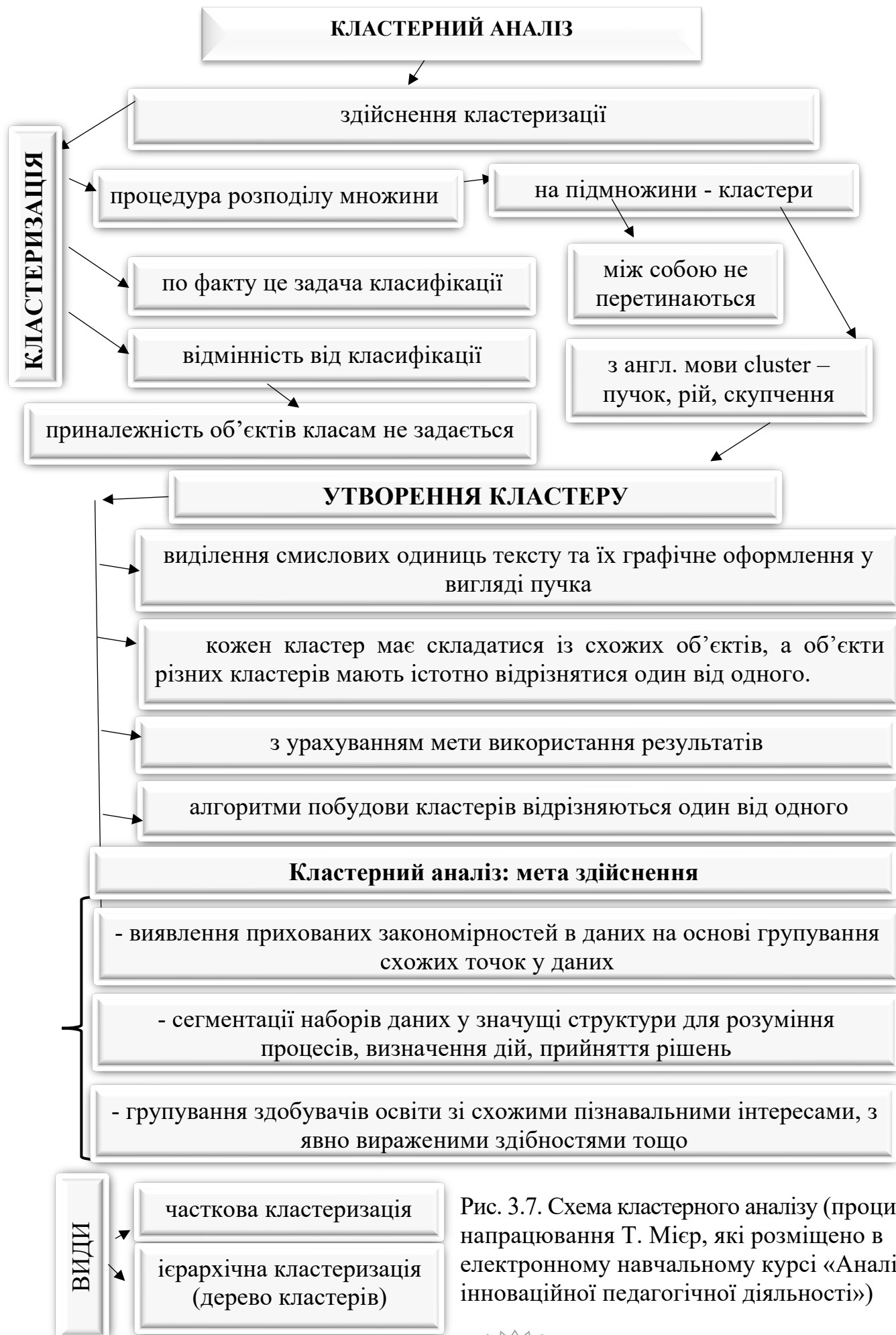

Рис. 3.7. Схема кластерного аналізу (процит. напрацювання Т. Мієр, які розміщено в електронному навчальному курсі «Аналітика інноваційної педагогічної діяльності»)

3.13. ПРАКТИКУМ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯ РІЗНИХ ВИДІВ АНАЛІЗУ ДЛЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ВІДПОВІДНОСТІ МІЖ ЗМІСТОМ НАУКОВИХ НАПРАЦЮВАНЬ УЧЕНИХ ТА ЗМІСТОМ ЗАВДАНЬ З ДОСЛІДЖЕННЯ СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ

Завдання 3.20. Прочитати фрагмент напрацювань учених та заповнити таблицю 3.23, пояснивши віднесеність наукової інформації, яку позначено шифром Б.11, до певного завдання дослідження.

ШИФР Б.11. Відповідно до результатів досліджень Н. Bondarenko, L. Holodiuk, O. Bilyakovska, V. Savosh, S. Burtovyi, Z. Fedirko, I. Nebelenchuk¹⁹², на суб'єктне благополуччя учнів під час навчання в умовах запровадження воєнного стану негативно впливають три групи факторів:

1. Фактори, які пов'язані із зовнішніми впливами на організацію навчання учнів (Йдеться про те, що на суб'єктному благополуччі учнів 1-10 класів негативно позначилися обстріли, повітряні тривоги, проблеми в сім'ї. Навчання в сховищах та навчання в ролі «електронного» учня особливо негативно позначилося на суб'єктивному благополуччі учнів 1-4 класів).

2. Фактори, які пов'язані з емоційним та фізіологічним станом вчителя (На суб'єктному благополуччі учнів 1-10 класів негативно позначилися стани пригніченості та/чи знервованості вчителя. На суб'єктному благополуччі учнів 1-4 класах також негативно позначився період хвороба вчителя).

3. Фактори, які пов'язані з пізнавальними процесами, емоційним та фізіологічним станами учнів (На суб'єктному благополуччі учнів 1-10 класів негативно позначилися:

- незадоволення їхніх фізіологічних потреб (хочу їсти, спати);
- незадоволення потреби в безпеці (відчуваю тривогу);
- негативні емоційні переживання;
- зниження пізнавальної активності та пізнавальної самостійності.

¹⁹² Bondarenko H., Holodiuk L., Bilyakovska O., Savosh V., Burtovyi S., Fedirko Z., Nebelenchuk I. Subjective well-being: essence, psychological and social conditioning, influencing factors during student learning. *AD ALTA. Journal of Interdisciplinary Research*. 2024. Vol. 14(1). Special XL. P. 16–20.

Таблиця 3.22

Результати дослідження груп факторів, що негативно впливають на суб'єктне благополуччя учнів під час навчання (процит. джерело [197])

Групи факторів та їхні складники	Класи									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Фактори, які пов'язані із зовнішніми впливами на організацію навчання учнів										
обстріли та повітряні тривоги										
навчання в сховищі										
навчання в ролі електронного учня										
проблеми в сім'ї (родині)										
зміна місця проживання та навчання										
Фактори, які пов'язані з емоційним та фізіологічним станами вчителя										
пригнічений чи знервований учитель										
хворий учитель										
учитель з поганим настроєм										
Фактори, які пов'язані з пізнавальними процесами, емоційним та фізіологічним станами учнів										
хворію										
хочу їсти										
хочу спати										
прислухаюся до різних звуків, часто хвилююся										
не розумію навчальний матеріал										
складна для мене тема										
не можу виконати завдання (розв'язати задачу)										
не розумію, навіщо це вивчати										
отримую низькі бали										

відчуваю поганий настрій										
відповідаю, а вчитель або учні перебивають										
заважає шум у класі										
щось відволікає										
багато домашніх завдань										
вчитель не розуміє тебе і не підтримує										
конфліктую з учням (учнями) класу										

Таблиця 3.23

Табличне проектування реалізації описового (Опис.) / діагностичного (Діагн.) / інференційного (Інфер.) / кластерного (Класт.) аналізу / контент-аналізу (Конт.) стосовно завдань дослідження благополуччя (розр. нами)

Шифри фрагментів текстів	Завдання дослідження			
	1. Проаналізувати наукові джерела та розкрити сутність понять «благополуччя», «суб'єктне благополуччя»	2. З'ясувати наукові напрацювання про фактори впливу на суб'єктне благополуччя	3. Узагальнити дані про сучасну практику забезпечення суб'єктного благополуччя в умовах початкової школи	4. Визначити та експериментально перевірити ефективність спроектованих факторів впливу на суб'єктне благополуччя учнів 1(2, 3, 4) класу під час занять
Б.11				
Висновок: наукові напрацювання під шифром Б.11 потрібно віднести до матеріалів, у яких йдеться про...				

3.14. ПРОЄКТУВАННЯ ВЛАСНИХ ДІЙ З ДОСЛІДЖЕННЯ СУБ'ЄКТНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ДЛЯ ПОДАЛЬШОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПІД ЧАС ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ (розр. нами)

Об'єкт дослідження	Дослідження суб'єктного благополуччя людей
Предмет дослідження	Фактори впливу на суб'єктне благополуччя учнів... класу в позанавчальний час.

	<p>Фактори впливу на суб'єктного благополуччя вчителів початкових класів поза професійною діяльністю.</p> <p>(уточнити учнів, якого класу (1,2,3 чи 4) задіяні в дослідженні, або самостійно сформулювати зміст предмета дослідження (можна використати інформацію ДОДАТКА 2.2))</p>
Мета дослідження	<p>Узагальнити експериментальні дані про фактори впливу на суб'єктне благополуччя учнів... класу в позанавчальний час.</p> <p>Узагальнити експериментальні дані про фактори впливу на суб'єктного благополуччя вчителів початкових класів поза професійною діяльністю.</p> <p>Ваш варіант формулювання мети дослідження, якщо, ви самостійно визначили об'єкт та предмет дослідження.</p>
Завдання дослідження	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розробити процес проведення педагогічного дослідження, опрацювавши матеріали ДОДАТКУ 3.2. «WORLD HAPPINESS REPORT: Звіт про добробут, щастя та суб'єктне благополуччя» 2. Дібрати (розробити) діагностичний інструментарій (запитання для опитування тощо). 3. Підготувати фото звіт про виконання завдань дослідження, у разі отримання від учителя та батьків учнів дозволу на фотографування. 4. Узагальнити інформацію, отриману в процесі реалізації діагностичного інструментарію (постановки респондентам запитань опитування тощо). 5. Сформулювати висновки за результатами проведення дослідження.
Методи дослідження	<p><i>Теоретичні методи дослідження:</i> порівняння, аналіз, синтез, абстрагування, класифікація, узагальнення.</p> <p><i>Емпіричні методи наукового дослідження:</i> експериментальне дослідження під час проходження виробничої практики.</p>
Опис процесу проведення дослідження	<ol style="list-style-type: none"> 1. Самостійно розробити форму представлення опису процесу проведення дослідження. <p>або</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розробити форму представлення опису процесу проведення дослідження, використавши матеріал навчально-методичного посібника «Дослідницький практикум майбутнього вчителя початкових класів»¹⁹³
Фотозвіт	<ol style="list-style-type: none"> 1. Підготувати фотозвіт (у разі отримання від учителя та батьків

¹⁹³ Мієр Тетяна, Вишнівська Наталія. Дослідницький практикум майбутнього вчителя початкових класів: навчально-методичний посібник. Київ, 2024. 120 с.

	учнів дозволу на фотографування).
Узагальнена інформація за результатами проведення дослідження	1. Самостійно обрати спосіб узагальнення експериментальних даних: таблиця, діаграма тощо.
Висновки	1. Розробити форму для фіксування висновків. 2. Сформулювати висновки та занотувати у розробленій формі.

ДОДАТОК 3.2

WORLD HAPPINESS REPORT:

ЗВІТ ПРО ДОБРОБУТ, ЩАСТЯ ТА СУБ'ЄКТНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ

Перший звіт про світове щастя було сформовано в 2012 році. Озираючись на перші 10 років World Happiness Report привертає увагу до того як зріс за останні роки суспільний інтерес до щастя та добробуту. Цей інтерес фіксується в газетних історіях, пошуках Google та академічних дослідженнях. Його також можна побачити в книгах, де розмови про щастя наздогнали розмови про доходи та ВВП. Матеріали звітів задовольняють потребу в базі знань для оцінки прогресу людини.

Більше того, самі політики все частіше говорять про добробут. ОЕСР та ЄС закликають уряди-члени *поставити людей та їх благополуччя у центр розробки політики і п'ять країн тепер належать до Альянсу уряду економіки добробуту*¹⁹⁴ (виділення авторів посібника).

ОСНОВНІ ІДЕЇ WORLD HAPPINESS REPORT 2023

Природний спосіб виміряти благополуччя людей полягає в тому, щоб запитати їх, *наскільки вони задоволені своїм життям*.

Типове запитання: «**В цілому, наскільки ви задоволені своїм життям у ці дні?**»

Люди відповідають за шкалою 0 – 10, де 0 – це абсолютно незадоволені, 10 – повністю задоволені).

¹⁹⁴ World Happiness Report 2023: звіт про добробут, щастя та суб'єктне благополуччя .
Покликання: <https://www.worldhappiness.report/ed/2023/the-happiness-agenda-the-next-10-year/>

Це дозволяє людям оцінювати власне щастя, не роблячи жодних припущень про те, що його викликає.

Таким чином, **задоволеність життям є стандартною мірою благополуччя.**

Однак виникає запитання:

- Які звички, інститути та матеріальні умови виробляє суспільство, де люди мають вищий рівень благополуччя?

- Як люди можуть набути вмінь для подальшого власного довгострокового (або сталого) благополуччя?

The World Happiness Reports вивчали ці питання щороку, частково порівнюючи середню задоволеність життям у різних країнах і спостерігаючи, які особливості стосовно населення пояснюють ці відмінності.

Висновки:

Має значення етнос країни, тобто чи є в певної спільноти людей, що склалася історично, має соціальну цілісність і тип поведінки, яким передбачено довірливу, щедру та взаємно підтримуючу взаємодію один з одним.

Мають значення інституції, зокрема те, чи вільно люди приймають важливі життєві рішення.

Мають значення такі матеріальні умови життя, як: доходи та здоров'я.

Щоб мати суспільство з високим та середнім рівнями задоволеності життям, потрібне суспільство з:

- доброчесними громадянами (доброчесні громадяни сприяють розвитку ефективних інституцій);

- підтримуючими установами (ефективні інституції підтримують розвиток доброчесності у громадян).

«Бути доброчесним, як правило, змушує людей відчувати себе краще. У кількох дослідженнях одним людям давали гроші, щоб дати іншим, а іншим дали гроші на утримання. Перша група відчувала себе щасливою. Коли люди вирішують вести себе спільно, вони відчувають підвищену активність в центрах винагороди мозку»¹⁹⁵

¹⁹⁵ World Happiness Report 2023: звіт про добробут, щастя та суб'єктне благополуччя .
Покликання: <https://www.worldhappiness.report/ed/2023/the-happiness-agenda-the-next-10-year/>

У звіті «WORLD HAPPINESS REPORT 2023» зазначено, що бути добродієм, як правило, змушує людей відчувати себе краще, проте ця чеснота не завжди є корисною. «Наприклад, деякі волонтери на повний робочий день (доглядають за вразливими дітьми або літніми батьками) мають досить низьку задоволеність життям. Саме через це потрібні, наприклад, спеціальні установи для підтримки наполегливої роботи опікунів. Догляд є корисним, важким і болючим для волонтерів, тому потребує соціальної підтримки. Щодо загальної політики то вона така: ми повинні навчати людей бути добродіями та чутливими – як заради себе, так і інших»¹⁹⁶.

Ми повинні піклуватися про розподіл щастя.

Страждання можуть бути полегшені, коли стати щасливим.

«Більшість етичних систем підкреслюють, що світ є для всіх, а не тільки для щасливчиків, багатих або улюблених. Одним з очевидних кроків у цьому напрямку є гарантування мінімальних прав людини (включаючи їжу, притулок, свободу та громадянські права). Таким чином, **Загальна декларація прав людини ООН** є невід'ємною складовою порядку денного щастя. Без таких основних прав людини сьогодні було б набагато більше людей, які живуть у нещасті. Проте порядок денний Загальної декларації ще далекий від виконання, і її реалізація залишається центральним завданням нашого часу. Інтереси інших (дотриманням прав людини) та сталі середовища є невід'ємною частиною щасливого життя, а не чимось, що є або додатковим, або суперечить їм»¹⁹⁷.

Згідно з Всесвітньою доповіддю про щастя у 2024 році рейтинг найщасливіших країн знову очолила Фінляндія.

За Фінляндією йдуть Данія, Ісландія, Швеція та Нідерланди.

До топ-10 входять Ізраїль, Норвегія, Люксембург, Швейцарія та Австралія. Рейтинг ґрунтується на опитуваннях та враховує ВВП, соціальну підтримку, тривалість життя, свободу та рівень корупції.

Рейтинг найщасливіших країн показує, що лідерами є північні країни.

¹⁹⁶ World Happiness Report 2023: звіт про добробут, щастя та суб'єктне благополуччя .
Покликання: <https://www.worldhappiness.report/ed/2023/the-happiness-agenda-the-next-10-year/>

¹⁹⁷ Там само.

ВСЕСВІТНЯ ДОПОВІДЬ ПРО ЩАСТЯ 2025

Доповідь підготували: Джон Ф. Геллівелл (Ванкуверська школа економіки, Університет Британської Колумбії); Річард Лейард (Центр економічної ефективності, Лондонська школа економіки та політичних наук); Джеффри Д. Сакс (Центр сталого розвитку Колумбійського університету); Ян-Еммануель Де Нев (Дослідницький центр благополуччя, Оксфордський університет); Лара Б. Акнін (Кафедра психології, Університет Саймона Фрейзера), Шунь Ван (Міжнародна бізнес-школа Сучжоу, Сіань Цзяотун-Ліверпульський університет)

Готуючи ВСЕСВІТНЮ ДОПОВІДЬ ПРО ЩАСТЯ 2025, вчені, яких зазначено вище, зосередили свою увагу на дослідженні впливу на щастя людей процесів турботи та обміну. «За Шекспіром, турбота «двічі благословенна» – вона благословляє і тих, хто дає, і тих, хто отримує. У звіті вчені дослідили:

- переваги для тих, хто одержує турботливу поведінку;
- переваги для тих, хто піклується про інших¹⁹⁸.

За результатами дослідження сформульовано такі висновки:

1. Люди занадто песимістично ставляться до доброзичливості інших. Наприклад, коли дослідники навмисно залишали гаманці на вулиці, то відсоток повернутих гаманців був набагато вищим, ніж очікували люди. Це дуже обнадійливо.

2. Наше (суб'єктне) благополуччя залежить від: а) нашого *сприймання* доброзичливості інших; б) фактичної доброзичливості інших. Оскільки люди не дооцінюють доброту інших, суб'єктне благополуччя можна покращити, отримавши інформацію про їхню справжню доброзичливість (розділ 5 Всесвітньої доповіді про щастя 2025¹⁹⁹).

Автори ВСЕСВІТНЬОЇ ДОПОВІДІ ПРО ЩАСТЯ 2025 дослідили декілька способів, якими люди піклуються про інших та діляться один з одним. Найбільш універсальний приклад – це спільне харчування. Обід наодинці не є корисним для суб'єктного благополуччя. Люди, які часто їдять з іншими, набагато щасливіші, і цей

¹⁹⁸ World Happiness Report 2025: звіт про добробут, щастя та суб'єктне благополуччя. DOI: <https://doi.org/10.18724/whr-nkm9-5m31> Покликання: <https://www.worldhappiness.report/>

¹⁹⁹ Там само.

ефект тримається навіть з урахуванням розміру домогосподарства. Відповідно до отриманих результатів дослідження, вчені, які розробляли **ВСЕСВІТНЮ ДОПОВІДЬ ПРО ЩАСТЯ 2025** зробили висновок, що зростаюча кількість людей, які їдять на одинці, є, на їхню думку, однією з причин зниження добробуту в Сполучених Штатах Америки.

«Ще однією важливою формою турботи та обміну є сім'я. Латиноамериканські суспільства, що характеризуються більшими розмірами домогосподарств та міцними сімейними зв'язками, пропонують цінні уроки для інших суспільств, які прагнуть до більш високого та сталого добробуту. **Щастя зростає з розміром домогосподарства до чотирьох осіб, але вище цього щастя знижується.** Примітно, що люди, які живуть на самоті, набагато менш щасливі, ніж люди, які живуть з іншими»²⁰⁰. (Виділення авторів посібника).

Тенденції до підвищення самотності найбільш очевидні серед молоді. У 2023 році 19% молодих людей у всьому світі повідомили, що не мають нікого, на кого вони могли б розраховувати на соціальну підтримку, що на 9% більше порівняно з 2006 роком. Однак вони часто недооцінюють доброзичливість інших людей. Після потужного втручання студенти Стенфордського університету стали набагато щасливішими, коли були надані свідчення доброти своїх однолітків (**розділ 5 Всесвітньої доповіді про щастя 2025**²⁰¹).

Протилежним до щастя є відчай, який може призвести до смерті від самогубства або зловживання психоактивними речовинами. Смертність від відчаю зменшується в більшості країн, проте не в Сполучених Штатах Америки та не в Республіці Корея. Смертність від відчаю значно нижча в країнах, коли більше людей повідомляють про пожертвування, волонтерство або допомогу незнайомцям (**розділ 6 Всесвітньої доповіді про щастя 2025**²⁰²).

²⁰⁰ World Happiness Report 2025: звіт про добробут, щастя та суб'єктне благополуччя. DOI: <https://doi.org/10.18724/whr-nkm9-5m31> Покликання: <https://www.worldhappiness.report/>

²⁰¹ Там само.

²⁰² Там само.

Навчально-методичне видання

Тетяна Мієр, Геннадій Бондаренко, Наталія Вишнівська

**ЦІННОСТІ, ЩАСТЯ, БЛАГОПОЛУЧЧЯ
В ДОСЛІДНИЦЬКО-ПРОЄКТУВАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ**

навчально-методичний посібник

Видавець ФОП Ямчинський О.В.

03022, Київ, вул. Васильківська, 32

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єкта видавничої справи ДК № 6554 від 26.12.2018 р.

Формат 60×84/16. Наклад 300 пр. Ум. друк. арк. 13,5. Зам. № 196.

Виготовлювач ТОВ «ЦП «КОМПРИНТ»

03022, Київ, вул. Васильківська, 32

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єкта видавничої справи ДК № 4131 від 04.08.2011 р.